

**KADINA YÖNELİK ŞİDDET
ARAŞTIRMALARINDA ŞİDDETİN CİNSİYETİ:
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

İlknur Erdoğan

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL

Ekim, 2021

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADINA YÖNELİK ŞİDDET
ARAŞTIRMALARINDA ŞİDDETİN CİNSİYETİ:
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Hazırlayan

İlknur ERDOĞAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL

AFYONKARAHİSAR 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Kadına Yönelik Şiddet Araştırmalarında Şiddetin Cinsiyeti: Karşılaştırmalı Bir Analiz**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

.../.../2021

İmza

İlknur ERDOĞAN

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	İlknur ERDOĞAN
	Numarası	180642104
	Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Sosyoloji
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Kadına Yönelik Şiddet Araştırmalarında Şiddetin Cinsiyeti: Karşılaştırmalı Bir Analiz	
Tez Savunma Sınav Tarihi	13.07.2021	
Tez Savunma Sınav Saati	10:00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

KADINA YÖNELİK ŞİDDET ARAŞTIRMALARINDA ŞİDDETİN CİNSİYETİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

İLKNUR ERDOĞAN
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Ekim, 2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL

Bu araştırmanın temel amacı, Dünyada ve Türkiye’de giderek artış gösteren şiddet problemini ele almaktır. Şiddet problemini ele alan çalışmaları analiz etmek de araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Günümüzde şiddet üzerine yapılan araştırmaların pek çoğu “kadına yönelik aile içi şiddet” üzerinden ele alınmaktadır. Bu çalışmalarda şiddetin uygulayıcısı ve tek sebebi olarak “erkek” cinsiyeti görülmektedir. Yapılan birçok çalışmada şiddetin risk faktörlerinin göz ardı edildiği ve yalnızca “erkek” cinsiyetinin şiddete kaynaklık ettiği üzerinde durulmaktadır oysa şiddeti ortaya çıkaran ya da tetikleyen birçok risk faktörü bulunmaktadır. Şiddet üzerine yapılan çalışmalar “toplumsal cinsiyet” perspektifinden ele alınmakta şiddetin nedenleri, sonuçları ve alınacak önlemler bu perspektif doğrultusunda değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada şiddet ile ilgili diğer araştırmaların perspektifleri ve analizleri eleştirel bir bakış ele alınmıştır. Araştırmamızda ele alınan çalışmalar ise; Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması (2007), Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açısıyla (2013), Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması ve Türkiye’de Ortaöğretime Devam Öğrencilerde Ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu Ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu (2007) çalışmalarıdır. Bu çalışmalar “içerik ve doküman analizi” yöntemi ile incelenmiştir. Bu çalışmaların şiddetin nedenlerini ortaya koyma noktasında ön kabullerle çalışmayı yürüttüğü görülmüştür. Bu durum da şiddet ile ilgili araştırmaların farklı bakış açılarıyla ele alınması gerektiğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: şiddet, aile içi şiddet, cinsiyet, kadın, erkek.

ABSTRACT

GENDER OF VIOLENCE IN RESEARCH ON VIOLENCE AGAINST WOMEN: A COMPARATIVE ANALYSIS

İlknur ERDOĞAN

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

October, 2021

Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet ERKOL

The main purpose of this research is to deal with the increasing problem of violence in the world and in Turkey. Analyzing the studies dealing with the problem of violence is also among the aims of the research. Today, most of the studies on violence are handled through “domestic violence against women”. In these studies, the “male” gender is seen as the perpetrator and sole cause of violence. In many studies, it is emphasized that the risk factors of violence are ignored and only the "male" gender is the source of violence, whereas there are many risk factors that cause or trigger violence. Studies on violence are handled from the perspective of "gender", and the causes, consequences and measures to be taken are evaluated in line with this perspective.

The views and analyzes of other studies on this violence are taken from a perspective. The studies handled in our research are; Research on Violence Against Women in Turkey (2007), Perceptions of Violence Against Women-From the Perception of Women and Men (2013), Domestic Research Against Women in Turkey and Violence among Students Attending Secondary Education and Children in Prison and Execution Institutions in Turkey and Determining the Factors Affecting It Research Report (2007). For this method, the "internal and method analysis" method is used. Revealing their use of this punishment is carried out by admissions in front of them. This includes detailed predictions from different perspectives of research on violence.

Keywords: violence, domestic violence, gender, women, men.

ÖN SÖZ

Günümüzde yaşadığımız en önemli toplumsal sorunlardan biri “şiddet” tir. Şiddet üzerine yapılan çalışmalar ise genellikle “kadına yönelik şiddet” ve “aile içi şiddet” başlıkları altında ele alınmaktadır. Bu çalışmalarda da konuya tek bir perspektifle yaklaşıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların bu yaklaşım biçimi şiddet gibi önemli bir sorunu ele alırken şiddetin risk faktörlerini ve bileşenlerini anlamamızı engellemektedir. Benzer bakış açılarıyla gerçekleştirilen bu çalışmalar şiddeti cinsiyetçi bir bakış açısıyla ele almaktadır.

Şiddet ile ilgili yapılan çalışmalarda yaklaşım biçimleri birbirine benzediği için elde edilen veri ve bulgular da birbirine benzemektedir. Kadına yönelik şiddet ile ilgili tek bir perspektiften çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar kadına yönelik şiddet ile ilgili ezber bilgilerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Oysa çalışmalar farklı bakış açılarıyla gerçekleştirilirse sorunun çözümü adına farklı alternatiflere ulaşmayı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu tez çalışmasında amacım, benzer perspektiflerle yapılan çalışmaları eleştirel bir dikkatle karşılaştırmalı olarak incelemektir. Daha önce benzer biçimde bir çalışma yapılmadığı için literatüre farklı perspektif kazandırma açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bana vaktini her zaman ayıran değerli hocam tez danışmanım, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bu süreçte maddi-manevi her türlü desteği ile yanımda olan babam Hüseyin ERDOĞAN’a, annem Gülay Erdoğan’a ve her zaman beni destekleyen değerli arkadaşım Orçun UZ’a teşekkür ederim.

İlknur ERDOĞAN
2021, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ.....	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.CİNSİYET KAVRAMI	6
2. ŞİDDET KAVRAMI.....	8
3. ŞİDDET OLGUSUNA KURAMSAL YAKLAŞIMLAR	12
3.1. İÇGÜDÜ KURAMLARI	12
3.2. DÜRTÜ KURAMI (ENGELLEME- SALDIRGANLIK)	13
3.3. SOSYAL ÖĞRENME KURAMI.....	13
4. SOSYAL BİLİMLERDE ŞİDDET TİPOLOJİLERİ	14
4.1. FİZİKSEL ŞİDDET	14
4.2. CİNSEL ŞİDDET	15
4.3. EKONOMİK ŞİDDET	16
4.4. PSİKOLOJİK ŞİDDET.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA ŞİDDET

1.TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA ŞİDDET	19
1.1. DÜNYADA ŞİDDET VERİLERİ	19
1.2. KADINLARIN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET	20

1.3. ERKEKLERİN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET.....	24
1.4. ÇOCUĞUN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET	27
2. ERKEK VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN FAKTÖRLER.....	36
2.1. ALKOL VE ŞİDDET	36
2.2. KUMAR VE ŞİDDET	40
2.3. EKONOMİK KOŞULLAR VE ŞİDDET	44
2.4. ÇALIŞMA KOŞULLARI VE ŞİDDET	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA ŞİDDETİN ANALİZİ

1.SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA GÜVENİRLİK ANALİZİ.....	49
2. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET ARAŞTIRMASI (2007).....	49
2.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	50
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	51
2.3. BULGULARIN ANALİZİ.....	52
3. KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALGISI-KADIN VE ERKEK BAKIŞ AÇISIYLA ARAŞTIRMASI (2013).....	55
3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	55
3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	55
3.3. BULGULARIN ANALİZİ.....	56
4. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET ARAŞTIRMASI (2009).....	58
4.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	59
4.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	59
4.3. BULGULARIN ANALİZİ.....	60
5. TÜRKİYE'DE ORTAÖĞRETİME DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERDE VE CEZA ve İNFAZ KURUMLARINDA BULUNAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARDA ŞİDDET VE BUNU ETKİLEYEN ETKENLERİN SAPTANMASI ARAŞTIRMA RAPORU (2007).....	65
5.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	65
5.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	66
5.3. BULGULARIN ANALİZİ.....	67
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	77
KAYNAKÇA.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	84

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde

&: ve

Bkz: Bakınız

Akt: Aktaran

Ark: Arkadaşları

CEDAW: Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

Çev: Çeviri

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

Ed: Editör

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

Vd.: Ve diğerleri

GİRİŞ

Şiddet insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Şiddet, bir kimsenin diğerine karşı gösterdiği saldırgan davranışların genel bir adlandırılmasıdır. Eskiden beri süregelen bu olgu sosyal hayatımızın her yerinde kendini göstermektedir. Yüzyıllar boyunca hayatımızda bulunan şiddet olgusu günümüzde oldukça yaygındır ve dünyada şiddet giderek artmaktadır. Şiddet kavramını ilk duyduğumuzda sadece fiziksel bir acı veya fiziksel bir saldırganlık aklımıza gelmektedir ancak şiddet yalnızca fiziksel değildir aynı zamanda sosyal, ekonomik, cinsel ve psikolojik şiddet de bu kavramın altında yer almaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de giderek artan şiddet, aile içinde, çalışma hayatında, sosyal ilişkilerde ve daha pek çok toplumsal alanda kendini göstermektedir. Örneğin aile içinde eşler birbirlerine veya ebeveynler çocuklarına şiddet uygulamaktadır ve bu şiddet sadece fiziksel olarak sınırlı değildir. Günümüzde kadına yönelik şiddet olayları oldukça yaygındır ve medyada her gün şiddet içerikli haberler görmek mümkündür. Her gün haberlerde gördüğümüz şiddet içeren olaylarda dikkat çeken bir nokta vardır bu şiddetin failinin erkek şiddete maruz kalanın ise kadın veya çocuk olduğudur.

Şiddetin oldukça yaygın olduğu bu dönemde medyada şiddetin uygulayıcısı olarak erkek veya ataerkillik yansıtılmaktadır. Toplumsal yaşantımız için önem arz eden şiddet olgusuna çözüm aranırken toplumsal cinsiyet perspektifinden çözüm yolları aranmaktadır. Medyada da erkek cinsiyetinin her zaman şiddetin uygulayıcısı olduğu vurgulanmaktadır. Kadına ve çocuğa yönelik şiddet olaylarının sebeplerini incelerken cinsiyet tek kriter olarak ele alınmaktadır. Oysa şiddet gibi önemli bir olgu tek bir sebebe indirgenmeyecek kadar çok boyutludur. Şiddetin diğer birçok tetikleyicisi bulunmaktadır.

Şiddetin nedenleri ile ilgili ön kabuller ve popüler söylemler bulunmaktadır bu söylemlerin daha da etkili hale gelmesine medya sebep olmaktadır. Oysa medya şiddetin haber değeri kısmıyla ilgilenmekte şiddetin sebebini ve gerçekliğini ortaya koymamaktadır. Şiddetin sadece cinsiyet faktörüne indirgenmesi diğer faktörlerin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Erkek her zaman fail kadın da her zaman şiddete maruz kalan olmayabilmektedir. Kadınlar da eşlerine veya çocuklarına şiddet uygulamaktadır. Araştırmanın konusu bu çerçevede şiddet olgusunun sebebini tek bir faktöre (cinsiyete) bağlı olmadığını açıklamak ve diğer faktörleri de ortaya çıkarmaktır.

Önemli bir toplumsal sorunumuz olan aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet günümüzde giderek artmaktadır. Şiddetin her türünün yaşandığı bu dönemde şiddet olgusunun sebeplerinin araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat medya, şiddet vakalarını kamuoyuna sunarken şiddetin tek sebebinin erkek cinsiyetinden kaynaklandığı yansıtılmaktadır oysa şiddeti meydana çıkaran birçok unsur bulunmaktadır. Ayrıca şiddet verileri incelendiğinde görülmektedir ki şiddetin uygulayıcısı yalnızca erkek değil kadın da olabilmektedir. Aile içinde babalar çocuklarına şiddet uyguladığı gibi anneler de şiddet uygulayabilmektedir. Toplumsal pek çok alanda da cinsiyet fark etmeksizin şiddet içeren vakalar meydana gelmektedir.

Araştırmanın amacı toplumda kabul görmüş olan, “şiddetin uygulayıcısı erkektir” algısını eleştirel bir bakış açısıyla ele almaktır. Ayrıca şiddetin sebepleri arasında ön plana çıkmayan diğer faktörleri de irdelemek ve şiddet ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koymak araştırmanın amaçları arasındadır. Şiddet olgusunun sebepleri kadar önlenmesine yönelik alınacak tedbirlerde oldukça önemlidir bu yüzden şiddetin önlenmesine yönelik bulunabilecek çözüm yolları da araştırmanın hedefleri arasındadır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için daha önce sosyal bilimlerde şiddet olgusunu ele alan araştırmalar analiz edilecek ve bulgular ortaya koyulacaktır.

Dünyada ve Türkiye’de şiddet giderek artış göstermektedir. Şiddetin nedenleri ve biçimleri farklılık gösterse bile her toplumda meydana gelmektedir. Özellikle kadına yönelik şiddet her toplumda yaygındır. Şiddet bu kadar hayatımızın merkezinde yer aldığı için sebepleri, sonuçları ve alınacak tedbirler önem arz etmektedir. Literatürde aile içi kadına yönelik şiddet ile ilgili birçok araştırma bulunmaktadır. Araştırmaların birçoğunu incelediğimizde belirli bir perspektiften bakılarak yazıldığı ve şiddetin sebebinin yalnızca cinsiyet faktörüne indirildiği gözlemlenmektedir. Bu araştırmada şiddetin sebepleri arasında ön kabuller dışında kalan diğer sebeplerin üzerinde durulacaktır bu yüzden diğer araştırmalardan farklılık göstermektedir.

Araştırmada şiddet konusunun ele alınmasını sebebi şiddeti ortaya çıkaran faktörlerin üzerinde durmak ve şiddetin engellenmesine yönelik alınacak tedbirlerde hangi yolların izleneceğini ortaya koymaktır. Sosyal bilimlerde şiddet konusu daha önce karşılaştırmalı analiz yapılarak incelenmemiştir bu sebeple özgün bir araştırma konusu olacaktır.

Şiddet konusu üzerine birçok araştırma yapılmıştır bu yüzden konunun sınırlandırılması adına şiddetle ilgili dört ayrı içerik analizi yapılacaktır. Karşılaştırmalı analiz için dört tane araştırmanın belirlenmesi araştırmanın süre sınırlılığı için de uygun görülmüştür. Bu dört çalışma şunlardır; Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması (2007), Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması (2009), Kadına Yönelik Şiddet Algısı- Kadın Erkek Bakış Açısıyla Araştırması (2013), Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu (2007). Çalışma da bu araştırmaların seçilmesinin sebebi Türkiye’de yapılmış olan geniş örnekleme sahip araştırmalar olmasıdır. Araştırmada nitel araştırma tekniği kullanılacaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi türlerinden tematik içerik analizi (meta sentez) kullanılacaktır.

Şiddet, kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumunun sözlüğünde bir hareketin, bir gücün derecesi yeğlilik, sertlik anlamına gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü 2002 yılında yayınladığı Dünya Sağlık ve Şiddet Raporunda şiddeti şöyle tanımlamaktadır: “Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlar sonucunda ihtimalinin arttırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır (Özet, 2002).

Şiddet sözcüğü genel anlamda, aşırı duygu durumunu bir olduğunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı, nitelendirir. Özel olarak saldırgan davranışları, kaba kuvveti; beden gücünün kötüye kullanılmasını, yakan yıkan, yok eden eylemleri; taşlı, sopalı silahlı saldırıları, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri belirler (Köknel, 1996: 20).

Araştırmanın diğer temel kavramından biri de cinsiyet kavramıdır. Cinsiyet kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde, bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks anlamına gelmektedir. Cinsiyet ‘eril’ ve ‘dişil’ olarak biyolojik cinsiyete dayalı olarak belirlenen bir ayrımdır ayrıca değişmez ve evrensel bir özelliğe sahiptir (Gökkaya, 2018: 14). Toplumsal cinsiyet ise kültürden kültüre değişen bir kavramdır. Kadın ve erkeğin toplumsal ilişkilerde aldıkları roller ve sorumluluklarla ilgilidir. Her iki cinsiyetten farklı rol beklentileri vardır bu beklentiler toplum tarafından oluşturulmaktadır. Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirinden farklılık göstermektedir.

Araştırma için diğere bir önemli kavram ise aile içi şiddet kavramıdır. Aile, eş ve çocuklardan oluşan bir kurumdur. Aile içinde eşler birbirine bazen kadın erkeğe bazen ise erkek kadına şiddet uygulayabilmektedir. Şiddet ebeveynler tarafında çocuklara da uygulanabilmektedir. Aile içinde şiddetin yönü kime yönelik olursa olsun bu bir sorun teşkil etmektedir. Aile içi şiddet toplumsal bir problemdir ve şiddetin nedenlerinin incelenmesi bu problemin çözümü için oldukça önemlidir. Aile içi şiddetin nedenlerini tek bir kategoriye indirgmeden bütün taraflarıyla irdelemek gerekmektedir.

Araştırma yöntemini belirlemek araştırmanın nasıl bir yol izleyeceği açısından önem taşımaktadır. Araştırmanın için belirlenen yöntem o konuyu en iyi biçimde açıklar nitelikte olmalıdır. Araştırmanın amacına yönelik olarak hangi yöntemin kullanılacağı belirlenmelidir. Araştırma için belirlenen yöntem araştırmanın daha sistematik bir şekilde ilerlemesini sağlamaktadır. Araştırma için en elverişli yöntem seçilmeli ve konu ele alınmalıdır.

Bir araştırma nitel araştırma yöntemi ya da nicel araştırma yöntemi ile yapılabilmektedir. Nitel araştırma yöntemi ile araştırmacı konunun nasıl ve niçin sorularıyla ilgilenir. Araştırma bütünsel bir şekilde ele alınarak incelenir. Bu araştırma yönteminde amaç araştırma konusunun neden ve nasıl ortaya çıktığını ortaya koymaktır. Nitel araştırma yönteminde içerik analizi, gözlem ve görüşme gibi teknikler kullanılır.

Bal'a göre nitel araştırmada; "Toplumsal gerçeklik, kültürel anlam inşa edilir, etkileşim içindeki süreçlere, olaylara odaklanır, çalışma sahası olay sınırlıdır, genelleme amaçlanmaz, tema analiz gerektirir ve araştırmacı tarihsel-toplumsal bağlamla ilişki kurar" (2015: 178).

Nicel araştırma yöntemi ise nitel araştırma yöntemi gibi nasıl ve neden sorularıyla ilgilenmez bu yöntemde amaç ele alınacak araştırma konusunu ölçüm yaparak sayısal verilerle ortaya koymaktır. Nicel araştırma yöntemi ne sıklıkla?, ne kadar? gibi sorulara yanıt aramaktadır.

Bal'a göre nicel araştırmada; "Toplumsal gerçekliği, kültürel anlamı açıklama söz konusudur, çeşitli türde (bağımsız, bağımlı, kontrollü) değişkenlere odaklanılır, geçerlik ve güvenilirlik önemlidir, kuram verilerle test edilir, araştırmacı tarihsel-toplumsal bağlamdan bağımsızdır ve istatistiksel analiz gerektirir, bilgisayar programları destek verir" (2015:178).

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Nitel araştırma yönteminin çeşitli teknikleri vardır bu teknikler arasında içerik analizi araştırmanın hedefine ulaşabilmesi için daha uygun bulunmuştur. İçerik analizi, metinleri analiz etme tekniği olarak adlandırılır. Analiz için bulunan metin yazılı veya görsel olabilmektedir. Reklamlar, fotoğraflar, filmler, belgeseller, kitaplar veya resmî belgeler içerik analizi tekniğinin içeriğini oluşturabilir. Herhangi bir metin araştırmacının müdahalesi olmadan ele alınır ve analiz edilir. İçerik analizi sadece metnin içeriğini ortaya çıkarmak amacıyla yapılır araştırmacı bir iddiayı doğrulamaz ya da yorum yapamaz (Neuman, 2017: 466-467).

Neuman'a göre içerik analizi üç tür araştırma probleminin çözülmesinde yarar sağlar bunlar; "Metnin büyük hacminden kaynaklanan sorunlarda, bir konunun belirli bir mesafeden incelenmesi gerektiğinde ve bir metnin içinde üstünkörü gözlemlerle fark edilmesi zor olan mesajları açığa çıkarmakta" (2017: 468).

İçerik analizi üç türden oluşmaktadır bunlar; meta sentez, meta analiz ve betimsel içerik analizidir. İçerik analizi türlerinden tematik içerik analizi (meta sentez) kullanılacaktır. Meta sentez; aynı konu üzerine yapılan araştırmaların tema veya ana Őablonlar oluşturularak eleştirel bir bakış açısıyla sentezlenmesi ve yorumlanmasını içermektedir. Bu Şekilde bütünsel bir bakış açısıyla ele alınan konunun genel yapısının derinlemesine anlaşılmasına ve öncelikli alanların belirlenmesine yardımcı olmaktadır (alık ve Sözbilir, 2014).

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.CİNSİYET KAVRAMI

Cinsiyet kavramı canlıların biyolojik bir özelliğini ifade etmektedir. İnsanlar kadın ve erkek olarak iki farklı cinsiyette dünyaya gelmektedirler. Cinsiyet, insanların doğuştan getirdikleri özelliklerden birisidir. Cinsiyet kavramı her ne kadar biyolojik bir özellik taşısa da toplumsal yaşantıda değişiklikler göstermiştir çoğu zaman cinsiyet kavramı yerine toplumsal cinsiyet kavramı kullanılmaya başlanmıştır bu yüzden cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının tanımlamalarını ve aralarındaki farkı ortaya koymak önem kazanmaktadır.

Literatürde cinsiyet kavramı için sex, toplumsal cinsiyet kavramı için ise gender kavramları kullanılmaktadır. Cinsiyet (sex); biyoloji ile bağlantılı olup, hormonlara, gonadlara, cinsel organlara dayalı olarak ele alınırken, toplumsal cinsiyet (gender) kavramı ise, erkeklerle kadınlar arasında toplumsal ve kültürel olarak belirlenmiş farklılıkları belirtmek için kullanılmaktadır (Mies, akt. Gökkaya, 2018: 14).

Literatürde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı yapılmaktadır. KSGM'nin hazırladığı (2008) "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" çalışmasında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet şu şekilde tanımlanmaktadır: cinsiyet kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği, genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerdir. Toplumsal cinsiyet ise; toplumun verdiği roller, görev ve sorumluluklar, toplumun bireyi nasıl gördüğü, algıladığı ve beklentileri ile ilgili bir kavramdır (Gültekin ve Şahin, 2016b: 12). Yapılan bu tanımlama feminist bakış açısıyla yapılmıştır.

Toplumsal cinsiyet Gökkaya'ya göre toplumsal olarak belirlenir ve kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerinin yanında psikolojik ve sosyolojik özelliklerini de tanımlar. Böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsiyetlere yüklenen 'kadınsılık' ve 'erkeksilik' özellikleriyle doğallaştırılır yani sunidir (2018:18). Cinsiyet kavramı doğuştan olmasına rağmen toplumsal cinsiyet kavramı toplumsallaşmayla ve insan ilişkileriyle ortaya çıkan bir kavramdır aralarındaki en büyük fark bu özelliktir. Toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde toplumsallaşmanın büyük rolü olduğu gibi toplumsallaşmanın temel kaynağı olan aile kurumunun da etkisi çok büyüktür. Siyaset, eğitim, hukuk vb.

kurumlarında toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde etkisi olduğu göz ardı edilemez.

Aralarındaki önemli farklardan diğeri ise cinsiyet kavramının evrensel olması; toplumsal cinsiyet kavramının ise toplum ve kültür tarafından inşa ediliyor olmasıdır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileri toplumdan topluma farklılık gösterdiği için cinsiyet gibi değişmez bir özellik göstermemektedir. Ayrıca kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklar doğuştan geldiği için farklılıklar doğuştan belirlenir fakat toplumsal cinsiyet beklentileri ve rollerin farklılığı zamanla sosyalleşme süreci ile şekillenir ve belirlenir.

Feminist teorisyenler cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımı kadınlar ve erkeklerin toplumsal konumlarının nedenlerini ve onlara neyin uygun görüldüğü ile ilgili toplumsal beklentilerin bulunduğunu savunmak için kullanmışlardır. Ayrıca feminist düşünürler 1960'ların sonlarında toplumsal cinsiyetin cinsiyet tarafından belirlenmediğini ortaya koymak için de bu ayrımı benimsemişlerdir (Stone, 2016: 55-59).

1960'larda cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım ilk olarak Robert Stoller gibi psikologların yazısında yer almaktadır. Feminist düşünürlerce cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrıma önem verilmiştir çünkü toplumsal cinsiyetin kültür ve beklentilerin bir ürünü olduğu ve değiştirilebileceklerini düşünmüşlerdir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım 1970'lerin başlarında Kate Millet, Ann Oakley gibi feminist düşünürlerce benimsenmiştir (Stone, 2016: 54).

Feministlerin toplumsal cinsiyet kavramını faydalı bulmalarının iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi, toplumların dişillik ve erillik normları üzerinden kadınları erkeklere tabi kılma yollarını tarif etmek için bir dil sağlamış olmasıdır ikincisi ise eril ve dişil rolleri değiştirebileceklerine imkân sağlamış olmasıdır. Böylece dişillik yeniden tanımlanabilecek ve itaatkâr davranışları gerektirmeyecek şekilde değiştirilecekti. Ya da eril veya dişil rolleri tamamıyla kaldırma insanları bu konumlara yerleştirmeye son vermeye imkân sağlayabilecekti (Stone, 2016: 90-91). Cinsiyet rollerini ortadan kaldırmak bir bakıma toplumsal bir cinsiyetsizleştirme anlamına gelmektedir.

Günümüzde de feminist bakış açısıyla yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Şiddet gibi önemli ve çok boyutlu olan bir konuyu günümüzdeki feminist araştırmacılar "toplumsal cinsiyet" kavramıyla çözümlenmeye çalışmaktadırlar. Şiddetin sebebi olarak çoğu zaman toplumsal cinsiyet eşitsizliği gösterilmektedir. Bu da feminist perspektif ile

ele alınan çalışmaların yukarıda bahsedilen iki faydanın göz önünde bulundurularak yapıldığını düşündürmektedir.

Butler, “Cinsiyet Belası” adlı kitabında toplumsal cinsiyetin belirli pratikleri tekrarladığımız takdirde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Ona göre toplumsal cinsiyet pratikler tarafından düzenlenmektedir. Kişi alışlagelmiş pratiklerle meşgul oldukça dişil ya da eril olduğu inancı oluşturmaktadır. Butler, toplumsal normların kişileri toplumsal cinsiyete karşılık gelen pratiklere göre davranması gerektiğine mecbur bıraktığını savunmaktadır (Stone, 2016: 98-99). Stone, Butler’ın bu iddialarına göre toplumsal cinsiyet tanımını şu şekilde yapmaktadır; “toplumsal cinsiyet toplumsal pratiklere gömülü halde bulunan, eril ve dişil davranış normları ve insanların bu normların etkisiyle sonradan edindiği alışılmış eyleme biçimlerinden oluşur” (2016: 107).

Butler, bedenlerimizin biyolojik olmasından daha çok kültürel olduğunu iddia etmektedir. Ona göre toplumsal cinsiyet normları bedenleşmiş alışkanlıklardır ama doğuştan gelmiş gibi görünmektedirler bunun sebebi olarak alışkanlıkların üretildiği tarihin unutulduğunu öne sürmektedir (Stone, 108-109).

2. ŞİDDET KAVRAMI

Şiddet kavramı toplumsal hayatta sıkça karşılaştığımız bir olgudur. Şiddet farklı şekillerde de olsa bütün dünyada kendisini göstermektedir bu yüzden şiddet olgusunun evrensel bir nitelik taşıdığını söyleyebiliriz. Her gün medyada sıklıkla karşımıza şiddet ile ilgili haberler çıkmaktadır üstelik toplumun sadece belirli bir alanında değil birçok alanda hemen hemen her yerde şiddet içerikli olaylar görülmektedir. Örneğin, aile içinde, alışveriş merkezlerinde, bankalarda, stadyumlarda, okullarda, eğlence merkezlerinde, trafikte ve daha birçok alanda şiddetin örneklerini görmek mümkündür. Örneklerden de anlaşılacağı gibi şiddet toplumsal bir olgu ve toplumsal bir sorundur. Şiddet, toplumsal bir problemdir ve tarih boyunca izlerini görmek mümkündür.

Şiddet kelimesi etimolojik olarak Arapçadan dilimize geçtiği bilinmektedir. Kamus-i Turkî Osmanlı sözlüğüne bakıldığında, şiddet; sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak geçmektedir. Türk Dil Kurumunun şiddet tanımına baktığımızda bir hareketin bir gücün derecesi yeğnilik, sertlik anlamına geldiği görülmektedir mecaz anlamın da ise duygu veya davranışta aşırılık olarak tanımlanmaktadır.

Fransızca da ise şiddet (violence); bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak; şiddet uygulama eylemi, zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence vurma ve yaralama olarak tanımlanmaktadır (Ünsal, 1996: 29).

Şiddet kavramının kullanım alanının çok geniş olduğunu gösteren Oxford English Dictionary’de kavramın kullanım alanları arasında, “bedene zor uygulama”, “bedensel zedelenme” ye neden olma, “kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama”, “bozma ya da uymama”, “rahatça gelişmesine ya da tamamlanmasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme”, “anlamın çarpıtılması”, “büyük güç sertlik ya da haşinlik”, “kişisel duygularda sertlik”, “tutkulu davranışlara ya da dile başvurma” yer almaktadır (Hobart, 1996: 52).

Şiddet olgusunu daha iyi tanımlamak adına güç ve saldırganlık kavramlarının ele alınması gerekmektedir çünkü ‘güç’ ve ‘saldırganlık’ şiddet kavramı ile ilişkilidir ve birbirini besleyen kavramlar olduğu bilinmektedir. Güç, bir olaya yol açan her türlü hareket, kuvvet, takat olarak tanımlanmaktadır¹. Saldırganlık ise bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası olarak tanımlanmaktadır². Saldırganlık hâkim olmak, yenmek, yönetmek, amacı ile güçlü şiddetli etkili bir hareket, fiil, işlem: bir işi bozma, engelleme, boşa çıkarmaya çalışmaya karşı düşmanca, yaralayıcı, hırpalayıcı veya tahrip edici (yıkıcı, yok edici) amaç taşıyan bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Erten ve Ardalı, 1996: 143). Güç, saldırganlık eğilimi ile birlikte kullanıldığında şiddete sebep olabilmektedir. Her iki kavramın da şiddet ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Şiddet kavramının olduğu yerde saldırganlıktan da bahsetmek mümkün görünmektedir. Balcıoğlu’na göre şiddet, bireye ve topluma fiziksel ve ruhsal acı vermek, eziyet niyetiyle yapılan yıkıcı, yok edici, saldırgan davranışlar şiddet olarak tanımlanmaktadır. Kontrolsüz, aşırı, birdenbire ve bazen amaçsız olarak kişilere ya da çeşitli nesnelere fiziksel zarar vermeyi ihtiva etmektedir (2001: 20).

Şiddet kavramıyla ilgili diğer kavramlar ise “sapma” ve “suç” tur. Sapma, toplumsal kurallara uymamak ve kurallara aykırı davranışlar göstermek olarak bilinirken suç, yapıldığında cezalandırılan davranışlar ve yasaklanan davranışlar olarak bilinmektedir. Suça ilişkin bütün tanımlamalarda suç olgusu, normlara dayalı ve hukuk

¹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.05.2021).

² <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.05.2021).

sistemine uymayan toplumsal düzenden sapan davranışlar olarak ele alınmaktadır (İçli 2003'ten akt., Ayan, 2010: 20). Ayan'a göre belli bir düzenden sapan davranışlar hem sapma hem de suçu oluşturmaktadır. Şiddet ise, sapma ve suç eylemlerinin bir çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak her şiddet eylemi suç olarak nitelendirilmemektedir suç olarak nitelendirilmesi için hukuk düzenini ihlal eden bir davranış olması gerekmektedir (2010: 21).

Şiddet kavramını dar ve geniş anlamıyla ayırım yaparak açıklamak mümkündür. Şiddet dar anlamıyla ölümcül, bedensel ve cinsel olarak bir kimseye zarar vermeyi içermektedir. Cinayet, suikast, zehirlenme, darp etme ve yaralama, ırza geçme dar anlamda şiddete verilebilecek örnekler arasında yer almaktadır. Geniş anlamıyla şiddet ise, grup şiddeti, devlet şiddeti, uluslararası şiddet gibi türleri içermektedir. Örneğin, terör, medya terörü, aşiret kavgası, toplu intihar, kan davası, taraftar kavgası, grev ırk ayrımı, sokak çatışması, ihtilal, iç savaş, soykırım, savaş, kronik enflasyon, işsizlik, çevrenin tahribatı, sağlıksız kentleşme geniş anlama şiddet tanımına verilebilecek örnekler arasında yer almaktadır (Ünsal, 1996: 35).

Köknel ise şiddet kavramını şöyle tanımlamaktadır genel anlamda, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı nitelendirdiğini özel olarak ise, saldırgan davranışları, kaba kuvveti; beden gücünün kötüye kullanılmasını; yakan, yıkan, yok eden eylemleri; taşlı, sopalı, silahlı saldırıları, bireye ve topluma zarar veren etkinlikler olarak nitelendirmiştir (1996: 20).

Michaud ise şiddet kavramının içeriğini daha da genişleterek şöyle tanımlamaktadır; bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu ya da dağınık olarak diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır (1991: 11).

Hukuksal anlamda şiddet sadece kalıcı bedensel hasar yaratan güç kullanımı olarak değil "şiddet ve etkili eylem" kapsamındaki davranışları içermektedir. Şiddet ve etkili eylem davranışları; birini yere atmak, ona tükürmek, saçını çekmek, birini tehdit etmek, malına kötü davranmak gibi davranışları içermektedir. Medeni hukukta şiddet bir insanın istemi üzerinde, onu geri adım atmaya zorlayacak baskı uygulaması olarak geçmektedir (Polat, 2001: 5-6).

Tezcan'a göre şiddet çok yönlü bir olaydır ve tek bir neden şiddeti doğurmaz. Ekonomik, psikolojik, toplumsal boyutlar şiddet olayında birlikte söz konusudur. Ona göre şiddetin tek bir nedene indirgenerek algılanması bilimsel gerçeklikle bağdaşmamaktadır (1996: 107).

Dünya Sağlık Örgütü'nün Dünya Sağlık ve Şiddet Raporunda şiddeti şöyle tanımlamaktadır: “Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlarla sonuçlanma ihtimalinin arttırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır (Özet, 2002).

Şiddet, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair kanunda ise şu şekilde tanımlanmaktadır; Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal, veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı... (Gültekin, 2016a: 23). 6284 sayılı kanundaki şiddet tanımında yer alan sonuçlanması muhtemel ifadesi şiddet olgusunun içeriğinin belirsizleşmesine yol açmaktadır çünkü farklı bireylere göre farklı sonuçlar çıkmasına neden olmaktadır.

Şiddet kavramının kuralları yok sayıp engelleri aşma anlamı da bulunmaktadır. Dönmezer'e göre şiddet; gücün kuvvetin hukuka aykırı olarak kullanılması demektir. O halde şiddet kuralla zıtlaşan insana özgü eylemdir. Şiddete başvuranda, toplumsal normlara, hukuk kurallarına saldırı niyeti vardır. Örneğin dikkatsizliğinden dolayı birinin ölümüne ya da yaralanmasına yol açan bireyin eylemi şiddet sayılmamaktadır fakat birey kendisine bir başkasına ya da belli bir gruba karşı kasten şiddete başvurursa kuralları yok saymış ve bilinçli bir şekilde şiddet uygulamış demektir (1996: 215).

Şiddet isteyerek veya istemeden kazara ortaya çıkabilecek bir olgudur. Şiddet kavramının birçok boyutu mevcuttur şiddet en basit toplumsal ilişkilerde, aile içinde, terör ve savaşlarda kullanılan bir olgudur. Şiddet her alanda kendini gösterdiği ve çeşitli sebepleri ve sonuçları olduğu için kompleks bir kavramdır sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi birçok bilim dalının ayrı ayrı araştırma konusu olması mümkündür ve birçok alanda araştırma konusu olmuştur.

Şiddet kavramının tanımlarına baktığımızda ortak noktalar bulmak mümkündür. Hemen hemen bütün tanımlarda kaba kuvvet uygulamak, saldırganlık, aşırı duygu durumu gibi açıklamalar mevcuttur ve bireyin kendisine, başka bir bireye ya da herhangi bir nesneye zarar verme durumu söz konusudur. Saldırganlık ve şiddet iç içe geçmiş kavramlardır saldırganlık iç güdüsünün sonucunda şiddet davranışının ortaya çıkmaktadır.

3. ŞİDDET OLGUSUNA KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Şiddet ve saldırganlık tanımlanmaları güç iki kavramdır. Her ikisi de farklı olgular gibi algılansa da birbirlerinden çok farklı değerlerdir ve birbirini besleyen kavramlardır. Şiddet, saldırganlık eğiliminin dışa vurulması sonucu ortaya çıkmaktadır. Saldırganlık eğiliminin nedenleri ile ilgili literatürde farklı perspektifler mevcuttur (Ayan, 2010: 17). Şiddetin doğuştan olduğunu, dürtüsel olduğunu ve öğrenme yoluyla ortaya çıktığını savunan düşünürler vardır.

3.1. İÇGÜDÜ KURAMLARI

Freud ve Lorenz'e göre insan saldırganlığı bir içgüdüdür ve bu içgüdü çevredeki herhangi bir olaya karşı oluşan bir tepki değildir. İnsanın içinde biriken enerjinin dışarı çıkması sonucu saldırganlık oluşur yani çevrede bir uyaran olmasa bile insanın içinde biriken enerji patlama noktasına geldiğinde dışarı çıkar (Fromm, 1993: 37).

Hidrolik saldırganlık anlayışına sahip olan Lorenz saldırganlığı bir kabın içindeki su buharının ortaya çıkardığı basınca benzetmektedir. İnsanın içinde biriken enerji ile basınç arasında bir benzerlik kurmaktadır. Aynı zamanda bu duruma depolanmış saldırganlık da demektir. Lorenz'e göre katillik ve zalimlik depolanan saldırganlık sonucu ortaya çıkmaktadır. (Fromm, 1993: 38).

Lorenz'e göre saldırganlık (tür-içi) türün varlığını sürdürmesi için gereklidir ancak yaşamın sürdürülmesini sağlayan saldırganlık insanı tehdit eden bir unsura dönüşmüştür. Lorenz kuramında iki öğeyi birleştirmiştir saldırganlık hem hayatta kalmak için gerekli iken hem de katillik veya zalimliği ortaya çıkardığı için yıkıcı bir etkiye sahiptir (Fromm,?).

Freud ise insan davranışlarının hepsinin temelinde yaşam enerjisinin bulunduğunu savunmuştur. Freud'a göre saldırganlık farklı şartlarda ortaya çıkan bir durumdur. Ona göre 'thanatos' (ölüm içgüdü) yaşamın tahrip edilmesi veya sona erdirilmesine yönelik

bir enerjidir. Eğer insan ölüm içgüdüsunü dışarı aktarırsa saldırganlık ortaya çıkmış olur dışarı aktarmaz ise kendisine zarar verir. Freud saldırganlık ortaya çıkmaz ise insanda bazı psikolojik sorunların ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedir (Vatandaş, 2003: 5).

3.2. DÜRTÜ KURAMI (ENGELLEME- SALDIRGANLIK)

Dürtü kuramı Lorenz ve Freud'un içgüdü kuramını reddetmektedir. Bu kurama göre saldırganlık dürtüsü dış etkenlerin sebep olduğu bir dürtüdür. Bu kuramın en ünlü hipotezi engelleme-saldırganlık hipotezidir (Ayan, 2010: 138). Dürtü kuramına göre bazı ihtiyaçların karşılanmaması yani engellenmesi insanı saldırgan duruma getirebilir. Örneğin; açlık, susuzluk, ilgisizlik vb.

Tezcan'a göre şiddet ya da saldırganlık çoğu zaman herhangi bir engelleme sonucu ortaya çıkmaktadır. Birey kendini geliştirme ve gerçekleştirme konusunda kısıtlı imkanlara sahip olduğunda şiddete ya da saldırganlığa başvurmaktadır. Kendini kanıtlamak ve ortaya koymak için birey tek yol olarak şiddeti seçebilmektedir (1996: 107).

Fromm, saldırganlık davranışının ortaya çıkışında karakterin önemli bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Örneğine göre; “çok aç gözlü bir kişi, bir şeyi satın alma isteği bütün yiyeceği elde edemediği zaman ve cimri bir kişi, ucuz bir şeyi satın alma isteği engellendiği zaman, kızgın bir biçimde tepki gösterecektir. Özsever kişi, umduğu övgü ve kabulü görmezse kendini engellenmiş hisseder” (1993:100). Bireyin karakteri herhangi bir engellenme durumunda göstereceği saldırganlık davranışının yoğunluğunu belirlemektedir.

Kuramın temel varsayımı ilk başlara “her türlü saldırganlık bir engellenmenin sonucunda orta çıkar” yönündeydi fakat daha sonra bu varsayım yanlışlanmış ve temel varsayım Miller tarafından “engellenme insanda farklı davranışlar ortaya çıkarabilir bu davranış çeşitlerinden biri de saldırganlıktır” olarak değiştirilmiştir (Ayan, 2010:139).

3.3. SOSYAL ÖĞRENME KURAMI

Sosyal öğrenme kuramı davranışların gözlem yoluyla ya da hayal etme yoluyla öğrenildiğini iddia etmektedir (Bandura 1965'ten akt. Kalkan, 2012: 385) Aile içi şiddeti en iyi açıklayan kuramlardan birinin sosyal öğrenme kuramı olduğunu söyleyebiliriz çünkü çocuklar özellikle ebeveynlerinin davranışlarını gözlemler ve şiddet ve saldırganlığa dair alt yapı oluşmaya başlar. Aile içinde gözlemlediklerini çocuk taklit

yoluyla açığa çıkarma fırsatı bulur bunu ya bir arkadaşıyla ya da oyuncaklarıyla yapar. Böylece çocukların gözlem ve taklit yoluyla davranış biçimleri değişmeye başlar.

Araştırmalara göre saldırganlık, doğuştan olmayıp çevreden öğrenilen bir davranış olduğu yönündedir. Yapılan birçok araştırmaya göre şiddet çevresel etkenler sonucunda öğrenilerek ortaya çıkmaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre bireyin saldırganlığa meyilli davranışlarının altında bireyin geçmiş yaşantısı ve dışsal birçok etken bulunmaktadır (Vatandaş, 2003: 7-8).

Vatandaş, saldırganlığın farklı toplumsal sınıflarda farklı oranda ortaya çıktığını ifade etmiştir. Ona göre saldırganlığı ortaya çıkaran toplumsal faktörler arasında ekonomik yoksulluk ve toplumsal huzursuzluk en güçlü faktörlerdendir (2003: 8). Örneğin Tezcan da ekonomik farklılıkların öğrenciler arasında saldırganlığa sebep olduğunu ifade etmektedir. “Bol para harcayan öğrenci, karşısında yeterince harçlığı olmayan yarı aç yarı tok öğrencilerle bir arada bulunmaktadır. Böylece yoksulluğun kolayca bir şiddete dönüşmesi bir gerçek olmaktadır” şeklinde ifade etmiştir (1996: 106).

4. SOSYAL BİLİMLERDE ŞİDDET TİPOLOJİLERİ

Şiddet ile ilgili tanımlar farklılıklar gösterse de sosyal bilimlerde şiddet tipolojilerine bakıldığı zaman genelde dört farklı sınıfa ayrıldığı görülmektedir. Fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet olarak dört ayrı kategori oluşturulmuştur. Sosyal bilimlerdeki bazı araştırmaları daha doğru kavrayabilmek için şiddet çeşitlerinin tam olarak içeriklerinin ne olduğu, çeşitlerin hangi davranışlarla sınırlandırıldığını bilmek önemli olacaktır.

4.1. FİZİKSEL ŞİDDET

Genel anlamda şiddet sahip olunan güç veya kudretin, yaralanma ve kayıpla sonlanan veya sonlanma olasılığı yüksek bir biçimde bir başka insana, kendine, bir gruba veya bir topluma karşı tehdit yoluyla ya da bizzat uygulanmasıdır (Sevil vd. 2015: 579). Şiddet türlerinden en yaygın olan çeşidi fiziksel şiddet diyebiliriz. İnsan kendine bir başkasına veya gruplara fiziksel şiddet uygulayabilmektedir. İntihar girişimi kişinin kendine gösterdiği fiziksel şiddet olarak örnek gösterilebilir. Bireyin bir başkasına tokat atması, tükürmesi, herhangi bir araçla yaralaması veya öldürmesi, gasp gibi örnekler fiziksel şiddet kategorisinde yer almaktadır.

Aile içinde ise eşler birbirine veya çocuklarına fiziksel şiddet uygulamaktadır. Aile içi şiddet ile mücadele el kitabında yapılan fiziksel şiddet tanımına göre, tokat atmak, tekmelemek, yumruklamak, hırpalamak, kolunu bükme, boğazını sıkmak, bağlamak, saçını çekmek, kesici veya vurucu aletlerle yaralamak, kezzap veya kaynar suyla yakmak, vücudunda sigara söndürmek, ellerini ayaklarını ezmek, sakat bırakmak, işkence yapmak, sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak, sağlık hizmetlerinden yaralanmasına engel olarak bedensel zarar görmesine neden olmak gibi eylemler fiziksel şiddettir (KSGM: 7)³.

Kudat ise fiziksel şiddet olgusuna farklı bir perspektiften bakmıştır kadınların erkeklere uyguladığı fiziksel şiddeti şu şekilde ifade etmiştir; eve gelip, küfürle, bağırtı çağırtyla, sağa sola vurmak, tehditler savurmakla ‘erkeklik’ yapmak gerçekte yalnız erkeklere mahsus değildir; erkekten hiç aşağı kalmayan kadınlar da sandığımız kadar az değildir. Bir kadının kocasına ya da sevgilisine vurması, kafasına tabak, çanak atması, hatta öldürmesi veya öldürmeyi bir başkasıyla birlikte planlaması basından, televizyondan, polis raporlarından ve bilimsel verilerden hepimizin izleyip okuduğu olgulardır (2007: 104). Fiziksel şiddetin faili Kudat’ın da ifade ettiği gibi her zaman erkek olmayabilir. Dünyada ve Türkiye’de kadınların erkeklere uyguladığı fiziksel şiddetin örneklerini görmek mümkündür.

4.2. CİNSEL ŞİDDET

Cinsel şiddet evlilik öncesi veya sonrası meydana gelen bir şiddet türüdür. Ayrıca kız veya erkek çocuklarına da dünyanın hemen hemen her yerinde cinsel şiddet uygulanmaktadır. Genellikle cinsel şiddetin olduğu yerde fiziksel ve psikolojik şiddetin olduğu gözlemlenebilir. Cinsel şiddet yalnızca erkekten kadına yönelik olan bir şiddet türü değildir aynı zamanda erkekler de kadınların cinsel şiddetine maruz kalabilmektedir. Araştırmalarda genellikle yalnızca kadınların cinsel şiddete maruz kaldığı gibi bir izlenim oluşturulmaktadır ancak kadınlar da eşlerine cinsel şiddet uygulamaktadır.

Evlilik bağıyla veya evlilik bağı olmaksızın birlikte yaşayan eşler arasında rıza dışı ilişki bir şiddet olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın karşıtı şakalar yapmak, kadınlar hakkında küçültücü belirlemelerde bulunmak, kadınlara cinsel nesne muamelesi yapmak, kadını seksi giysiler giymekle suçlamak, kadının cinsellik konusunda görüşlerini önemsememektir (Sevil vd. 2015:579). Sevil’in ifadesinde de yer aldığı gibi yalnızca

³ <http://www.kucukcekmece.bel.tr/Content/dosya/1949/aileicisiddetlemucadelekitabi-62616-4141879.pdf>. (Erişim Tarihi: 01.03.2021).

kadına yönelik bir cinsel şiddetten bahsedilmektedir bu durum şiddet olgusunun bütün risk faktörlerini ortaya koymasında engel teşkil edebilir çünkü bazı araştırmacılara göre risk faktörü olarak biyolojik olarak erkek olmak yeterli bir sebeptir.

Aynı şekilde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün yaptığı aile içi şiddet ile mücadele el kitabında da yalnızca erkeğin faili olduğu bir durum gibi açıklama yapıp örnekler verilmiştir. Aile içi şiddet ile mücadele el kitabında yapılan cinsel şiddet tanımına göre, evli olduğu kişi bile olsa kadını istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlamak (tecavüz), başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlara zarar vermek, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya, kürtaja, enseste (akrabalar arası cinsel taciz ve tecavüz), fuhşa zorlamak, zorla evlendirmek, telefonla-mektupla yada sözlü olarak cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlarda bulunmak gibi eylemler cinsel şiddettir .

Kudat, cinsel şiddetin mağdurunun yalnızca kadınlar olmadığını erkeklerin de cinsel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak; özellikle erkeğe yöneltilmiş cinsel şiddet hakkında birçok ülkede hiçbir araştırma yapılmamış ve cinsel saldırının yalnız kadına yöneltebileceği düşünülmüştür. Afrika ülkelerinde erkeklerin ve özellikle oğlanların, sokakları sarmış olan cinsel şiddetin pençesinden kurtulamadığını ve giderek daha büyük sayıda erkeğin de kadın kurbanlar ordusuna katıldığını belgelerini görmekteyim demiştir (2007: 124).

Kudat'ın ifadesiyle, giderek daha belirginleşen bu tür şiddet olaylarında kadın kocası ister iktidarlı olsun ister olmasın cinsel taleplerini saldırgan ve ısrarlı bir biçimde erkeğe iletir. Özellikle, evine yorgun argın, inanılmaz trafik mücadelelerinden geçerek geldiğinde bu tür talepler, el ve sözle saldırılar birçok erkeği iktidarsız hale getirebilir (2007: 127).

4.3. EKONOMİK ŞİDDET

Çalışma alanlarında ya da aile içinde ekonomik şiddetin izlerini görmek mümkündür. Örneğin çalışma alanlarında kadın veya erkek eşit işe eşit ücret almayabilmektedir. Aile içinde ise eşler arasında elde ettikleri maddi kazanç ya da bu kazancın paylaşılması ve giderlere harcanması tartışmalara sebep olabilmektedir. Eşlerin birbirinin kazancını sorgulama ya da ihtiyaçlar karşısında yapılan harcamaları sorgulaması tartışma zeminini oluşturmaktadır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün çıkardığı Aile içi şiddetle mücadele el kitabında açıklamaya bakıldığı zaman ekonomik

şiddete maruz kalan sadece kadın gibi görünmektedir erkeğin maruz kaldığı ekonomik şiddetten bahsedilmemektedir. Kitapta açıklama şu şekildedir;

“Para vermemek veya kısıtlı para vermek, ailenin tasarrufları, gelir ve giderleri konusunda bilgi vermemek, kadının mallarını ve diğer gelirlerini elinden almak, çalışmasına izin vermemek, istemediği işte zorla çalıştırmak, çalışıyorsa iş hayatını olumsuz etkileyecek kısıtlamalar getirmek, aileyi ilgilendiren ekonomik konularda kadının fikrini almadan tek başına karar vermek gibi eylemler ekonomik şiddettir”. Sadece kadınlar değil erkeklerde eşlerinden ekonomik şiddetine maruz kalmaktadırlar. Örneğin az kazanan bir erkeğe eşi sürekli daha iyi bir iş bulmasını kendi ihtiyaçlarını ve evin ihtiyaçlarını karşılayamadığını söyleyebilmektedir ya da kadın harcamalar için eşinin fikrini almadan hareket edebilmektedir.

4.4. PSİKOLOJİK ŞİDDET

Psikolojik şiddet aile içinde eşlerin birbirine en çok kullandığı şiddet türlerinden biridir. İkisinde biri iş hayatından ya da diğer sosyal yaşantısından dolayı stresli olduğunda eşler arasında da bu durum gerginliğe sebep olabilmektedir. Aile içinde psikolojik şiddete çocuklar da maruz kalabilmektedir. Ebeveynler çocuklarının yaşantılarına oldukça müdahalede bulunup onlara baskı yapabilmektedirler.

Aile içi şiddetle mücadele el kitabında psikolojik şiddet sadece kadının maruz kaldığı bir şiddet gibi ifade edilmiştir açıklamaya göre; “bağırarak, korkutmak, küfür etmek, tehdit etmek, hakaret etmek, ailesiyle akrabalarıyla, komşularıyla, arkadaşlarıyla ya da başkalarıyla görüşürmemek, eve kapatmak, küçük düşürmek, çocuklarından uzaklaştırmak, kıskançlık bahanesiyle sürekli kontrol altında tutmak, başka kadınlarla kıyaslamak kadının nasıl giyineceği, nereye gideceği, kimlerle görüşeceği konusunda baskı yapmak, kadının kendini geliştirmesine engel olmak gibi eylemler psikolojik şiddettir”. Açıklamada verilen örneklerin birçoğuna erkekler de maruz kalabilmektedir.

Psikolojik şiddetin yanı sıra sözel şiddetten de bahsetmek mümkündür. Sözel şiddet Vatandaş’a göre (2003: 24) her şeyden önce eşin özgüvenini yok etmeyi amaçlayan çok etkin bir saldırı yöntemidir. Sözel şiddet aşağılama, küfür ve hakaretin yanı sıra, bazen eşe takılan aşağılayıcı bir isimle, bazen de eşin önem verdiği şeylerle, eşin bedeniyle dış görünüşüyle alay edilerek sürdürülmektedir. Kudat’a göre ise (2007: 103) sözel şiddet, dırdır, bağırta çağırta, kadınların sevgililerine uyguladığı en yaygın şiddet

biçimidir. Ardı arkası kesilmeyen bir biçimde hem eş hem de sevgili dırdırıyla yaşam birçok erkeğe hayatı zehir etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA ŞİDDET

1. TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA ŞİDDET

1.1. DÜNYADA ŞİDDET VERİLERİ

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisinin 2017 yılında yaptığı araştırmada 2017 yılında 464.000 kişinin kasten adam öldürme kurbanı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Rapora göre cinayete kurban gidenlerin, savaşta ve silahlı çatışmalarda hayatını kaybedenlere oranının beş katıdır. Küresel cinayet tahmini olarak 100.000 nüfus başına 6.1'lik kısmın cinayete kurban gideceği iddia edilmektedir. Dünya çapında kaydedilen tüm cinayetlerin yaklaşık %90'ının erkeklerden tarafından işlendiği ifade edilmektedir. Küresel bir rapor olan bu raporda en yüksek cinayet oranlarının Orta Amerika'da olduğu belirtilmektedir. Orta Amerika'da her 100 bin kişiden 62,1'i cinayete kurban gittiği bilinmektedir cinayet oranının en düşük olduğu yerlerin ise Asya, Avrupa ve Orta ve Güney Pasifik'teki ada devletlerinde olduğu belirtilmiştir⁴.

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisinin 2017 raporuna göre kadın cinayetlerinin artışta olduğuna dikkat çekilmiştir. Kadın cinayetlerinin sebebinin %58 oranında aile içi şiddet olduğu ifade edilmiştir. Cinayete kurban giden kadınların faillerinin genellikle eski hayat arkadaşı, sevgilisi, eşi, babası, erkek kardeşi ve annesi olduğu belirtilmektedir. Raporda kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddetin eşi ve sevgilisi tarafından gerçekleştirildiği öne sürülmektedir.

BM Kadın birimi, kadınlar için en tehlikeli yerin evleri olduğunu açıklamıştır⁵. Türkiye'de yapılan çalışmalarda da kadınla ilgili durum benzer şekillerde ifade edilmektedir. Kadına yönelik şiddet adına yapılan çalışmaların çoğu ön kabullerden oluşmaktadır. Cinayet üzerine yapılan çalışmaların çoğunda kadına yönelik yapılan şiddet ve cinayet oranları karşımıza çıkmaktadır ve failin her zaman erkek olduğu belirtilmektedir. Oysa dünyada çocuklara karşı da büyük bir şiddet ve saldırı söz konusudur. Cinayet veya şiddet üzerine yapılan araştırmalar tek bir cinsiyet üzerinden

⁴ <https://tr.euronews.com/2019/07/11/bm-raporu-dunya-genelinde-cinayetler-savaslardan-bes-kat-daha-fazla-can-aldi>. (Erişim Tarihi: 21.06.2021).

⁵ <https://tr.euronews.com/2019/08/23/bm-raporu-kadınlar-icin-en-tehlikeli-yer-kendi-evleri-kadn-haklar-tecavuz>. (Erişim Tarihi: 21.06.2021).

değil her iki cinsiyet ve çocuklar için de yapılmalıdır. Yapılan araştırmalar tek yönlü olduğu için şiddet ile ilgili kesin veriler ortaya konulamamakta ve gerçekçi çözümler bulunmakta güçlük çekilmektedir. Araştırmaların ön kabullerle gerçekleşmesi şiddet ile mücadele noktasında engel oluşturmaktadır.

1.2. KADINLARIN MARUZ KALDIĞI şİDDET

şiddet, evrensel bir problemdir ve tüm toplumları olumsuz etkilediği bilinmektedir. şiddet önemli toplumsal bir problem olarak Türkiye’de de varlığını sürdürmektedir. Kadına yönelik şiddet de tüm dünyada ve Türkiye’de varlığını devam ettirmektedir. şiddet problemi oldukça önemli, üzerine çalışmalar yapılması gereken, nedenlerinin sorgulanması ve çözülmesi gereken bir toplumsal problemdir. Ancak son yıllarda ve günümüzde çalışmalar genellikle kadına yönelik şiddet üzerine yapılmaktadır. Elbette kadına yönelik şiddet araştırılması gereken bir sorundur fakat cinsiyet esaslı yaklaşımlar genel anlamda “şiddet” probleminin risk faktörlerini ortaya koymak adına yetersiz kalmaktadır.

Türkiye’de kadına yönelik şiddet üzerine yapılan en önemli araştırmalar; Ayşe Gül Altınay’ın ve Yeşim Arat’ın 2007 yılında yaptığı “Türkiye’de Kadına Yönelik şiddet” araştırması ve KSGM tarafından 2009 yılında yapılan diğer araştırmadan daha kapsamlı olduğu iddia edilen, “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi şiddet” araştırmasıdır. Bu araştırmalardan daha önce yalnızca aile içi şiddeti ele alan T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından 1993-1993 yıllarında yürütölen “Aile İçi şiddetin Sebep ve Sonuçları” araştırması bulunmaktadır.

Genellikle feminist perspektif ile yapılan kadına yönelik şiddet araştırmaları bu önemli soruna yalnızca “cinsiyet” temelli yaklaşmaktadırlar. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi adına “zihinsel dönüşümün gerekli olduğu” ve “toplumsal cinsiyet eşitliği” nin sağlanması için politikaların iyileştirilmesi istenmektedir⁶. Altınay ve Arat’ın araştırmasında da “feminist yöntem” in kullanıldığı dile getirilmektedir (2007: 54).

Kadına yönelik aile içi şiddetin devamlılığını sağlayan kültürel faktörler arasında; toplumsal cinsiyete dayalı sosyalleşme, cinsiyetlere yüklenen rollerin kültürel tanımı, ilişkilerde kadın ve erkek rollerine yönelik beklentiler ve erkeklerin üstün olduğuna dair inanışlar yer almaktadır (Ayman ve şenol, 2013: 15). Bu açıklamaya göre toplumsal

⁶ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON Institute Public Sector, BNB Consulting (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi şiddet*.

cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyetlere atfedilen roller şiddetin sebebi olmakla kalmayıp sürekliliğini de sağladığı iddia edilmektedir.

Kadın yönelik şiddet ve kadın ile ilgili diğer problemlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığı birçok araştırmacı ve sivil toplum örgütleri tarafından ileri sürülmektedir. Hal böyle iken dünyada ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’de 5 yıllık Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı (2008-2013) uygulamaya konulmuştur. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği politikalarının ülkemizde “Dokuzuncu Kalkınma Planı” nda da yer aldığı bilinmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de kadına yönelik şiddet hakkında birçok araştırma yapılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün 2013 araştırmasına göre; dünyada cinayete kurban giden kadınların %35’i duygusal bir bağı olan bir erkek tarafından öldürülmektedir. Dünyada her yıl 5000 kadın “namus” adına işlenen cinayete kurban girmektedir (Ayman ve Şenol, 2013: 10).

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2013 araştırmasına göre; Dünya çapında kadınların %35’i ya partnerlerinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine ya da partneri olmayan bir kişinin cinsel şiddetine maruz kalmaktadır. Ayrıca eşi veya birlikte yaşadığı kişiler tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalan kadınlar birçok sağlık problemi yaşamaktadır. Örneğin, şiddet gören kadınlar görmeyen kadınlara oranla neredeyse iki kat daha fazla kürtaaj olmakta ve depresyona girmektedir (KSGM, 2016: 6). Eşinden veya birliktelik yaşadığı kişi tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalan kadınlardan bazıları yaşamının herhangi bir döneminde hayatına son vermeyi düşünmüştür bu oranın şiddet görmeyen kadınların 3 katı olduğu ifade edilmektedir (Altınay ve Şenol, 2009: 79).

AB ülkelerinde 2014’de sonuçlanan kadına yönelik şiddet araştırmasına göre; her üç kadından biri 15 yaşından itibaren fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Eşi veya hayat arkadaşının şiddetine uğrayan kadınların %42’si hamile iken şiddet görmüştür (Ayman ve Şenol, 2013: 10-11). Türkiye genelinde ise en az bir kez gebe kalmış her on kadından biri gebeliği sırasında eşi veya birlikte olduğu kişi tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı bilinmektedir⁷.

Ayman ve Şenol’un yaptığı çalışmada kadına yönelik aile içi şiddetin başlıca nedeni kadın ile erkek arasındaki kadın aleyhine olan güç dengesizliği ve artan bir şekilde

⁷ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON Institute Public Sector, BNB Consulting (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s..75.

bunun üretimine katkıda bulunan faktörler yer almaktadır. Bu faktörler arasında sosyo-ekonomik güçler, eşitsizliğin pekiştirildiği aile kurumu, erkeklerin üstün olduğuna ilişkin inanışlar ve kadınların ve çocukların bağımsız yasal ve sosyal statülerin olması gerekliliğini reddeden yasal ve kültürel kısıtlamalar yer almaktadır (2013: 14). Bu açıklamaya göre aile kurumu kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin pekiştirildiği bir yer olarak görülmektedir bu nokta son derece önem teşkil etmektedir.

Kadın Cinayetleri Raporuna göre 2016'da 301 2017'de 350 2018'de ise 281 kadın cinayeti işlenmiştir (Taştan ve Yıldız, 2018: 2). Umut Vakfı'nın 2019 yılı istatistiklerine göre 2015 yılından bugüne %27 artışla, geçtiğimiz yıl 415'i silahlı toplam 564 kadın cinayeti yaşanmıştır. 2020 yılında ise Türkiye genelinde 373 kadın öldürülmüş ve 263 kadın yaralanmıştır⁸.

En sık karşılaşılan cinayet mekanlarının arasında ilk sırada %72.8 oranında "ev/mesken veya metruk bina/konut" yer almaktadır (Taştan ve Yıldız, 2018: 2-5). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2020 raporuna göre 2020 yılında öldürülen kadınların %60'ı evlerinde öldürülmüştür. Rapora göre kadınların 181'i evinde, %48'i sokak ortasında 15'i ise işyerinde öldürülmüştür⁹.

Altınay ve Arat'ın araştırmasında yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel ve cinsel şiddetten en az birine maruz kalan kadınların yaş aralığının 45-59 olduğu ifade edilmektedir. Kadınların son bir yıllık yaşamında ise 15-24 yaş aralığının %21 oranında iki şiddet biçiminden birine maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguya göre kadınların genç yaşta ya da evliliklerinin daha ilk yıllarında şiddete maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (2009: 48). Cinayete kurban giden kadınların ise %25,7 oranında 26-35 yaş aralığında olduğu belirtilmektedir 36-45 yaş aralığı ise %20,2 oranında ikinci sırada yer almaktadır (Taştan ve Yıldız, 2018:9).

Altınay ve Arat'ın araştırmasına göre evlenmiş ve bekar kadınların tümü dikkate alındığında kadınların hayatlarının herhangi bir döneminde yakın ilişkide oldukları erkekler tarafından maruz kaldıkları fiziksel şiddet oranının %36 olduğu ifade edilmektedir. Boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınların ise fiziksel şiddet görme oranının %73 olduğu tespit edilmiştir (2009: 52). Diğer yandan maktullerin medeni durumlarının ise %58,5 evli %16,1 boşanmış olduğu ifade edilmektedir. (Taştan ve Yıldız, 2018: 10).

⁸ <http://www.umut.org.tr/kadin-cinayetleri-haritasi/>. (Erişim Tarihi: 02.06.2021).

⁹ <http://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2020-raporu>. (Erişim Tarihi: 02.06.2021).

Cinayete kurban giden kadınların eğitim durumlarının ise %46,1 oranında ilkokul mezunu olduğu belirtilmektedir. Eğitim durumu yükseldikçe cinayete maruz kalma oranının düştüğü görülmektedir. Üniversite mezunu olup cinayete kurban giden kadınların oranı %5,8'dir (Taştan ve Yıldız, 2018: 11). Altınay ve Arat'ın araştırmasına göre, hiç eğitimi olmayan/ ilköğretimi bitirmemiş kadınların %56'sı fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalırken lise ve üzeri eğitim grubunda bu oranın %27'ye düştüğü ifade edilmektedir (2009: 48).

Faillerin cinsiyetlerinin %96,2 oranında erkek olduğu belirtilmektedir. Faillerin eğitim durumlarının ise %46,8 oranında ilkokul olduğu bilinmektedir. Medeni durumları ise %63,7 oranında evli %21,2 oranında bekar ve %14,2 oranında boşanmış olduğu belirtilmiştir. Faillerin yaş aralıkları ise %30,9 oranında 26-35 yaş aralığındadır yaş ortalamalarının ise 39 olduğu ifade edilmektedir. Faillerin mesleklerinin ise %30,2 oranında nitelik gerektirmeyen meslekler olduğu ve %26,9'unun işsiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Taştan ve Yıldız, 2018: 16-17-18-19).

Kadınların fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evlerini terk ettikten sonra geri dönme nedenleri arasında; çocuklarla ilgili nedenler %52 oranında etkili olmaktadır. Kadınlar çocuklarını mutsuz etmekten ve onları kaybetmekten korkmaktadır. Kadınların evine geri dönmesinde etkili olan diğer nedenler ise erkeğin kadının geri dönmesini istemesi ve kadının erkeğin değişeceğini düşünmesi olduğu belirtilmektedir (Altınay ve Arat, 2009: 97).

Tekrar eden şiddetin söz konusu olduğu durumlarda kadını zayıf düşüren etmenlerin “çocuk” ve “geri dönmediği takdirde öldürülme tehdidini alması” olduğu belirtilmektedir. Tanık ifadelerine göre kadınlar çocuklarının geleceklerini düşündükleri için ayrılmak istememektedirler. Öldürülen kadınların bazılarının evden ayrıldığı için veya boşanma aşamasında ayrı yaşadığı için evine tekrar dönmesi için tehdit edilmesi söz konusudur kadınlar ise durumların daha iyi olacağı ve düzeleceği umuduyla evine döndüğü sonucuna ulaşılmıştır (Taştan ve Yıldız, 2018: 23).

Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddeti önlemek amacıyla son yıllarda birçok politika geliştirilmiştir. Politikaların “toplumsal cinsiyet eşitliği” çerçevesinde geliştirildiği gözlemlenmektedir. Türkiye ilk olarak konuyla ilgili CEDAW sözleşmesinin ek protokolünü 8 Eylül 2000 yılında imzalamıştır ve 30 Temmuz 2002’de onaylanmıştır. CEDAW sözleşmesine ait bu protokol toplumsal cinsiyet eşitliği ile

mücadele noktasında çok önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu sözleşme BM ve AB'nin üye ülkelerin onayına sunduğu bir sözleşmedir.

Türkiye 2011 yılı Mayıs ayında ise İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” adlı uluslararası sözleşmeyi kabul etmiştir. Bu sözleşme “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” un temelini oluşturmuştur. 9. Kalkınma Planı toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde hazırlanmıştır. Ayrıca Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları ise 26218 Sayılı Başbakanlık Genelgesinin uzantısı şeklinde hazırlanmıştır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün AB desteğiyle hazırladığı Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı da toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları temel alınarak hazırlanmıştır.

Türkiye'nin 2011 yılında imzalamış olduğu İstanbul Sözleşmesi, 2021 yılında feshedilmiştir. İstanbul Sözleşmesi'nin Türk aile yapısına zarar verdiği ve toplumsal yapı ve dinamiklere uyum sağlamadığı için iptal edildiği iddialar arasındadır. İstanbul Sözleşmesinin yerine yeni bir sözleşme hazırlandığı ifade edilmektedir¹⁰. Yeni alınan kararlarla kadına yönelik şiddet hem siyasette hem medyada güncelliğini korumaktadır ve uzun bir süre daha koruyacağı düşünülmektedir.

1.3. ERKEKLERİN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

Kadın ve erkek arasında aile içinde karşılıklı bir iletişim bulunmaktadır. Bu ilişkiyi yalnızca aile içi olarak sınırlandırmamak daha makul olacaktır çünkü resmi olarak aile olmayıp ilişki yaşayan karşılıklı etkileşimde ve iletişimde olan birçok çift bulunmaktadır. Bu karşılıklı ilişki sırasında kadınlar partnerleri olan erkekler tarafından şiddete maruz kaldığı gibi erkeklerin de kadınlar tarafından şiddete maruz kaldığını belirtmek gerekmektedir. Türkiye’de ve dünyada daha çok kadınların maruz kaldığı şiddet üzerine araştırma yapılmış ve yapılmaktadır oysa karşılıklı iletişim halinde oldukları için erkeklerin maruz kaldığı şiddeti de araştırmak gerekmektedir.

Erkeklerin maruz kaldığı şiddeti ortaya koyacak çok az araştırma mevcuttur oysa şiddet sorunu üzerine her iki cinsiyet için de araştırma yapılsa şiddet sorununun risk faktörleri daha fazla netlik kazanacak ve bu soruna çözüm yolları bulmak adına önemli

¹⁰ <http://www.gazetevatan.com/istanbul-sozlesmesi-nedir-istanbul-sozlesmesi-kaldirildi-mi-ist-1379984-gundem/> (Erişim Tarihi: 08. 06. 2021).

bir adım atılmış olacaktır. Kadına yönelik şiddet üzerine çok sayıda araştırma mevcut iken erkeğe yönelik şiddet şimdilik literatürden daha çok medyaya yansımaktadır.

Medyaya yansıyan erkeğe yönelik şiddet haberlerinin bazı örnekleri şu şekildedir; “erkekler de şiddet mağduru” başlıklı habere¹¹ göre Londra’da ev içi şiddet maruz kalan erkeklere hizmet veren Mankind, 20-24 yaş aralığında şiddet gören erkeklerin sayısının bu yaş grubuna ait kadınların sayısından çok olduğunu belirtmişlerdir. Mankind yöneticileri, erkeklerin yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ya da duygusal şiddete maruz kaldığını söylemişlerdir. Kadınların erkeklere değişik türlerde şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir habere göre kadınlar maddi konuda baskı, cinsellik konusunda aşağılama ve çocuklarının önünde babalarını aşağılama gibi psikolojik şiddet uygulamaktadırlar. Erkeklerin %19’unun bu durumlara sessiz kaldığı ve depresyona girdiğinden bahsedilmektedir.

Medyaya yansıyan diğer bir habere göre¹², erkek eve geç geldiği için eşinden fiziksel şiddet gördüğünü iddia etmektedir. Kadının tartışma sırasında evdeki bazı eşyalarla eşine saldırdığından ve göğüs kafesini yumrukladığından bahsedilmektedir. Bir başka habere göre¹³, Adana’da gerçekleşen olayda erkek bir gün işe gitmek istemediği için eşinden fiziksel şiddet görmüştür. Erkek, “ben çalışıp paramı her ay eşime veriyorum. Bugün işe gitmek istemeyince bana taşla vurdu, saldırdı. Kollarımı, vücudumu ısırıldı. Daha önce de hep beni dövüyordu, dayanamadım polise sığındım” demiştir. Haberlerden de anlaşılacağı üzere kadınlar erkeklere en çok psikolojik şiddet ardından ise fiziksel şiddet uygulamaktadır.

Kudat’a göre, kadınların erkeklere uyguladığı şiddet erkeklerin kıymetli gördüğü eşyalara zarar vermek şeklinde de gerçekleşmektedir. Herhangi bir nedenle sinirlenen kadın kocası için önem arz eden eşyaya zarar verdiği de ona şiddet uygulamış olmaktadır. Ona göre kadınlar erkeklere karşı sözel şiddete de başvurmaktadır. Dırđır, bağırtı çağırtı kadınların uyguladığı sözlü şiddet dahildir ve kocasıyla hiç konuşmamak suskunluğunu aylarca sürdürmek de erkeğe karşı şiddet yöntemleri arasında yer alır (2007: 101-102-103).

Cooper ve diğerlerinin 2002 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre kadınların erkeklerden daha fazla fiziksel ve cinsel eş şiddeti ve güç ve kontrol tacizi

¹¹ <http://www.radikal.com.tr/hayat/erkekler-de-siddet-magduru-922366/> (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

¹² <https://www.haberturk.com/gundem/haber/812445-erkek-korunacak> (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

¹³ <https://www.haber3.com/guncel/3-sayfa/karimdan-dayak-yiyorum-haberi-1371078> (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

yaşadıklarını ancak erkeklerden daha az sözel şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır (akt. Adak, 2013: 16).

Erkekler maruz kaldıkları şiddet karşısında genelde susmayı tercih etmektedir. Özellikle geleneksel toplumlarda yaşayan erkekler şiddete maruz kaldıklarını paylaşmak istememekte yardım için polise vs. başvurmamaktadır. Eşinden şiddet gördüğü için utanmakta ve bunu açıkladığında kimsenin inanmamasından endişe duymaktadır. Kumar'a göre erkeklerin kadınlar tarafından maruz kaldığı kötü davranışlara tahammül etmesinin bazı nedenleri bulunmaktadır; her şeyin düzeleceğine dair umutlu olması, toplumsal saygıyı kaybetme korkusu, çocuklarını ve ailelerini sevdiklerini korumak istemesi ve gördüğü muameleyi hak ettiğini düşünmesi şiddete karşı dayanmasının nedenlerini ortaya koymaktadır (akt. Adak, 2013: 13).

Kudat'a göre şiddet gören erkeklerin çekip gitmemelerinin nedeni; yoksulluk, iki ayrı evi geçindiremeyeceğini düşünmesi, çocuklarının başına geleceklerden korkup onları korumak istemesi, anneleri tarafından babalarının kötü baba olarak inandırılmasının istememesi, suçlu olduğuna kendini inandırması ve kendini affettirmeye çalışması, kimsenin kendine inanmayacağını düşünüp kaderini kabullenmesi, başına gelenleri erkeklige sığdıramaması ve daha anlayışlı olması gerektiğini düşünmesi, sevgisini göstermeyi daha iyi becerebilirse eşiyse aralarının düzeleceğine inanması erkeklerin şiddet görmesine rağmen çekip gitmemelerinin nedenleri arasındadır (2007: 185).

Öğün'ün 1998 yılında namus üzerine yaptığı çalışmada kadınların erkeklerden daha yüksek oranda namusu ve şerefi korumak amacıyla cinayet işlediği sonucuna varılmıştır (%46,2; %23,7). Kadınların namusu ve şerefi korumak amacıyla öldürdükleri ilk sırada %25,5 oranında eşleri ya da sevgilileri bulunmaktadır. %19,4 oranında ise ikinci sırada tanıdık olmayan kişiler yer almaktadır. Namus cinayetlerinde kadının ilk kurbanının eş ya da sevgili olduğu ortaya çıkmaktadır. Erkeklerin ise namus cinayetlerinde yine başka bir erkeği öldürerek cinayet işlediği sonucuna varılmıştır bu oranın %65,8 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani namus için erkeklerin işlediği cinayetlerde ilk sırada eşleri değil başka bir erkek bulunmaktadır (1998: 78).

Archer, 2000 yılında yaptığı bir çalışmada kadınların erkeklere oranla fiziksel şiddete daha fazla başvurduğu sonucunu ortaya koymuştur. Araştırmada 30 bin 434 erkek, 34 bin 53 kadın katılımcı bulunmaktadır. Araştırmada, çatışmalarda erkeklerin kadınlara oranla daha fazla fiziksel zarar verdiğini ancak hafif bir şekilde de olsa

kadınların fiziksel şiddet eylemlerine daha fazla başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Archer'in bu çalışması eleştirilmiş ve sonuçların uzmanların gözlemleriyle uyuşmadığı iddia edilmiştir. Karşıt eleştirilere göre kadın daha çok kendini savunma amaçlı şiddete başvurmaktadır (akt., Gültekin ve Şahin, 2016a: 47-48).

Kadınların aile içinde erkeklere şiddet uygulamasına sebebi olarak kendini savunma amacıyla şiddete başvurduğundan bahsedilmektedir. Kadın aile içinde eşinden şiddet gördüğü için kendini korumak amacıyla şiddet uyguladığından araştırmalarda sıkça belirtilmektedir. Örneğin, Sümer'in 2001 yılında yaptığı çalışmaya göre kadınları adam öldürmeye iten sebeplerden biri namus uğruna olması diğeri ise aile içi şiddete maruz kalmasıdır (akt., Gültekin ve Şahin, 2016a: 44). Balcıoğlu kadın suçluluğu incelendiğinde adam öldürme veya yaralama gibi suçların genellikle kendini korumak amaçlı olduğunu ifade etmiştir. Ona göre kadınların işlediği bu tarz suçlar planlı değildir kadınlar gördüğü kötü muameleye karşı aniden bu tarz tepkiler ortaya koymaktadır (2001: 51). Çalışmalarda belirtildiği gibi kadının kendini korumak amacıyla mı yoksa kasten mi şiddete başvurduğu sorusu önem taşımaktadır. Kadının erkeğe neden şiddet uyguladığı tartışılması gereken konular arasında yer almaktadır.

Ülkemizde erkeklerin maruz kaldığı şiddetin boyutunu ve nedenlerini konu edinen çalışmalar yok denecek kadar az sayıda olduğu görülmektedir. Kadına yönelik şiddeti araştırmalarda konu edinmek şiddet sorunuyla başa çıkabilmek adına tek başına yetersiz kalmaktadır. Şiddetin birçok nedeni, uygulayıcısı ve maruz kalanı var iken sadece kadının maruz kaldığı şiddete odaklanmak şiddet ile ilgili gerçek sonuçlara ulaşılmasını engellemektedir. Erkeğin maruz kaldığı ve çocuğun maruz kaldığı şiddet üzerinde de önemle durulması gerekmektedir.

1.4. ÇOCUĞUN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

Aile kurumunun yapısal bakımdan unsurları vardır bu unsunlar kadın erkek ve çocuktur. Kadın ile erkek arasında yatay bir ilişki bulunmakta iken ebeveyn ile çocuk arasında dikey bir ilişki vardır (Aydın, 2014: 195). Çocuk kavramının birçok tanımı bulunmaktadır Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğünde çocuk, "küçük yaştaki erkek veya kız" ve "bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak" şeklinde tanımlanmıştır.¹⁴

¹⁴ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 23.04.2021).

Çocuk ve çocukluk hakkında TDK'nin yaptığı diğer tanımlamalar da şu şekildedir; çocukluk; çocuk olma durumu, insan hayatının bebeklik ile ergenlik arasındaki dönemidir. Çocukluk çağı, bebekliğin sona erdiği yaklaşık 18.aydan ergenlik döneminin başladığı 12-14 yaşlarına kadar süren evredir (akt. Polat, 2001: 62). Türkiye'de çocuğa yaklaşımlar ise şu şekildedir: reşit olup oy kullanması, tam fiil ehliyetine sahip olabilmesi için 18 yaşını doldurması gerekmekte, çalışabilmesi için 15 yaşını doldurması, çıraklık statüsüne girmesi için 13 yaşını doldurması, suç işlediği iddiası ile sanık olabilmesi için 11 yaşını doldurması gerekmektedir (Polat, 2001: 63).

Çocuk nedir sorusuna yanıt veren birçok tanım mevcuttur bu yüzden kesin bir tanımlama yapmak güçtür Franklin'e göre tanımlamaların çeşitli olmasının sebebi (akt. Ayan, 2010: 104-105), çocukluğun tarihsel olarak değişen kültürel bir yapı olması, çocuğun farklı toplumlarda farklı yaşlarda yetkin sayılması, çocuğun "yetişkin olmayanlar" biçiminde değerlendirilmesi, çocuk kavramının mecaz anlamda iktidar olanlara rağmen iktidar olamayan güçsüz grubu ifade etmek için kullanılması ve tarihsel süreçte çocuğa yönelik bakış açısının giderek değişmesidir.

Çocuk aile için son derece önemli ve öncelikli konulardan birisidir. Çok kullanılan bir aile tanımı olan "anne baba ve çocuklardan oluşan en küçük toplumsal birim" genellemesi çocuğun yerini göstermesi açısından önemlidir (Aydın, 2014: 195). Toplumsal yapıda etkin bir rolü olan aile kurumu, çocuğa toplumsallaşma süreci içerisinde birçok davranış şekilleri aktarır ve mevcut toplumsal yapıya uyum sağlayan bireyler yetiştirmeyi hedefler (Ayan, 2010: 102). Çocuklar için toplumsallaşma süreci öncelikle aile içinde başlamaktadır. Ebeveynler düşünce yapılarını, davranış biçimlerini ve değerleri çocuklarına yansıtmakta veya öğretmektedirler. Ebeveynlerin çocuklar için birçok işlevi bulunmaktayken çocukların da aileleri için bazı işlevleri bulunmaktadır. Aile sosyologlarına göre genel olarak aile içinde çocuğun işlevleri dört maddede toplanabilir: Ebeveynlere mutluluk vermesi, anne ve babaya toplumsal güvence sağlaması, aileye iş gücü oluşturması ve aile için bir statü göstergesi olması.

Bu işlevler, insanlık tarihi boyunca ailenin, geleneksel-modern tüm aile tiplerinde bazı içerik değişiklikleriyle birlikte geçerli olmuştur (Aydın, 2014: 200).

Çocuk yetişkin bir birey olana kadar ailesiyle birlikte yaşamına devam etmektedir. Çocuk için öğrenmenin başladığı ilk yerin "aile" olduğu bilinmektedir. Çocuğun aile ile yaşadığı süre boyunca öğrendikleri yetişkin olduğunda onun karakterinin bir parçası

haline gelmektedir. Aile içi şiddete maruz kalan ya da şahit olan çocuklarda da yetişkin bir birey olduğunda şiddetin izlerine rastlanmaktadır. Birey için çocukluk dönemi bu kadar önemli iken toplum için sağlıklı ve faydalı bir birey yetişmesi için aile içi şiddet çözülmesi ve önlenmesi gereken önemli toplumsal problemler arasında yer almaktadır.

Kelly ve Johnson'a (2008) göre aile içi şiddet, kişinin eşine çocuklarına, ana-babasına, kardeşlerine ya da yakın akrabalarına yönelik onların fiziksel, psikolojik, sosyal, cinsel ve ekonomik bağımsızlığını ihlal eden, etkileyen hareketlerdir (Akt. Özgentürk vd., 2012: 57-58). Aile içi şiddete maruz kalan ya da şahit olan yalnızca fiziksel anlamda değil psikolojik anlamda da olumsuz yönde etkilenmektedir. McGee (2003), yapılan bilimsel araştırmaların sonuçlarına göre şiddet gören ya da şiddete şahit olan anne ve çocukları şiddetin kendi üzerinde pek çok etkisi olduğunu, bunların korku, güçsüzlük, üzüntü, depresyon, sosyal aktivitelerden soyutlanma, eğitim başarısının düşmesi, kızgınlık, saldırgan davranışlar gösterme, aile ve sosyal ilişkilerden uzaklaşma gibi sonuçlara sebep olduğunu belirtmektedir (Akt. Özgentürk vd., 2012: 65).

Aile içinde şiddete maruz kalan ya da şahit olan çocuklar yukarıda da bahsedildiği gibi yaşam kalitesini düşüren birçok psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. DSÖ'nün raporunda, şiddetin olumsuz etkilerine ilişkin veriler, çocuğa yönelik şiddetin, direkt fiziksel hasardan, uzun süreli psikiyatrik bozukluğa kadar birçok etkiyi kapsadığı şeklindedir. Bu nedenle, çocuğun hayatındaki şiddet sadece sağlığına zararlı olmakla kalmaz, aynı zamanda fiziksel, bilişsel ve duygusal yönlerden gelişimini de olumsuz etkiler (Mian, akt. Ayan ve Kocacık, 2009: 957).

Psikolojik sorunların yanı sıra sosyal öğrenme yoluyla yaşanan şiddet öğrenilmekte ve yetişkin olduğunda da ailesine ve çevresindekilere şiddet eğilimli problemler yaşatması muhtemel görünmektedir. Şiddet, öğrenilen bir olgu olduğu için şiddetin nesilden nesile aktarılması söz konusu olmaktadır. Vahip'e göre yalnızca şiddet değil içinde bulunulan durumun içselleşmesi de nesilden nesile aktarılmaktadır şöyle ifade etmiştir; kuşaktan kuşağa aktarılan, her zaman basitçe şiddetin kendisi değil, bu durumu çevreleyen duygusal atmosferdir. İçselleştirilen öfke, korku ve çökkünlük duyguları, kişinin tutum ve davranışlarını yaşam boyu etkileyebilmektedir (2002: 314).

Aile içi şiddetin öğrenme yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla ilgili olarak Dünya'da yapılan araştırmalara bakıldığında White ve Widom'un 2003 yılında yaptığı araştırmada 52 aile içi şiddet olayını karşılaştırarak aile içi şiddete şahit olan çocukların

yetişkin oldukları zaman eşlerine nasıl davrandıkları üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonucunda, çocuklar yetişkinlik dönemlerinde eşlerine kötü davranmalarında aile içi şiddet mağduru olmalarıyla ilgili anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır (akt. Özgentürk vd., 2012: 68).

Ehrensaft ve arkadaşları 2003 yılında uzun süreli bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Çalışma 1973 yılında başlayarak 20 yıl sürmüştür bu süreç içerisinde 543 çocuğun ebeveynlerinin bağımsız etkisi incelenmektedir. Bağımsız değişken olan ebeveynlerin birbirlerine uyguladıkları şiddete şahit olma, kötü davranma gibi parametreler esas alınmaktadır. Araştırma sonucunda, aile içinde şiddete şahit olmak, anne tarafında cezalandırılmak, fiziksel şiddet sebebiyle ergenlikte gözlemlenen davranış biçimlerini ileride eşlerine karşı şiddete neden olduğu sonucuna varılmıştır (akt. Özgentürk vd., 2012:68).

Tarhan ise bir çalışmasında, ailelerin çocuklarını eğitirken yaptıkları hata nedeniyle ergenlik döneminde çocuklarında görülen şiddet eğilimli davranışlara sebebiyet verdikleri üzerinde durmuştur. Ona göre ebeveynler çocuklarına yanlış örnek oldukları için saldırgan davranışlar sergileyebilmektedirler (akt. Özgentürk vd., 2012: 72). Çocukların ileride şiddet yanlısı olmasıyla nasıl bir aile ortamında büyüdüklerinin açık olarak anlamlı bir bağlantısı olduğu araştırmalarda yer verilmiştir. Daha çok öğrenme yoluyla aktarılan şiddet yanlısı olma durumu, aile içi şiddeti artıran ve genel anlamda şiddet olaylarının artmasına sebep olan faktörler içerisinde yer almaktadır. Çocuklar ne kadar sağlıklı bir iletişimin olduğu aile ortamında büyürse yetişkin olduğunda da sağlıklı ve davranış biçimleri normal bireyler yetiştireceği muhtemel görünmektedir.

Aile içinde yaşanan şiddet olaylarından etkilenen en çok çocuklardır ve onlar da çeşitli şiddete ve istismara maruz kalmaktadırlar. Kaynaklarda çocukların maruz kaldığı şiddetten istismar olarak bahsedilmektedir¹⁵. Çocuğun maruz kaldığı istismar çeşitleri 4 ana başlık altında incelenmektedir bunlar; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar ve ihmal olarak ayrılmaktadır. Bazı kaynaklarda ise kadınların da maruz kaldığı şiddet için kullanılan ekonomik şiddet başlığı çocuklar için de kullanılmaktadır.

Fiziksel istismarı Polat, çocuğun kaza dışı yaralanması olarak tanımlamaktadır. Polat, fiziksel hasarlara neden olan kırıkların, yanıkların, kesiklerin ortaya çıkmasına yol

¹⁵ Bkz.: Polat, O. (2001), Çocuk ve Şiddet.

Bkz.: Ayan, S. (2010), Aile ve Şiddet: Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet.

açan istismar olarak ifade etmektedir (2001: 90). Polat, fiziksel istismarı uygulama şekline göre iki başlık altında incelemektedir. Aletli saldırılar ve aletsiz saldırılar olarak ikiye ayırmıştır. Aletsiz saldırılar tokat, sarsma, çimdikleme gibi olayları kapsamaktadır (2001: 164). Aletli saldırılarda da çeşitli aletler kullanılarak çocukta lezyonların oluşmasına neden olunmaktadır.

Fiziksel istismar ebeveynler tarafında bir ceza yöntemi olarak da kullanılmaktadır. Çocuğunu denetlemek ve kontrol altına alabilmek için fiziksel ceza yöntemini kullananlar ve bu da fiziksel istismar kapsamına girmektedir. SİAR tarafından 1985 yılında yapılan bir araştırma fiziksel ceza hakkında bilgi vermektedir. Araştırmanın bulgularına göre kentsel kesimde fiziksel cezanın yaygın bir şekilde kullanıldığı ve anne babaların %63'ünün çocuklarını yetiştirirken fiziksel cezaya başvurduğu, %87'sinin dayaya başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır (Zeytinoğlu ve Kozcu akt. Ayan: 2010, 262).

Bilir vd.nin Türkiye'de 16 ilden yaklaşık 60.000 çocukla yaptıkları araştırmada çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre bütün yaş gruplarında fiziksel ceza alanların oranının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bütün yaş gruplarında fiziksel ceza görenlerin oranının yaklaşık %60 olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlara göre bu oran değişmektedir 11 yaş grubunda fiziksel ceza alan oranı %56,8 iken 12 yaş grubunda bu oranın %48,7 olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırmaya göre, fiziksel ceza alan ve örselenen çocukların üçte ikisinin okul öncesi çağı olduğu anlaşılmaktadır. Bilir vd.ne göre, yaş büyüdükçe fiziksel ceza alma oranı düşmektedir çünkü okul gibi çocuğun sosyalleşebileceği ikinci bir alan oluşmaktadır ebeveyn ile daha az zaman geçirilmekte bunun da çocuğun ceza alma oranında değişiklik yaşattığı sonucuna ulaşılmıştır (Bilir vd.,1991:49).

Güler ve ark. annelerinin çocuklarına uyguladığı fiziksel ve duygusal istismarı ve risk faktörlerinin ele alındığı çalışmada, annelerin %87,4'ünün çocuklarına fiziksel istismar %93'ünün ise duygusal istismar uyguladıkları belirtilmiştir. Annelerin istismara başvurmalarında etkili olan faktörlerin ise ailedeki çocuk sayısının fazla olması, eğitim düzeyi düşüklüğü, eşinin madde kullanması ve eşi tarafında şiddete maruz kalması olduğu belirtilmektedir (akt. Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 54).

Ayan'ın, aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimlerini incelediği çalışmasının sonucuna göre öğrencilerin %43,4'ünün anne ve babası tarafından şiddete maruz kaldığı, bunlardan %46,1'inin kız ve %53,9'unun erkek olduğu

belirtilmektedir. Şiddete uğrayan çocukların %54'ü annelerinden, %46'sı babalarından şiddet görmüş olduğu, anneleri tarafından %42'si terlikle, tokatlanarak ya da saçını çekilerek babaları tarafından ise %24'ünün tokatlanarak, tekmelenerek, kemerle ya da terlikle şiddete maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır (2007: 211).

Çocukların maruz kaldığı diğer bir istismar çeşidinin ise duygusal istismar olduğu bilinmektedir. Duygusal istismarı Polat şu şekilde tanımlamaktadır; çocuk ve gençlerin, kendilerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalarak ya da gereksindikleri ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılarak toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik hasara uğratılmaları durumudur (2017: 20). Duygusal istismar aileler ve çocuk üzerinde yetkiye sahip olan kişilerin en yaygın biçimde kullandıkları istismar çeşidi olduğu bilinmektedir.

Polat, duygusal istismarın diğer istismar çeşitlerinden iki özelliğiyle ayrıldığını ifade etmektedir. Ona göre somut, fiziksel bulguların bulunmayışı ve diğer istismar türleriyle birlikte bulunması duygusal istismarı diğerlerinden ayıran özelliklerdendir (2001: 323). Fiziksel ve cinsel istismara uğramış bir çocuk aynı zamanda duygusal istismara da maruz kaldığı gözlemlenmektedir o yüzden duygusal istismar diğerleriyle ilintili olan bir istismar çeşidi olduğu anlaşılmaktadır.

Ebeveynlerin bazı davranışları duygusal istismara neden olmaktadır. Bunlardan bazılarını özetlemek gerekirse; çocuğu reddetme, tek başına bırakma, yıldırma, suça yöneltme, duygusal tepki vermeyi reddetme, aşağılama, kendi çıkarına kullanma, vaktinden önce yetişkin rolü verme gibi durumlar istismara neden olan ebeveyn davranışları içerisinde yer almaktadır (Polat, 2001: 331-332). Bu nedenlere örnek vermek gerekirse çocuğun; toplumsal ilişkilerden uzak tutulması, ihtiyaçlarının karşılanmaması, korkutulması ve tehdit edilmesi, küçük düşürülmesi, aşağılanması, baskı ve otorite altında olması, beklentilerini karşılayamayacak sorumluluklar verilmesi şeklinde örnekler çoğaltılabilmektedir.

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda orta çıkan bazı bulgular ortaya çıkmaktadır. Polat'ın da bahsettiği, altına ıslatma, kakasını kaçırmama, iştahsızlık, yalan söyleme, hırsızlık, bağımlılık, başarısızlık, duygusal açıdan tutarsızlık ve uyumsuzluk, organik neden olmayan büyüme geriliği, depresyon, güvensizlik, içe dönüklük, intihar, saldırganlık, cinayet, olumsuz benlik kavramı ve düşük benlik saygısı gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (2001: 334).

Güler ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada annelerinin çocuklara uyguladığı duygusal istismar davranışları incelendiğinde annelerin çoğunluğunun %81,1'inin çocuklarına sevdiklerini belli etmeme, %77,6'sının bağırma azarlama davranışlarında buldukları ifade edilmekte iken daha az bir oranda %8,4'ünün odaya kapatma, %2,1'inin ellerini ve ayaklarını bağlama davranışlarında buldukları ifade edilmektedir (Güler ve ark. 2002:130). İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubu'nun yaptığı bir araştırmada elde edilen sonuçlar, araştırma kapsamında yer alan olgulardan %3'ünün psikolojik istismara, %94'ünün ise birden fazla istismar türüne maruz kaldıklarını göstermektedir (Oral vd., akt. Ayan, 2010: 271).

Yavuzer'in suçlu gençler üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre, gençlerin evden kaçmalarının başlıca sebebi %59 oranında babalarından gördükleri baskı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babaların çocuklara fazla iş vermeleri ve hatalarından dolayı cezalandırılacakları endişesiyle evden kaçtıkları ifade edilmektedir (akt. Ayan, 2010: 271). Araştırmalarda da görüldüğü gibi çocuk üzerinde fazla denetim sahibi olmak ya da otorite kurmak çocukları olumsuz yönde etkilemekte ve yaşantılarını buna göre şekillendirmektedirler.

Balcıoğlu çocuğun anti sosyal davranışlar göstermesindeki sebebin sert ve otoriter bir babaya sahip olması olduğunu ifade etmiştir. Balcıoğlu, aşırı koruma ve hoşgörünün egemen olduğu eğitim ve disiplin anlayışı kadar, aşırı sert ve otoriter bir uygulamanın çocuklara karşı yanlış ve zararlı olduğunu belirtmektedir. Balcıoğlu, çocuğun sağlıklı, ruhsal ve toplumsal gelişme gösterebilmesinin ilk şartı olarak çocuğa karşı tutarlı bir eğitim ve belirli ölçüde otoritenin uygulanması gerektiğinden bahsetmektedir (2001: 205).

Çocukların maruz kaldığı diğer bir istismar türünün ise cinsel istismar olduğu bilinmektedir. Cinsel istismar Kempe ve Kempe tarafından "bağımlı ve gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocuk ve adolesanların bilinçli olarak onay vermeye muktedir olmadıkları, bütünüyle algılayamadıkları veya ailevi rollerle ilgili sosyal tabulara ters düşün cinsel taraf olmaları, cinsel istismardır" olarak tanımlanmıştır (akt. Polat, 2001: 209).

Polat, istismar türleri içerisinde saptanması en zor olanın cinsel istismar olduğunu ifade etmiştir. Cinsel istismarı şu şekilde tanımlamaktadır; çocuk ve erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin cinsel stimülasyonu için kullanılmışsa,

çocuğun cinsel olarak istismarı olarak kabul edilir (2001: 309). Genital bölgeleri elleme, teşhircilik, röntgencilik, pornografiden ırza geçmeye kadar çok geniş yelpazedeki tüm davranışları kapsamaktadır (Polat, 2017: 20).

Çocuğa karşı cinsel istismarın diğerk bir boyutu da “ensest” tir. Ensest ilişki, Amerikan Sağlık, Eğitim ve Koruma Bölümü’nün 1980’deki tanımına göre aile içinde ana-baba figürüne, gücüne ve otoritesine sahip kişilerin çocuğu cinsel anlamda istismar etmesi olarak kabul edilmiştir (akt. Bozbeyoğlu ve ark., 2010: 5). Sezgin tarafından yapılan bir araştırmaya göre Türkiye’de ensest saldırganların %57’sini öz babalar, %4’ünü öz ağabeyler, %13’ünün yakın akrabalar, %26’sını ise ikinci dereceden akrabalar oluşturmaktadır (akt. Bozbeyoğlu ve ark., 2021: 6).

Cinsel istismara maruz kalmış çocuklarda bazı davranış değişiklikleri gözlemlenmektedir. Cinsel istismar sonucunda çocukta; anksiyete, korku, uyku bozuklukları, uzaklaşma, somatik şikayetler, cinsel oyunlarda artış, uygun olmayan cinsel davranışlar, okul sorunları, dışa vurucu davranışlar, kendine zarar verici davranışlar, depresyon, aşağılık duygusu gibi davranışsal değişiklikler olabilmektedir. Cinsel istismar fiziksel olarak ise, açıklanamayan vaginal yaralar, ekimozlar, ısırıklar, tırmık izleri, hamilelik, anal veya vaginal bölgede acı gibi sonuçlara nedene olabilmektedir (Polat, 2001: 238).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve UNICEF’in (2010) yürütücülüğünde gerçekleştirilen Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması verilerine göre Türkiye’de yaşayan 7-18 yaşlar arasındaki çocukların yüzde 56’sının fiziksel istismara, yüzde 49’unun duygusal istismara ve yüzde 10’unun cinsel istismara tanık olduğu görölmektedir (Çocuk ve Gençlik Özel İhtisas Komisyonu Çocuk Çalışma Grubu Raporu, 2018: 42).

Adalet Bakanlığının 2016 yılında yaptığı bir araştırmaya göre cinsel tacize uğrayan çocukların %37,1’i istismarcının tanıdığı ve evde yaşamayan biri, %25,2’si evde yaşamayan bir akraba %11,3’ü evde yaşayan ve akraba olmayan biri, %11,3’ü çocuğun güvendiği biri, %8,6’sı evde yaşayan bir akraba, %7,9’u çocuğun bakımından sorumlu olan biri ve %38,8’i ise bir yabancı tarafından tacize uğradığını söylemiştir (Çocuk ve Gençlik Özel İhtisas Komisyonu Çocuk Çalışma Grubu Raporu, 2018: 42). Araştırmaların sonucunda da göröldüğü gibi çocuklar yalnızca fiziksel ya da duygusal istismara değil cinsel istismara da maruz kalmaktadır. Aileleri tarafından korunması

gereken çocuklar bazen yabancılar tarafından bazen tanıdığı ve güvendiği kişiler tarafından bazen de kendi aile bireyleri tarafından cinsel istismara maruz bırakılmaktadır.

Çocukların maruz kaldığı diğer bir istismar türü ise “ihmal” dir. İhmal, ailenin veya çocuktan sorumlu kişilerin, çocuğa karşı en temel yükümlülüklerini yerine getirmemesi olarak tanımlanmaktadır (Kozcu, akt. Ayan, 2010: 272). Çocuğa bakmakla yükümlü olan kişi çocuğun barınma, beslenme, giyim ve korunma gibi ihtiyaçlarını yerine getirmezse bu durum ihmal olarak nitelendirilmektedir. Polat’a göre ihmal ve istismarı birbirinden ayıran temel özellik ihmalin pasif istismarın ise aktif bir oldu olmasıdır (2001: 97).

Çocuğun ihmale uğradığına işaret eden bazı göstergeler bulunmaktadır örneğin; normal kilosunun altında olma, büyümememe, uykusuz görünme, sürekli yorgunluk, halsizlik derslerde uyuyakalma, sık sık devamsızlık yapma, sosyal içe çekilme-yoğun içe atım sorunları, sosyal sorunlar-kısıtlı arkadaş ilişkileri, düşük benlik algısı, bir görevi tek başına yapamama, zayıf notlar ve öğrenme zorluğu çocuğun ihmal edildiğine dair göstergeler arasında yer almaktadır¹⁶. Çocuk duygusal olarak da ihmale uğrayabilmektedir örneğin ebeveynleri tarafından çeşitli sebeplerden dolayı göz ardı edilebilmekte ve yeterli ilgi ve sevgi gösterilmemektedir.

Çocukların maruz kaldığı fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın yanında ihmale de uğradığı bilinmektedir. Örneğin fiziksel olarak istismara maruz kalan bir çocuğun, aynı zamanda ailesinden ilgi ve şefkat görmesi şaşırtıcı olacaktır veya her zaman anne ve babasından baskı gören bir çocuğun ailesinden gerekli alakayı görmesi beklenmemektedir. Fiziksel, duygusal ve cinsel istismar beraberinde ihmali getirirse veya ihmale sebep olsa bile ihmale uğrayan her çocuğun çeşitli istismarlara maruz kaldığı anlamına gelmemektedir.

Çocuklar çeşitli istismarlara en yakınlarında olan aileleri ya da onlara bakmakla yükümlü olan kişiler tarafından maruz bırakılmaktadır. Araştırma sonuçlarında da bahsedildiği belirli bir kesim istismara maruz kalmaktadır. Bu belirli kesimin şiddete veya istismara maruz kalmasında bazı tetikleyici faktörler bulunmaktadır. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, engelli olup olmaması istismara maruz kalma oranını değiştirmektedir fakat

¹⁶https://15temmuzsehitleriihoo.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/25/20/762052/dosyalar/2017_12/25161808_Cinsel_Ystismar.pdf?CHK=ba82552b86f7bccc2bd7655aaced28e2 (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

ailelerin bazı özellikleri de çocuğun istismara maruz kalmasında belirleyici faktörler arasında yer almaktadır.

Çocuğuna karşı şiddet uygulayan anne-babaların özelliklerine baktığımızda; kendilerinin de çocukluklarında şiddete maruz bırakılması, eşler arasında şiddete başvurulması, şiddet davranışları içeren olaylara şahitlik etmiş olması, çocuk yetiştirmekle ilgili bilgilerinin yetersiz olması, erken evlenmiş olmaları ve çok sayıda çocuğa sahip olunması gibi özellikler ailelerin çocuklarına şiddet uygulamasında belirleyici olan özellikler arasında olduğu gözlenmektedir (Tuna vd., akt. Ayan, 2010: 289-290).

Şiddet sorunu bütün bireyler ve her iki cinsiyet için de araştırılması gereken bir sorun halini almıştır. Çocukların maruz kaldığı şiddet ve istismar da göz ardı edilemeyecek kadar önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Türkiye’de ve Dünyada özellikle kadına yönelik şiddet üzerine araştırma yapılırken erkek ve çocuğa yönelik şiddet üzerine daha az araştırma yapılmaktadır. Şiddet sorununu cinsiyet temelli ele almak yerine bu soruna daha bütüncül yaklaşılması gerekmektedir. Şiddet sorunun nedenleri ve çözüm yollarını bulmak adına gerçekleştirilmesi gereken en önemli adım bu sorunu ön kabullere yer vermeden ele almak olacaktır.

2. ERKEK VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN FAKTÖRLER

2.1. ALKOL VE ŞİDDET

Günümüzde dünyada ve Türkiye’de alkol kullanımının giderek arttığı bilinmektedir. Alkol ve madde kullanımı toplumsal ve bireysel problemlerin başında yer almaktadır. Alkol veya alkol gibi bağımlılık yapan maddelerin kullanılması birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Alkol veya madde kullandıktan sonra birey de bazı davranış farklılıkları meydana gelebilmektedir. Alkol kullanan kişi de fiziksel ve ruhsal değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Medyada neredeyse her gün karşımıza çıkan haberlerden biri de alkol kullanan kişinin yaptığı saldırgan davranışlar ve şiddete yönelik eylemlerdir.

Açık bir şekilde görülmekte ve bilinmektedir ki alkol vb. bağımlılık yapan maddeler kişide öfke ve saldırganlığa yol açabilmektedir. Köknel de bu konuyla ilgili olarak (1996: 222) “alkol ve madde kullanımıyla saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri arasında birbirini tırmandıran bir ilişki vardır. Başka bir deyişle, alkol ve madde kullanımı

saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine yol açar; saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri alkol ve madde kullanımı arttırır” şeklinde ifade etmiştir.

Köknel’e göre bu maddeler, alınan miktara, farmakolojik özelliklerine, kullanan insanın kişilik yapısına ve içinde bulunduğu doğal toplumsal ortamın etkisine göre, kısa ve uzun süreli ruhsal bozukluklar ve zehirlenmelere neden olur (1996: 223). Bağımlılıklar kişide ruhsal bozukluklar yarattığı gibi kişinin çevresinde, ailesinde veya toplumsal yaşamının bir parçasında bir başka kişiye zarar verebilmektedir. Alkol kullanan biri en başta kendisine sonra ailesine ve ardından diğer kişilere çeşitli zararlar verebilmektedir. Örneğin alkollü araç kullanan biri kontrolünü kaybettiği takdirde araçla seyir halindeki birine veya yaya olarak yoluna devam eden birine veya yoldaki kedi köpek gibi diğer canlılar zarar verebilir. Bu yüzden alkol ve madde kullanımı bireysel olduğu kadar toplumsal da bir sorundur.

Köknel’e göre bağımlılık yapan maddeler ortak özelliklerine göre on bir grupta toplanmıştır. Bu grupların başında alkol yer alır. Alkol grubunu sırasıyla şu maddeler izler: afyon ve afyon türevleri (eroïn, kodein, morfin), kokain, esrar, uyarıcılar, yatıştırıcılar, hallüsinojenler, hallüsinojenler arasında yeni bir madde olan fensiklidin, tıpta ve sanayide kullanılan uçucu çözücüler, kahve (kafein), sigara, (nikotin) (1996: 223).

İnsanın ruhsal davranışlarına yön veren üç önemli ruhsal etken vardır. Birincisi “id” adı verilen alt benliktir. Alt benlik (id); Freud’un deyimiyle ruhsal aygıtın en eski parçasıdır. Alt benlik bilinç dışıdır, dış dünya ile bağlantısı yoktur. Ruhsal aygıtın ikinci parçası olan “benlik” (ego), alt benlik ile dış dünya arasındaki uyumu sağlayan bu arabulucu, işleri yapar (Atabek, 1982: 60-61). Ruhsal aygıtın üçüncü parçası ise üst benlik (süper ego) dir.

Üst benlik belirli durumlarda (alkol ve madde kullanımı gibi) kontrol denetimini sağlayamaz. Üst benliğin denetimi azaldığında ortaya saldırgan davranışlar çıkabilmektedir. Üst benlik aileden ve toplumdan gelen değer yargılarını içeren özel bir yapı olarak farklılaşmıştır. İsteklerimizi, hareketlerimizi iyi-kötü, doğru-yanlış diye niteleyen, üst benliktir. Aileden, eğitimden, toplumdan gelen yasaklar, engeller, değer yargıları üst benlikte birikir ve üst benlik tarafından harekete geçirilir. Korku, utanç ve suçluluk duygusu üst benlik tarafından yaratılır (Atabek, 1982: 61). Üst benliğin bu tür denetimleri ortadan kalktığı zaman saldırgan davranışlar görülmektedir. Fenichel’e göre

kişi alkol alarak gerçeğin kısıtlamasından kurtulur. Katı üst benliğini (süper ego) alkolle yumuşatarak sıkıntı, korku ve bunalımdan sıyrılır (akt. Atabek, 1982: 138). Köknel' göre alınan alkol miktarı arttıkça üst benliğin denetimi azalır ya da bütünüyle ortadan kalkar. Kavgacı, kırıcı, saldırgan davranışlar artar. Saldırgan davranışlar arasında sapık cinsel eğilimler ortaya çıkar. Şiddet eylemleri bu aşamada daha sık görülür (1996: 223-224).

Kişinin alkol kullandıktan sonra sergilediği davranışlar kadar alkol kullanmadan veya alkolik olmadan önce nasıl bir ortamda büyüdüğü de oldukça önemlidir. Kişi belirli sebeplerden dolayı alkol kullanmaktadır. Bu sebepleri Atabek üç sınıfa ayırmaktadır bunlar; kişisel nedenler, aileye bağlı nedenler ve toplumsal nedenlerdir (1982: 136).

Alkol kullananların öne çıkan özelliklerinden biri zayıf bir kişilik yapısının olduğu belirtilmektedir. Bu yapıdaki kişiler, kaygıları giderme, problem ve sıkıntılara karşı mücadele vererek çözüme yerine alkol ve diğer maddelere alkol ve diğer maddelere sığınmaktadırlar. Yapılan araştırmalar, iç denetimden uzak, kendine güveni zayıf, problemlerinin ancak başkalarının çözebileceğine inanan güçsüz kişilik sahibi insanların daha kolay alkol ya da diğer uyuşturucu madde bağımlısı olduklarını ortaya koymuştur (Başkurt, 2003: 84).

Kişiyi alkolik olma tehlikesine iten nedenler üzerinde durulduğunda nedenlerin çoğunun aile ve kişinin kendisiyle ilgili olduğu görülmektedir. Aileyle ilgili sebeplere baktığımızda Atabek'in ifadesiyle, ailesinden (özellikle anne ve baba) alkolik olanlar, yıkılmış ya da dağılmış ailelerden gelenler, kültürel yoksunluk çeken ailelerden gelenler (1982: 143) alkolik olma tehlikesi taşımaktadır. 2017 yılında üniversite öğrencileriyle sigara, alkol, madde kullanım bozukluğunun ailesel madde kullanımıyla ilişkisi ile ilgili bir araştırma yapılmıştır bu araştırmanın bulgularından biri parçalanmış aileden gelme ve ailede alkol ya da madde kullanım sorununun olması, kişinin madde kullanımını arttırdığı yönünde olmuştur (Atlam ve Yüncü, 2017: 168).

Madde kullanımının yaygın olduğu aile tiplerine baktığımızda Başkurt'a (2003: 105-106) göre: Parçalanmış, boşanmış aileler, ebeveynlerden birinin ölümü, aile içinde kullanıcı birinin oluşu, aile içi iletişim eksikliği, baskıcı ve ilgisiz aile, ilgi gösterilse bile kalite eksikliği, aile içinde gencin örnek alacağı bir kimsenin olmayışı, anne-baba desteğinin az olması, anne-babanın gencin sigara ve alkol kullanmasına izin verici fazla toleranslı bir tutum içerisinde bulunması ve tutarsız disiplin anlayışı, anne babanın disiplinde farklı tutum sergilemeleri.

Her birey için sosyalizasyon sürecinin başladığı yer ailedir. Aile içinde çocukken öğrendiklerimiz, gördüklerimiz ve yaptıklarımız kişiliğimiz hakkında bilgi vermektedir. Yetişkin bir birey olduğumuzda kendimize ve çevreye karşı gösterdiğimiz davranış biçimleri çocukken ailede yaşadıklarımızla ilgilidir. Yukarıda da anlatıldığı gibi alkole başvurma sebeplerinde aile faktörünün de ilgisi bulunmaktadır. Alkolik bir anne veya babayla büyüdüğümüzde alkol kullanan ebeveynin yaşattığı olumsuzluklardan etkilenmemek mümkün değildir. Alkolden dolayı ev içinde yaşanan şiddet ve çatışmanın etkileri ve izleri çocuklarda sıklıkla görülmektedir. Çocuk evde yaşananlardan bir yandan zarar görürken bir yandan alkole tanışmaya başlar yetişkin bir birey olduğunda da alkol kullanmaması kaçınılmaz görünmektedir. Alkol kullanan ebeveynlere tanık olan çocuklar bu şekilde bir kısır döngünün parçasını oluşturabilmektedirler.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 30 ülkede yaptığı araştırmaya göre: cinayetlerin %85'i, ırza tecavüzlerin %50'si, şiddet olaylarının %50'si, trafik kazalarının %60'ı ve kadına şiddet olaylarının %70'i oranında en etkili unsuru veya sebebi alkoldür.¹⁷

DSÖ'nün yakın partner (eş, sevgili) şiddeti ve alkol ilişkisini ortaya koyan ve bu ilişkiye dair önemli sonuçları özetleyen bir belge yayınlamıştır. Örgüt, alkol ve şiddet arasında güçlü bir bağlantı olduğunu vurgulayarak, alkol kullanımının kadına karşı şiddetin oluşmasında temel bir rolünün/katkısının olduğunu belirtmiştir. Bu katkı alkolün hem sağlığa olan zararı hem de alkolün zararlı açısından (Gültekin ve Şahin, 2016a: 83).

Yapılan çalışmalara da baktığımızda şiddetin sebepleri arasında alkolünde bulunduğu açıktır. Yapılan birkaç araştırmanın sonuçlarına bakmak ilgili konu için yararlı olacaktır. Örneğin, Yanikkerem ve Saruhan'ın (2005) yaptığı bir araştırmanın bulgularına göre her gün alkol alan erkeklerin eşlerine şiddet uygulama oranı ve düzeyi yüksek bulunmuştur.¹⁸

Şenol ve Yıldız'ın (2013: 27) kadına yönelik şiddet algısı ile ilgili alan araştırmasında kadınlara sorulan “aile içi şiddete maruz kalmanızın nedeni nedir?” sorusuna %32,1 ekonomik sebepler, %30,5 karşılık verdiğim için, %23,2 alkolden dolayı yanıtını vermiştir. Oranlara bakıldığı zaman alkolden dolayı şiddete maruz kalanların yüzdesi göz ardı edilmeyecek kadar yüksektir. Ayrıca alkol kullanımını ve suç oranıyla ilgili

¹⁷ <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/alkol-bagimliligi> (Erişim Tarihi: 24.03.2021).

¹⁸ <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TmpFeU56TXo> (Erişim Tarihi: 24.03.2021).

yapılan bir çalışmada alkol kullanımının en tehlikeli sonuçlarından biri trafik kazalarına neden olması olarak tespit edilmiştir (Sayal ve arkadaşları, 2005: 16).

Alkol ve madde kullanımının erkek ve kadınlar arasında fark vardır. Alkol kullanımının sosyo-demografik değişkenlerini inceleyen araştırmaya göre alkol kullanım nedenlerinin cinsiyete göre değişmediği saptanmıştır ve bu sayede “alkolü erkek kullanır” algısı değişmiştir (Özcan ve Sever, 2017: 274). Alkol kullanımının nedenleri cinsiyetler arasında farklılık göstermese bile oran olarak erkeklerin alkol tüketimi kadınlara göre daha fazladır sadece kullanım nedenleri benzerlik göstermektedir. Ülkemizde alkol ve madde kullanımı yönünde yapılan araştırmalar genelde ergenler üzerindedir o yüzden kadın ve erkek arasındaki alkol kullanım farkı kesin olarak ifade edilememektedir. Kadının madde kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili bir çalışmada ise Kutlu’nun elde ettiği sonuçlar kadının madde kullanım düzeyi erkeklere göre düşükken son zamanlarda bu düzey arasındaki farkın giderek kapandığı yönündedir (2011: 93). Araştırmalardan da görüldüğü üzere cinsiyet farkı olmaksızın alkol kullanımı vardır ve giderek artmaktadır. Alkol kullanımının hayatımızda bu derece yer alması olası şiddet olaylarının da devam edeceğini işaret etmektedir.

Kadına yönelik şiddet ile mücadele için yapılan sözleşmelerde ve politikalarda şiddetin sebebi olarak alkol de ele alınmalıdır. Kadına şiddet mücadele kapsamında yapılan bazı sözleşmelerde alkol şiddetin risk faktörü olarak ele alınmaktadır. Örneğin Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmesinde alkolle ilgili bir ibare bulunmamaktadır. Bu çerçevede yapılan sözleşmeler ve şiddeti ortaya koymak adına yapılan araştırmalarda tek hedef toplumsal cinsiyet ve erkektir. Şiddetin risk faktörleri tek bir nedene indirgenmektedir. Yapılan sözleşmelerde ve araştırmalarda alkol gibi birçok nedeninde üzerinde durulması gerekmektedir.

2.2. KUMAR VE ŞİDDET

Kumar, standart bir tanıma göre: ortaya para koyarak oynan talih oyunudur.¹⁹ Kumar oynayan kişi daha fazla kazanç elde etmek için riske girer. Ceza Kanunu’muzda, “Kazanç kastı ile oynanan kar ve zararı baht ve talihe (şansa) bağlı bulunan oyun” olarak tarif edinile kumar isteyerek riske girme temelinde, kazanan ve kaybeden tarafların

¹⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 31.03.2021).

olduğu ve her iki tarafta da bir üretim işi olmaksızın servetin yeniden dağılımına verilen addır.²⁰

Şansa bağlı olarak oynanan kumar oyunlarına rağbet günümüzde oldukça fazladır. Teknolojik gelişmelerle birlikte kumar oyunlarını oynamak için bir yerden başka bir yere gitmeye gerek bile kalmamaktadır oyunlar internet üzerinden çevrimiçi bir şekilde oynanabilmektedir. Oyunlara bu şekilde kolay ulaşılabilir olması bu tarz oyunları oynayan kişi sayısının artmasında etkili olmaktadır. Günümüzde kumara ve şans oyunlarına ilgi giderek artmaktadır bu tarz oyunların çeşitliliği de artmaktadır. Her insan hayatının bir bölümünde kumarla karşılaşmaktadır oynayıp oynamamak ya da alışkanlık haline getirme kişiye bağlı bir faktördür. Genellikle insanlar genç yaşlarına kumar oynamaya başlamaktadır.

Kumar dediğimiz zaman bu terim sadece ülkemizde yasadışı olan kumarhanelerde oynanan oyunları kapsamaz. At yarışları, şans oyunları, bahis konarak oynanan kart ya da taş oyunları, maç tahminleri de bu gruba girmektedir.²¹ Yaygın kumar oyunları ise, blackjack, rulet, barbut, bezik, bahis, sayısal loto, piyango, at yarışı ve pokerdir.²² Bayındır ise kumar çeşitlerini ikiye ayırmaktadır masum ve marazi olarak. Masum kumar oynanırken hangi oyun aracıyla oynanırsa oynansın, kazanç amacının bulunmadığı oyunlardır. Oynananlar arasında kumara, hoşça vakit geçirmek için düzenlenmiş bir eğlence gözüyle bakılır (2018: 63).

Marazi kumar ise para üzerine oynanıp, sonuçta kazananın ya da kaybedenin bulunduğu oyunlardır (Bayındır, 2018: 63). Marazi kumar tutkunlarının düşündüğü tek şey, oyun sonucunu lehine döndürmektir. Tüm dikkatleri oyuna yöneliktir. Oyun devam etmekte iken asla meşgul edilmek istemezler. En yakınlarının bile sorularını cevaplandırmazlar. Ahlaki değerleri zayıflamıştır. Kendi kendilerini kontrol edebilme ruhundan yoksundurlar. İyi bir vatandaş olarak nitelendirilmezler (Coşkun akt: Bayındır, 2018: 63-64). Bu tür oyunları oynayanların kuşkusuz hem kendine hem ailesine hem de topluma zararı olmaktadır.

Kumar oynamaya neden olan ya da kumar oynama da etkili olan faktörlere baktığımız zaman genetik yatkınlık, yüksek düzeyde depresyon, ya da kaygı bozukluğu, dürtüsel ya da antisosyal kişilik yapısı, düşük özgüven, geçmiş zayıf sosyal destek ya da

²⁰ <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/kumar-bagimliliği> (Erişim Tarihi: 31.03.2021).

²¹ <https://maltepehastanesi.com.tr/makale/tr/kumar-bagimliliği> (Erişim Tarihi: 31.03.2021).

²² <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kumar> (Erişim Tarihi: 31.03.2021).

aile ihmali ve istismarı kumar bağımlılığının başlamasında ya da devam etmesinde etkili (Bayındır, 2018: 62) olduğu söylenebilmektedir. Kumar oynayan kişiler para kazanmak için, heyecan yaşamak için veya kaybettiğini tekrar kazanmak için kumar oynayabilmektedirler.

Cinsiyet açısından ele alındığında ise erkeklerin kadınlara oranla daha çok kumar veya şans oyunları oynadığı bilinmektedir. Hraba ve Lee'nin 1996 yılında yapılan çalışmasında kadınların ve erkeklerin kumar oynama nedenleri ele alınmıştır. Çalışmanın sonucuna göre problem oluşturan kumar oynama davranışları genellikle sık evlenme ve yerleşim yeri değişmesi, çocukken kumar oynama davranışına maruz kalma, dini konulara ilginin az olması gibi konular ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (akt. Coşkun, 2017: 5). Genel anlamda bakıldığında Spunt ve arkadaşlarına göre (1998) kadınlar daha çok kişisel problemlerinden kaçmak için kumar oynamakta erkekler ise daha çok kazanmanın heyecanını yaşama dürtüsüyle kumar oynamaktadır (akt. Coşkun, 2017: 5).

Çocuklar için ise durum her zaman birbirine benzemektedir çünkü çocuğun ilk sosyalleşme yerinin aile olduğu bilinmektedir. Aile çocuğa olumlu veya olumsuz tüm ortamı sağlar. Şiddet, alkol-madde bağımlılığı ve kumar gibi olumsuz durumları da çocuk ilk olarak ailede görür ve öğrenir. Kumar oynayan ebeveyn ile aynı ortamda yaşayan çocuk erken yaşta kumar oynamaya ilgili bir tutum geliştirir. Çocuk ya erken yaşta kumar oynayamaya başlayacaktır ya da yetişkin olduğunda kumar oynamaya başlayacaktır. Çünkü çocuğun aile ortamında şahit olduğu kumar ve şans oyunlarıyla ilgili durumlar onun bakış açısının da değişmesine neden olacaktır. Yakın çevresinde özellikle ailesinde, kumar oynayan kişilerin olması bireyi kumara yakınlaştırabilmektedir. Rol model olarak gördüğü kişiler, baba, ağabey, yakın arkadaş, bu noktada bireyi olumsuz etkileyebilmektedir (Bayındır, 2018: 65). Öyle bir aile ortamında büyüyen çocuk yaşadığı benzer sıkıntıları ileride de kendi çocuklarına veya eşine de yaşatması muhtemel görünmektedir.

Kumara oynamak her ne kadar para kazanmak amacıyla olursa olsun ortada bir risk olduğu için para kazanmak her zaman mümkün olmayabilmektedir. Sonuç itibariyle şans bağılı olanlarda kazanmak kadar kaybetme ihtimalide bulunmaktadır. Kazanan birey daha çok kazanma arzusuyla oynarken kaybeden birey elinden kaybettiğini tekrar kazanmak için oynar ve bu oyun oynama süreci kısır bir döngüye girmeye başlamaktadır. Bu süreç içerinden kişi hem kendisine hem de ailesine oldukça zarar vermektedir.

Kaybettiği için mutsuz ve umutsuzken kaybettiğini tekrar almak amacıyla ortaya yine bir para koymak gerekmektedir. Bu para konusu ailenin ekonomik durumunu alt üst etmeye başlamaktadır. Ekonomik olarak çöken aile içinde çatışma çıkmaması imkânsız görünmektedir. Kumar oynamak ya da kumar bağımlılığı aile yapısını bu şekilde zedelemeye başlamaktadır. Kumarın aileye verdiği zarar şu şekilde açıklanmıştır²³: ailedeki güven ortamı kaybolur, ailede maddi kayba yol açar ve bu kayıplar yüzünden psikolojik, ailevi ve toplumsal sorunlar ortaya çıkar (boşanma, aile içi şiddet gibi) ve kumarın finansmanı için girilen ilişkiler aile düzenine ve bireylerine yansır.

Kumar alışkanlığından doğan ekonomik sıkıntılar ilk olarak eşe yansıtılmaktadır. Aile içinde çatışma ortamının olması kaçınılmazdır. Ekonomik sıkıntılar büyüdükçe aile içinde çıkan çatışmaların boyutu da büyümektedir. Ekonomik sıkıntılardan dolayı genellikle mutsuz ve öfkeli olan birey en yakınındaki kişiye öfkesini yansıtmaktadır. Yani aile içi şiddetin bir nedenlerinin başında kumar alışkanlığı ya da kumar bağımlılığı da yer almaktadır. Kanada Manitoba Üniversitesi'nden Afifi ve arkadaşlarının (2010) yaptığı araştırma kumar oynamanın kadına şiddet ve çocuğa kötü muameleyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Gültekin ve Şahin, 2016a: 89).

Balcı ve Ayrancı İstanbul'da (2005) 135 kadın ile bir çalışma yapmıştır. Aile içi şiddetin nedenlerini ele alan bu araştırmanın sonucuna göre: eşlerinden gelen şiddetin sebebini bilmediklerini söyleyenler kadınların %41,5'ini oluşturmaktadır. Kadınların %37'si ise şiddetin nedeni olarak alkol kullanımını ve kumarı dile getirmişlerdir. Sonuçtan da görüldüğü gibi şiddetin başlıca sebebi olarak azımsanmayacak bir oranda alkol kullanımı ve kumar gösterilmektedir (s.262).

Kadına yönelik şiddetin tek nedeni olarak "erkeklik" gösterilmektedir ve geliştirilen politikalar da bu perspektif doğrultusunda yapılmaktadır. Araştırmalarda da görüldüğü gibi şiddeti tek bir nedene indirgemek şiddetin nedenini ortaya koymak açısından oldukça yetersiz görünmektedir. Şiddet eylemini tetikleyen birçok unsur vardır bunlardan birinin de kumar olduğu açık olarak görülmektedir. Alkol ve kumar yalnızca kadına değil erkeğe veya çocuğa şiddetin de tetikleyicisidir. Kumar alışkanlığı olan bir kadın da oyunu kaybettiğinde erkeğin verdiği tepkinin benzerini göstereceği tahmin edilmektedir. Bu yüzden şiddetin tetikleyicisi olarak alkol ve kumar gibi pek çok etken vardır bu etkenler göz ardı edilmemelidir.

²³ <https://www.yedam.org.tr/kumar-bagimliliği> (Erişim Tarihi: 01.04.2021).

2.3. EKONOMİK KOŞULLAR VE ŞİDDET

Yaşam boyunca temel ihtiyaçlarımızı karşılayabilmek için düzenli bir şekilde çalışmak ve bunun karşılığında para kazanmak gerekmektedir. Yoksulluk kavramı göreceli bir kavram olsa bile kişi kendisi veya ailesi için beslenme, barınma, korunma ve güvende bir hayat sürme gibi temel ihtiyaçları gidermek zorundadır. En genel tanımıyla yoksulluk temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan gruplar yoksul olarak adlandırılmaktadır. Herhangi bir sebepten dolayı yoksul olma durumu veya gelir düzeyinin yetersiz olması toplumsal ve bireysel problemleri beraberinde getirmektedir.

Yoksulluğa neden olan birçok faktör vardır. Yoksulluk, fazla üretmemeden ve aynı zamanda üretilen değerler karşılığında elde edilen değerlerin bireyleri bölgeler ve sektörler arasında uygun bir şekilde paylaşamamasından kaynaklanmaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009: 2268). Açıkgöz ve Yusufoglu'na göre yoksulluğa sebep olan makro faktörler: küreselleşme, işsizlik, küresel sermaye, ekonomik krizler ve göçtür. Yoksulluğa sebep olan mikro faktörler ise eğitimsizlik, kapasite yoksunluğu, yoksulluk kültürü ve bireysel özelliklerdir (2012: 76).

Yoksulluğun yol açtığı bazı sorunlar ise Açıkgöz ve Yusufoglu'na göre, sosyal dışlanma, şiddet ve suç, gecekondulaşma ve gettolaşma, marjinalleşme, konut ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı gibi sosyal sorunlardır (2012: 76). Yoksulluk ve gelir düzeyinin düşük olması bu sorunlar haricinde aile içi şiddete, ailede çatışmalara ve boşanmalara sebep olmaktadır.

Geçim sıkıntısı yaşayan ailelerde erkekler temel ihtiyaçları karşılama noktasında kendilerini daha fazla sorumlu hissetmektedirler. Ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayan erkek daha stresli ve gergin olabilmektedir bu durum ise aile içinde ve eşler arasında çatışmaya sebep olabilmektedir. Geçim sıkıntısı yalnızca işsizlik durumunda değil çalıştığı halde karşılığını tam olarak alamayan kişilerde de görülmektedir. Bugünkü literatürde bu durum “çalışan yoksullar” olarak adlandırılmaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 81).

Çalışma saatinin uzun olması, ağır işlerde çalışmak zorunda kalmak ve emeğinin karşılığını alamamak aile içinde problemlere sebep olmaktadır bu koşullarda çalışan bireyler zaten eşleriyle ve çocuklarıyla yeterince ilgilenememektedir. Bu durum beraberinde alkol ve madde bağımlılığı, intihar, toplumdan dışlanma gibi sorunları

getirebilmektedir. Aile içinde ise eşe veya çocuğa fiziksel, ekonomik ve psikolojik şiddete sebep olabilmektedir.

Yoksul ailelerde temel ihtiyaçları karşılayamama sebebiyle tartışma ve şiddet gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Düşük gelirli yoksul ailelerde ekonomik yetersizlikler, uzun süreli işsizlik ve güvencesiz işlerde çalışma, ailenin geçimini sağla(ya)mamayı getirmekte; bu da erkeğin şiddete başvurma eğilimini arttırmaktadır (Aşkın ve Aşkın, 2017: 20). İfade edildiği gibi birtakım ekonomik problemler aile içinde şiddete sebebiyet verse de bu konuyu cinsiyet temelli ele almak tartışılması gereken bir problemdir.

Gültekin ve Şahin bu probleme farklı bir perspektiften yaklaşmıştır şu şekilde ifade edilmiştir; temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan bir kişinin gerilim içinde olması, öfkesini kontrol etmekte zorlanması doğru olmasa da “doğal/anlaşılabilir” bir şeydir. Özellikle evini geçindirme sorumluluğunu daha yakından hisseden bir erkeğin bu gerilimi daha fazla hissetmesi de anlaşılabilir bir şeydir (2016a: 91). Geçim sıkıntısının şiddeti meşru kılacak bir sebep olarak göstermek yanlış olacaktır fakat cinsiyet temelli yaklaşımlar da bu sorunun çözümü için yetersiz kalacaktır çünkü geçim sıkıntısı her iki cinsiyetinde karşılaşılabileceği bir problemdir.

Fawole göre yoksulluk şiddeti arttırmakta ve yoksul ailelerde kadın ve erkeğin düşük eğitim düzeyi kadın ve çocuğa yönelik şiddeti kalıcılaştırmaktadır (akt. Aşkın ve Aşkın, 2017: 22). KSGM'nin araştırmasına göre refah düzeyi düşük olan kadınların %49,9'u eşinden veya birlikte oldukları kişilerden şiddet görmüşlerdir. Refah düzeyi orta olanlarda bu oran %41,6 iken yüksek olanlarda %28,7'dir (akt. Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 108).

Güler, Tel ve Tuncay'ın yaptığı bir çalışmada kadınların ifadelerine göre aile içi şiddetin arttıran durumların en başında %55,5 oranında ekonomik yetersizlik gelmektedir (2005: 54). Ekonomik gelirin yetersiz olması ve temel ihtiyaçların karşılanamaması durumu bu çalışmada da görüldüğü üzere şiddetin arttıran faktörlerin başında gelmektedir. Aile içi şiddet araştırmalarının çoğunda ekonomik yetersizlik şiddeti tetikleyen sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet, gelir yetersizliği sebebiyle ortaya çıkmaktadır demek şiddet olgusunu açıklamak için yetersiz olacaktır ancak şiddeti tetikleyen sebeplerin başında geldiğini göz ardı etmemek şiddetin sebeplerini sorgulama noktasında etkili olacaktır. Şiddet, çok boyutlu bir kavramdır o yüzden sebebini tek bir nedene indirgemek bu soruna çözüm bulmak için yetersiz kalacaktır.

2.4. ÇALIŞMA KOŞULLARI VE ŞİDDET

Ailenin gelir düzeyi ev içindeki refahı ya da çatışmayı etkilediği bilinmektedir. Gelir düzeyinin düşük olduğu ailelerde temel ihtiyaçların giderilememesi sebebiyle çatışmaların yaşandığı yukarıda belirtilmektedir. Gelir düzeyi kadar ailedeki iletişimi etkileyen bir diğer unsur ise çalışma koşullarıdır. Çalışma koşullarının ağır olmadığı iş yerlerinde çalışmak bireyi psikolojik yönden rahatlatan önemli faktörlerdendir. Fakat günümüzde herkes rahat ya da daha esnek koşullara sahip işlerde çalışmamaktadır. Fiziksel ya da psikolojik yönden bireyi rahatsız eden işlerde çalışan birçok ebeveyn bulunmaktadır.

Ailesinin geçimini sağlamak için sevmediği ya da çalışmak istemediği bir alanda çalışmak zorunda kalan birçok ebeveyn bulunmaktadır. Çalışma koşullarının fiziksel yıpranmalara sebebiyet vermesinin yanı sıra psikolojik yıpranmalara da sebebiyet vermektedir. Çalışma ortamında yani iş yerinde kişi psikolojik yönden etkileyen olumsuz faktörler bulunmaktadır. Çalışma saatlerinin uzun olması, patronun yaptığı psikolojik baskı ve diğer çalışma arkadaşlarıyla oluşan rekabet ortamı bu faktörler arasındadır.

İş yerinde herhangi bir sebepten dolayı oluşan baskı, tehdit ve yıldırma davranışları “mobbing” olarak adlandırılmaktadır. Mobbing kavramı 80’li yılların başında İsveçli endüstri psikoloğu Heinz Leymann tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Leymann’ın çalışanlar arasında benzer tipte uzun dönemli düşmanca ve saldırgan davranışların varlığına dair yaptığı saptamalar sonucunda, bu kavramı kullandığı görülmektedir (Tınaz, 2006: 14). İngilizcede mobbing olarak kullanılan kavram Türkçede ise psikolojik taciz olarak karşılığını bulmaktadır. Psikolojik taciz kavramı mobbing kavramıyla örtüşmektedir.

Tınaz, mobbing sürecinde rol alanları uygulayanlar, mağdurlar ve izleyiciler olarak üç gruba ayırmaktadır. Ona göre psikolojik taciz sürecinde bu üç grup birbirini etkilemektedir (2006: 18-19). İşyerinde psikolojik tacizin birçok sebebi vardır ve bunun kaynağı ya uygulayanlar ya mağdurlar ya da izleyiciler olmaktadır. Tınaz’a göre uygulayanlar narsisist mobbingciler, hiddetli, bağırarak mobbingciler, iki yüzlü yılan mobbingciler, megaloman mobbingciler ve hayal kırıklığına uğramış mobbingciler olarak beş gruba ayrılmaktadır (2006: 19-20).

Mobbing mağduru olma riski altında bulunan kişiler ise; yalnız bir kişi, farklı bir kişi, başarılı bir kişi ve yeni gelen bir kişi olarak tanımlanmaktadır. (Huber, 1994’ten akt.

Erdoğan, 2009: 320). Açıklamak gerekirse örneğin bütün çalışanlarının erkek olduğu bir işyerinde tek çalışan kadın olmak mobbing kurbanı olma riskini yükselten bir etkidir. Farklılıklarından dolayı bir çalışan mobbing mağduru olabilmektedir örneğin farklı giyinen bir çalışan olmak, diğerlerinden yaş olarak farklı olmak ya da medeni halinin farklı olması gibi faktörler mobbing riskini arttırmaktadır. Başarılı bir çalışan olmak ise diğer çalışanların kişiyi kıskanması ve önüne engeller koyması gibi durumları ortaya çıkarabilmektedir. İşe yeni başlayan bir çalışan olmak ise o pozisyon için uygun görülmemekte ve sabote edilebilmektedir.

Bahsedildiği gibi psikolojik tacizin uygulayanlarından ve mağdurlarından kaynaklanan çeşitli sebepleri vardır. Bu sebepler çalışmada çeşitli rahatsızlıklar meydana getirebilmekte ve işyeri onun için stresli bir ortama dönüşebilmektedir. Gültekin ve Şahin konuyla ilgili olarak şöyle söylemektedir: kapitalist kuralların hâkim olduğu çalışma koşulları hem erkeğe hem de kadına stres yüklemektedir. Statüsünü yükseltmek, korumak ve işini kaybetmemek için büyük bir çaba gerektiren çalışma koşulları, erkeğin ve kadının psikolojik enerjisini tüketmektedir (2016'a: 92).

İşyerinde psikolojik taciz kişide strese sebep olmaktadır ve stres kaynaklı çeşitli rahatsızlıklar meydana gelebilmektedir. Altuntaş, mobbing olgusundan zarar gören kişilerde; uykusuzluk, iştahsızlık, depresyon, sıkıntı, endişe, hareketsizlik, ağlama krizleri, unutkanlık, alınganlık, ani öfkelenme, suskunluk, yaşama arzusu kaybı, daha önceleri sevdiği şeylerden doyum alamama gibi bir takım davranış ve düşünce değişiklikleri gözlemlenebildiğini belirtmektedir (2010: 2996).

İşyerinde psikolojik taciz mağduru, yaşadığı olumsuz olaylardan dolayı ortaya çıkan çeşitli fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkların yanı sıra ekonomik ve sosyal birtakım sorunlar da yaşayabilmektedir. Ruhsal ve fiziksel sağlığın iyileştirilmesi amacıyla yapılan tedavi harcamaları ve işin yitilmesi sonucunda düzenli gelirin kaybı ekonomik sonuçlar arasında yer almaktadır. Sosyal sonuçlarda ise mesleki kimliğin yitilmesi ve aile içinde de zamanla “başarısız, elindekini kaçırmış bir birey” olarak algılanması gibi sorunlar yer almaktadır (Tınaz, 2006: 24).

İşyerindeki tacizin sonuçları arasında aile içinde iletişim sorunlarına ve çatışmalara neden olması da yer almaktadır. Her iki cinsiyetin de mobbing kurbanı olma olasılığı bulunmaktadır. İşinde daha iyi olmaya çalışan erkek ya da kadın eşine veya çocuklarına sıra geldiği zaman yeterli ilgiyi onlara gösterememektedir. Yeterli ilgiyi

gösteremeyen ebeveyn işyerindeki yaşadığı stresi çocuklarına ve eşine öfke olarak yansıtabilmektedir. İşyerinde patronunun, meslektaşının, amirinin, müşterisinin nazını/kahrını sonuna kadar çeken ebeveyn eve geldiğinde birbirinin kahrını/nazını çekmemektedir. Öfkesini iş yerinde kontrol eden erkek/kadın evde serbest bırakmakta, incir çekirdeğini doldurmayacak konular kavgaya sebebiyet verebilmektedir (Gültekin ve Şahin, 2016a: 92). Bu yüzden çalışma hayatının ev yaşamındaki öfke ve şiddet gibi unsurlar üzerindeki etkisi üzerinde durulması gereken bir konudur. Çalışma koşulları bireyi etkilediği gibi doğrudan onun ailesini de etkileyen bir faktördür. Şiddet konulu araştırmalarda kişinin içinde bulunduğu çalışma koşullarının da bir risk faktörü olduğu açıktır. Çalışma koşulları göz ardı edilmemesi gereken risk faktörleri arasında yerini almalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA ŞİDDETİN ANALİZİ

1.SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA GÜVENİRLİK ANALİZİ

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet ile ilgili araştırmalar Türkiye’de ve dünyada giderek artmaktadır. Konu ile ilgili araştırmaların yapılması kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadele ve önleme noktasında oldukça önemlidir. Araştırmaların ortaya koyduğu veriler konu ile ilgili geliştirilen politikalar açısından önem taşımaktadır çünkü araştırmalarda elde edilen verilere göre politikalar iyileştirilmekte veya düzenlenmektedir. Aile içi kadına yönelik şiddet araştırmalarında ortaya koyulan veriler, geliştirilen politikalar ile toplumsal hayata yansıdığı ve etki ettiği için araştırmaların tarafsız ve güvenilir olması son derece önem taşımaktadır.

Araştırmalar sonucu elde edilen veriler kritik bir öneme sahip olduğu için onları analiz etmek de bir o kadar önemlidir. Bu yüzden çalışmada Türkiye’de yapılan saha çalışmalarından bazılarının analizi yapılacaktır. Ele alınan saha çalışmalarının yöntemleri, veri toplama araçları ve bulguları analiz edilecektir.

Analiz edilecek araştırmalardan ilki “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet (2007)” araştırmasıdır bu araştırma birçok resmî belgede yer bulmuştur. İkinci araştırma ise “Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açısıyla (2013)” araştırmasıdır bu araştırma her iki cinsiyetin verilerini yansıtmaları açısından önem taşımaktadır. Üçüncü araştırma ise konuyla ilgili en kapsamlı araştırma olan “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet (2009)” araştırmasıdır. Dördüncü olarak ele alınacak araştırma ise “Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde Ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması (2007)” araştırma raporudur çocuklar da şiddetin boyutunun belirlenmesi ve etmenlerin saptanması noktasında önem taşıyan bir araştırmadır.

2. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET ARAŞTIRMASI (2007)

Türkiye’de kadına yönelik şiddet araştırması Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat tarafından 2007 yılında yapılmıştır. Bu araştırma TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir. Araştırma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele niteliksel araştırması yer almaktadır. Araştırmanın bu kısmında kadına yönelik şiddet konusunda araştırma yapan kuruluşlarla görüşülmüş ve çeşitli kaynaklara

ulaşılması hedeflenmiştir. Kadına yönelik şiddet araştırması yapan kuruluşlardan ve kadına yönelik şiddet ile mücadele eden sivil toplum kuruluşlarından deneyimlerinin paylaşılması istenilmiştir ve rapor haline getirilmiştir.

İkinci bölümde ise Türkiye’de kadına yönelik şiddet alan araştırması yer almaktadır. Alan araştırmasında Türkiye’de belirlenen şehirlerde şiddet gören kadınlar ile görüşülüp onlara anket uygulaması yapılmıştır.

2.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın birinci bölümünde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Bu çalışma Şubat 2006 ve Eylül 2007 tarihleri arasında yürütülmüştür. Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında ilgili kadın örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve kadına yönelik şiddet araştırması yapan çeşitli kuruluşlarla mülakat yapılmıştır. Bazı mülakatlara ek olarak ise odak grup çalışması yapıldığı belirtilmektedir (Altınay ve Arat, 2007: 16).

Araştırmacılar alan araştırmasında yöntem olarak “feminist yöntem” i kullandıklarını ifade etmektedirler. Feminist yöntemin tartışma konuları içerisinde “araştırma sonuçları kadar araştırma sürecine de önem verilmesi, katılımcılığın hedeflenmesi, araştırmaya katılan kadınların zarar görmemesi için önlemler alınması, kadınlara birer “nesne” olarak değil “özne” olarak yaklaşılması, kadınların öznel deneyimlerinin ve görüşlerinin ciddiye alınması, kadın örgütlerinin deneyimlerden faydalanılması ve onlarla iş birliği yapılması gibi konuların yer aldığını belirtmektedirler (Altınay ve Arat, 2007: 54). Araştırmada feminist yöntemin kullanılması araştırmanın nesnelliği açısından düşündürücüdür çünkü araştırmanın feminist bakış açısıyla ve belirlenen çerçevelerde yürütülmesi bazı ön kabullere uygun bulgular elde edilmeye çalışıldığına işaret etmektedir.

Yöntemin ana hatları şu şekilde açıklanmaktadır;

Katılımcı bir süreç izlendiği ve kadın örgütleriyle ve akademisyenlerle bir hazırlanma sürecinin olduğu ifade edilmektedir. Bir araya gelen kadın örgütleri temsilcileri ve akademisyenlerle anket sorularının kapsamı ve anket uygulanacak kadınlar için alınacak önlemler hakkında tartışıldığı ve titizlikle çalışıldığını belirtmektedirler. Anketörlerin ise özel bir eğitim aldığından bahsedilmektedir. Anketörlerin hepsi kadındır çünkü anket uygulanacak kadınların bir kadın karşısında daha rahat ve utanmadan soruları yanıtlayacağı ve deneyimlerini paylaşacağı düşünülmektedir. Anketör ile soruları

yanıtlayan kadın arasında bir güven duygusunun oluşması gerektiğini savunmaktadırlar. Anketörlere verilen özel eğitimde kadınlara ön yargı ile yaklaşmamaları gerektiği ve onlarla empati kurmaları gerektiği hususu üzerinde önemle durmuşlardır.

Soruların sıralarının ise dikkatle hazırlandığını ifade etmektedirler. Kadınların kendilerini bilgisiz hissedeceği sorulardan kaçınıldığını ve şiddeti “normalleştirecek” tarzda soru sorma biçimlerinden kaçındıklarını ifade etmektedirler. Açık uçlu soruların ankette yer almasıyla ilgili olarak ise kadınların kendilerini ifade etmesi için fırsat verilmesi gerektiğini bu yüzden çokça açık uçlu sorulara yer verdiklerini ifade etmektedirler. Kadınların bu şekilde kendilerini sınırlamadan ifade etmelerine olanak sağladıkları belirtilmektedir (Altınay ve Arat, 2007: 55-56).

Ana hatları verilen bu yöntem uygulandığında anket sorularını yanıtlayan kadınların kendilerini daha iyi ifade ettiklerinin ve deneyimlerini daha rahat bir şekilde paylaştıklarını bunun araştırma sonucunda da etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Türkiye’de kadına yönelik şiddet araştırması niteliksel ve alan araştırması olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın niteliksel araştırma kısmında mülakat tekniği kullanılmışlardır. Mülakatlara ek olarak bazı illerde odak grup çalışması da yapılmıştır. Araştırma “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” çerçevesinde belirlenmişken şiddetle mücadele eden kadın örgütlerinin büyük çoğunluğu kadınların en güvensiz olduğu yerin “ev içi” olduğunu ve yaşadıkları şiddetin kaynağını eşleri olarak gösterdikleri için araştırmanın kapsamını “koca şiddeti” olarak değiştirdiklerini belirtmektedirler (Altınay ve Arat, 2007: 16). 27 ilde 50’ye yakın kuruluştan 150’ye yakın kurucu, üye aktif çalışan ve destek alan kadınla mülakat yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet ekseninde yürütülmeye çalışılan bu araştırmanın sonradan koca şiddeti ekseninde yürütülmesi bu araştırmaya bazı ön kabullerle başlanıldığını işaret etmektedir.

Alan araştırmasında 1800 kadına anket uygulanmıştır. Bu anketin 1520’si Türkiye nüfusunun tamamını temsil etmektedir. 506’sı Doğu örneğini, 1294 anket ise Orta-Batı’yı temsil etmektedir. Araştırmanın kapsamın kadınların eşlerinden yaşadıkları şiddetle sınırlandırılmış olduğu belirtilmektedir. Bu yüzden evli veya hayatının bir döneminde evlilik yaşamış olan kadınlara anket uygulandığı ifade edilmektedir. Anket soruları üç ana kısımdan oluşmuştur bunlar; “Kadınların şiddete ve kadın erkek eşitliğine dair görüşleri, şiddet deneyimleri ve şiddetle mücadele” dir.

2.3. BULGULARIN ANALİZİ

Şiddet olgusu çok boyutlu bir kavramdır. Kadına şiddet konusunu ele aldığımızda bazı söylemlerle karşı karşıya kalmaktayız. Şiddet çok boyutlu bir kavram iken ve şiddetin birçok tetikleyici sebebi var iken kadına şiddet sorunu tek bir perspektiften genelleştirilmektedir. Kadına şiddetin temel sebebi ataerkil egemen anlayış olarak görülmektedir. Kadına şiddetin sebebi tek bir boyuta indirgenmek istenmektedir bu sebep ise sadece “cinsiyet” tir.

Kadına şiddetin sebebi sadece “cinsiyet temelli” olarak açıklanmaktadır. Örneğin Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfının “kadına yönelik şiddet nedir?” başlıklı açıklamasına baktığımızda şöyle açıklanmıştır; “Kadına yönelik şiddet, cinsiyeti nedeniyle ev içinde ve dışında kadına uygulanan sistematik şiddet davranışlarıdır. Bu şiddetin ardında, erkeklerin toplumun her alanında görülen egemenlikleri ve kadın ile erkek arasındaki eşitsizlikler yatar. Erkeklerin kadınlara şiddet uygulamasının nedeni: güç göstermek, öfke boşaltmak, kadınları kontrol etmek ya da cezalandırmaktır”.²⁴ Açıklamada görüldüğü gibi erkeklerin kadınlara sadece kadın olduğu için şiddet gösterdiği belirtilmektedir.

Kadına şiddetin sebebi toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak tek bir sebebe indirgenmektedir. Kadın Dayanışma Vakfı'nın kadına yönelik şiddet açıklamasına baktığımızda da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfının açıklamasına benzer bir açıklama yaptığı görülmektedir. Vakfın Kadına şiddet açıklaması şu şekildedir; “Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden doğan ve kadınların toplumdaki ikincil konumlarına dayanarak kadınlara uygulanan her türlü şiddet eylemi ya da tehditidir”.²⁵ Bu tanımlamaya baktığımızda da şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığı belirtilmektedir ve tek sebep olarak gösterilmektedir.

Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet araştırmasında da nitel araştırmanın ana çerçevesi ve kapsamı çizilirken yukarıdaki açıklamalara benzer perspektifte sınırlandırıldığı görülmektedir. Araştırmanın kapsamı belirlenirken şiddet ile mücadele eden kadın örgütlerinin “ev içi” kadınlar için en güvensiz bir yerdir ve şiddet kocadan kaynaklıdır söylemi araştırmanın kapsamının “koca şiddeti” olmasında etkili olmuştur (Altınay ve Arat, 2007: 16). Araştırmanın kapsamı koca şiddeti olurken araştırma sonucunun “erkekler eşlerine ev içinde şiddet uygular” sonucuna varılması kaçınılmazdır.

²⁴ <https://morcati.org.tr/kadina-yonelik-siddet-nedir/> (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

²⁵ <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/content/kadina-yonelik-siddet> (Erişim Tarihi: 27.02.2021).

Feminist araştırmacılar, aile içinde yaşanan şiddetin ağırlıklı olarak ‐erkek şiddeti‐ olduğunu erkeklerin egemenliklerini ve kadınlar üzerindeki denetimlerini hayata geçirmenin bir yolu olarak şiddete yöneldiklerini, fiziksel şiddetin ancak bu iktidar ilişkisi çerçevesinde anlaşılabileceğini vurguluyorlar (Dobash&Dobash 1979, Kurz 1989, Brush 1990, Anderson 1997’den akt. Altınay ve Arat, 2007: 53). Araştırma bu düşünce erevesi içinde ilerlemektedir feminist bakış açısını besleyen ve fiziksel şiddetin sebebi olarak yalnızca kadın ve erkek arasındaki egemenlik ilişkisinden kaynaklanan bir sorun olduğu ifade edilmektedir. Ancak fiziksel şiddet aile içinde yalnızca erkekten değil kadından da kaynaklanabilmektedir Kimmel (2002: 1342) şiddeti başlatanların %53’ünün kadın, %42’sinin erkek, %3’ünün de cevap vermediğini belirtmektedir (akt. Adak, 2013: 12).

John Archer’in 2000 yılında yaptığı araştırması erkeklerin kadınlara oranla daha fazla fiziksel zarar verdiğini, ama hafif bir şekilde de olsa kadınların fiziksel şiddet eylemlerine daha fazla başvurduğunu gösteriyordu (akt. Gültekin ve şahin, 2016’a: 47). Böylelikle bazı araştırmalarda kadınlarında fiziksel şiddete başvurduğu veya şiddeti başlatabilen olduğu açık olarak görülmektedir ancak kadınların şiddete başvurmasının sebebinin sadece erkekten gelen şiddetten kendini korumak ve savunmak amacıyla gerçekleştirdiği iddia edilmektedir. Kadınların saldırganlığı onlara kötü davranan kocalarına karşı kendilerini savunmak için gerekli ve meşru bir araç olarak görülebilmektedir. Ancak onların bu davranışları hayal kırıklığı, stres, baskı ve mağduriyete bir cevap ve ataerkil değerlere, erkeğin gücü ve üstünlüğünün zorlamalarına bir başkaldırı olarak görülmektedir (Sarantakos, 2004’ten akt. Adak, 2013: 12). Türkiye’de ve dünyada yapılan bazı araştırmalarda erkeklerin şiddetin faili kadınında mağduru olduğu artık kalıplaşmış bir n kabul haline gelmektedir.

şiddet çok boyutlu bir olgu olmasına rağmen aile içinde yaşanan şiddet olaylarında suçlu her daim erkek mağdur ise her daim kadın olmaktadır. Araştırmalarda ise Türkiye’de Kadına Yönelik şiddet (Altınay ve Arat: 2007) araştırmasında olduğu gibi toplumsal cinsiyet eşişsizliği perspektifinde şiddet olgusu ele alınmakta ve şiddetin sebebi tek bir faktöre indirgenmek istenmektedir.

Alan araştırmasında anket soruları ve bulguların yorumlanması kısmı oldukça önem taşımaktadır. Anket sorularının sorma biçimi ve sırası, araştırmacının konuya bakış açısı gibi faktörler araştırmanın sonucuna etki edebilmektedir. Bu yüzden anket sorularının ve bulguların yorumunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin

erkeklerin neden şiddet uyguladığıyla ilgili sorulan bir açık uçlu soru şu şekildedir; “Aile içinde şiddet daha çok erkeklerin kadınlara şiddet uygulaması, erkeklerin kadınları dövmesi şeklinde yaşanıyor. Sizce neden erkekler eşlerine şiddet uyguluyorlar, onları dövüyorlar?” (Altınay ve Arat, 2007: 75). Soru sorulurken erkeklerin eşlerine şiddet uygulaması normal bir olay gibi aktarılmış şiddet normalleştirilmiştir ve sorunun girişinde kadınlar sürekli eşlerinden şiddet görüyormuş gibi şiddetin faili her zaman erkekmiş gibi bir ifade bulunmaktadır oysa erkeğin sürekli fail olması gibi kesin bir veri bulunmamaktadır o yüzden bu soru yönlendirici bir sorudur denilebilir çünkü soru açık uçlu olduğu için verilecek yatırı etkiler biçimdedir.

Araştırmadaki bulgulardan biri de yapılan evliliklerin aile onayı ile olup olmadığıdır. Araştırma sonucuna göre ailelerin onayını alarak evlenen kişilerde fiziksel şiddet olayı ailelerinin onayını almayanlara göre daha az yaşanmaktadır. Kendileri tanışıp anlaşarak ailelerin onayıyla evlenenlerin %28’i, görücü usulüyle evlenenlerin %37’si en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalmaktayken, bu oran kendileri tanışıp anlaşarak ancak ailelerinin onayını almadan evlenenlerde %49’a çıkmaktadır (Altınay ve Arat, 2007: 81). Araştırma sonucuna göre aile onayının olduğu evliliklerde fiziksel şiddet oranı daha düşüktür bu sonuç bir açıdan aile kurumunun ne kadar önemli olduğunu açıklar niteliktedir. Aile kurumunun önemli bir yapı olduğu gerçeği araştırmacıların bakış açısıyla çelişmektedir. Feminist bakış açısını benimseyen araştırmacılar aile içi şiddetin kaynağı olarak “koca” yı ve ev ortamını (içini) sorumlu tutar iken aile kurumunun onayının alınması şiddet açısından belirleyici bir faktördür. Bu yüzden bu araştırmanın bu sonucu araştırmanın perspektifiyle ters düşüyor diyebiliriz.

Şiddetle mücadele kısmında 42. soruda ise “sizce devlet erkeklerin eşlerine uyguladığı şiddeti aşağıda sayacaklarımı yaparak engelleyebilir mi?” diye sorulmuştur. Seçenekler ise şu şekildedir; ağır cezalar vererek, polisi bu konuda eğiterek, bu konuda çalışan dernek ve diğer kuruluşlara destek olarak, sığınma evleri açarak ve erkekleri eğiterek. Engelleyebildiği de olur engelleyemediği seçeneğini seçenler %14-22 arasındadır. Engelleyebilir seçeneğini seçenler ise %33-60 arasındadır. Araştırmacılar bu bulguların değerlendirmesini yaparken engelleyebilir seçeneğinin oranı ile engelleyebildiği de olur engelleyemediği de olur seçeneğinin oranı birleştirilip o şekilde değerlendirme yapılmıştır.

Oranlar birleştirildiğinde kadınların %60 ila %74’ü devletin şiddeti engelleyebileceğini düşünmektedir. Araştırmacıların bu bulguya yorumu ise devletin bu

sorumlulukları yerine getirmediği yönünde olmuştur (Altınay ve Arat, 2007: 100-101). Araştırmacıların bu yorumu sadece oranları birleştirdikleri takdirde geçerli olabilmektedir ve ancak oranlar birleştiğinde bu yorumun haklılık payı artar oysa oranlar belli iken bunların birleştirilmesi sonucun istenilen yönde yorumlamak için yapıldığını göstermektedir. Araştırmacılar ön kabullerine uygun bulgular yaratmaya çalışmaktadır.

Sorularda kadının kendi anne ve babasından tarafından dövülüp dövülmediği, annesinin babası tarafından dövülüp dövülmediği ve eşinin anne ve babası tarafından dövülüp dövülmediği gibi sorular sorulmuştur. Bu sorular şiddet döngüsünü anlayabilmek adına sorulmuştur ve sonuç olarak çocukken şiddete maruz kalan ya da tanık olan bireylerin şiddet uygulama ihtimalinin yüksek olduğu kanısına varılmıştır (Altınay ve Arat, 2007: 104). Ancak şiddet döngüsüyle ilgili olan bu sonuç genelleştirilmiştir şiddet uygulama ihtimalini arttıran diğer etkenler göz önünde bulundurulmadan genelleme yapılmıştır.

3. KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALGISI-KADIN VE ERKEK BAKIŞ AÇISIYLA ARAŞTIRMASI (2013)

Kadına Yönelik Şiddet Algısı- Kadın ve Erkek Bakış Açısıyla araştırması Dolunay Şenol ve Sıtkı Yıldız tarafından yürütülmüştür. Bu araştırma 2013 yılında Mutlu Çocuklar Derneğinin finansal desteğiyle yapılmıştır. Araştırmanın amacı “kadına yönelik şiddetin kadın ve erkeklerin algılarında farklılıkların olup olmadığı, eğer cinsiyetler arasında algı farkı varsa bunları tespit etmek ve çözüm önerileri sunmaktır” olarak ifade edilmektedir. Araştırma saha (alan) araştırmasına dayalı bir şekilde yürütülmüştür.

3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır ilk kısımda teorik bilgilere yer verilirken ikinci kısımda alan araştırmasına yönelik bilgiler verilmiştir. Çalışma nicel araştırma yöntemiyle yapılmıştır ve anket tekniği kullanılmıştır. Ayrıca hem betimsel hem de yorumlayıcı yöntemler kullanılmıştır. Katılımcılara anket ile birlikte mülakatta yapılmıştır. Araştırmada yedi coğrafi bölgeyi temsilen yedi il seçilerek yürütülmüştür. Kadınlara ve erkeklere ayrı anket soruları hazırlanmıştır (Şenol ve Yıldız, 2013: 16).

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kadınlara 41, erkeklere ise 35 soru sorulmuştur. Anket sorularında katılımcılara aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet ile ilgili tutum ve davranışlarına yönelik sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara gelir düzeyleri, eğitim durumları ve yaşları

ile ilgili demografik sorular da sorulmuştur (Şenol ve Yıldız, 2013: 19). Araştırma yedi coğrafi bölgeyi temsilen Adana, Ankara, İstanbul, İzmir, Erzurum, Trabzon ve Malatya illerinde yapılmıştır. Katılımcılar 18 yaşını doldurmuş bireylerden seçilmiştir. Kadınlardan 3500 erkeklerden 3500 olmak üzere toplam 7000 kişiye anket uygulanmıştır. Elde edilen nicel veriler doğrultusunda bulgulara ulaşılmış ve yorumlar yapılmıştır.

3.3. BULGULARIN ANALİZİ

Çalışmada kadınlara ve erkeklere kısmen aynı sorular yöneltilmiştir. Veriler yorumlanırken çalışmacıların bazı ön kabullerle yorum yaptığı hatta kişisel görüşlerini de dahil ettikleri gözlemlenmektedir. Örneğin kadınlara yöneltilen “aile içi şiddete maruz kaldınız mı?” sorusunda kadınlar %28,8 evet yanıtını vermişlerdir. Bu veri şu şekilde yorumlanmaktadır; oysa şiddete uğradığını söyleyen kadınlarla olan görüşmelerimiz sırasında, farkında olmadan, zaman zaman şiddete uğradıklarını söyleyebiliyorlardı. Yukarıda belirtmiş olduğumuz gerekçelerle aile içi şiddete uğradıklarını söyleyenlerin Yukarıda belirtmiş olduğumuz gerekçelerle aile içi şiddete uğradıklarını söyleyenlerin sayısının, araştırma bulgularımızla elde edilen verilerden çok daha az olduğunu düşünüyoruz (Şenol ve Yıldız, 2013: 23). Yapılan bu yorumda çalışmacılar veriler üzerinden değil de kendi düşüncelerine göre yorum yapmışlardır ve şiddet görenlerin sayısının daha fazla olması gerektiğini ifade etmektedirler elde edilen veri onların beklentilerini karşılamamış gibi görülmektedir.

Kadınlara yöneltilen “aile içi şiddete kim tarafında maruz bırakıldınız?” sorusunu kadınlar %50,1 “eş” olarak yanıtlamışlardır (Şenol ve Yıldız, 2013: 25). Fakat bu oran şiddet görenlerin yani %28,8’in %50,1’idir. Tabloda veri direkt olarak %50,1 yazmaktadır ama asıl veri %28,8’in %50’si yani %14,4’tür. Sonuç yine çalışmacıların beklentilerinin altında kalmış olmalı ki gerçek veriye yer vermek yerine %50,1 yazılmıştır. Tabloda %50,1 yazarak kadınların yarısının eşlerinden şiddet gördüğü yansıtılmak istenmiş olabilir asıl oranın yazılmaması bu eleştiriye açık kapı bırakmaktadır.

Çalışmada kadınlarında eşlerine veya çocuklarına şiddet uyguladıkları veriler üzerinden tablolarda verilmiştir. Fakat verileri yorumlarken kadınların uyguladığı şiddetin sebebi olarak sadece sosyalizasyon süreci veya Türk toplum yapısı görülmektedir. Kadınlara sorulan “aile içi şiddete kim tarafında maruz bırakıldınız?” sorusuna cevap olarak kadınların %17,3’ünün “anne” cevabını verdiği görülmektedir.

Yani belli bir oranda da olsa kadınların çocuklarına şiddet uyguladığı açıktır. Bu verinin yorumunda ise annenin çocuğu üzerinde otorite kurmak için şiddete başvurduğu yorumu yapılmıştır şu şekilde ifade edilmiştir; "... Türk toplumunda da çocuğun eğitimi öncelikli olarak anneye bırakılmıştır. Anne, çocuk ile gün boyu bir arada olduğu için, çoğu kez çocuğu üzerinde otorite kurma noktasında sıkıntı yaşamaktadır. Özellikle eşine karşı çocuğun eğitiminden kendisini sorumlu olarak gören kadın, çocuğunu kendi büyüklerinden öğrendiği şekilde "dayak cennetten çıkmadır" felsefesi ile eğitmeyi zaman zaman tercih etmektedir" (Şenol ve Yıldız, 2013: 27). İfade edilen bu yorumla kadınların çocuklarına şiddet uygulamasının normal ve meşru olduğu ifade edilmeye çalışılmaktadır.

Kadınların başvurduğu şiddete sebep olarak Türk toplum yapısı ve sosyalizasyon süreci gösterilmektedir yani kadın şiddetten sorumlu tutulmamaktadır sorumlunun sadece Türk toplum yapısı olduğu ifade edilmektedir. Şiddeti tetikleyen birçok sebep var iken kadınların uyguladığı şiddetin tek bir sebebe indirgenmesi düşündürücüdür.

Kadınlara sorulan "aile içi şiddet uyguladıysanız kimlere uyguladınız?" sorusuna %73,5 oranında "çocuk" cevabı gelmiştir. Bu sorunun yorumu da yine ataerkilliğe dayandırılmıştır hatta çocuklarına uyguladıkları şiddetin sebebi olarak kadınların eşlerinden şiddet görmeleri gösterilmektedir. Şu şekilde ifade edilmektedir; "Kadınlar daha çok eşlerinden şiddet görüyorlar, çocuklarına şiddet uyguluyorlar. Eşlerinin uyguladığı şiddete karşılık vermediklerinde, şiddet gösterebilecekleri en uygun kişi olarak çocuklarını görüyorlar" (Şenol ve Yıldız, 2013: 33). Yorumun devamında ise kadın "en yakınında ve en güçsüz kişi olarak çocuğunu gördüğü için, şiddet duygularını çocuğuna yöneltebilmektedir" (Şenol ve Yıldız, 2013: 33). İfade edildiği şekilde kadının çocuğuna uyguladığı şiddet masumlaştırılmakta ve normalleştirilmektedir bu da çalışmanın veriler üzerinden değil ön kabuller üzerinden yürütüldüğünün bir göstergesi olmaktadır.

Erkeklerle sorulan "aile içi şiddet uyguladınız mı?" sorusuna yanıt olarak %27,2 evet denilmiştir. Yine erkeklerle sorulan "aile içi şiddet uyguladıysanız kime uyguladınız?" sorusuna %40,7 çocuk ve %40,2 eş yanıtı verilmiştir. Ama tabloda şiddet uygulayanların yani %27,2'nin %40,2'sini almak yerine direkt %40,2 olarak aktarılmıştır (Şenol ve Yıldız, 2013: 60-61). %27,2'nin %40,2'sini hesapladığımızda oran %10,93 olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani verilere baktığımızda kadınların %14,4'ü eşlerinden

şiddet gördüğünü erkeklerin ise %10,93'ünün eşlerine şiddet uyguladıkları görülmektedir.

Çalışmanın bulgularından biri de eğitim seviyesi yükseldikçe şiddeti çözüm olarak görenlerin oranının azalmasıdır. Erkelere sorulan “şiddete başvurmak sizce bir çözüm yolu mudur?” sorusuna %75,6 oranında “hayır” yanıtı gelmiştir. Bu sorunun eğitime göre dağılımı yapıldığında görülmüştür ki okur yazar olmayanların %70,6'sı şiddeti çözüm olarak görmediklerini söylemişlerdir üniversite mezunlarının ise %83,3'ü şiddeti çözüm yolu olarak görmemektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 75). Eğitim bağlamında şiddet olgusunu ele aldığımızda görülmektedir ki eğitim seviyesinin yüksek olması şiddet uygulama noktasında veya şiddeti çözüm yolu olarak görme noktasında oldukça belirleyicidir. Bu yüzden şiddeti tetikleyen faktörleri düşündüğümüzde “eğitim” faktörünü göz ardı etmemek gerekmektedir.

Çalışmada ise görüldüğü üzere şiddetin tetikleyicisi olarak ataerkil egemen anlayışı görülmektedir fakat elde edilen bulgular şiddetin sebebi olarak farklı unsurlarında (eğitim gibi) belirleyici olduğunu göstermektedir. Şiddetin çok faktörlü bir olgu olduğu yönünde araştırma yapılsaydı daha farklı sonuçlara ulaşılabilirdi fakat bu çalışma belli ön kabullerle yapıldığı için şiddetin sorumlusu olarak yalnızca “ataerkil anlayış” görülmektedir ve bulguların yorumu da bu yönde yapılmıştır.

4. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET ARAŞTIRMASI (2009)

“Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması” Türkiye’de kadına yönelik şiddetin yaygınlığını, türünü, nedenlerini ve sonuçlarını ayrıntılı bir şekilde ortaya koyma amacıyla gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği’nin mali desteği ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. Araştırma ICON Institut Public Sector GmbH, BNB Ltd. Şirketi ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü konsorsiyumu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma kadına yönelik şiddet ile mücadele için ayrıntılı bilgi ve veri sağlaması amacıyla yapılmıştır. Kadına yönelik şiddet konusunda en kapsamlı araştırma özelliğine sahip olduğu ve araştırmanın sonucunda şiddet sorununun varlığını sürdürdüğü belirtilmiştir. Kadına yönelik şiddet sorunuyla mücadelede kalıcı bir çözüm bulmak için tüm kurum ve kişilere büyük sorumluluklar düştüğü belirtilmektedir.

4.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması için veri elde etmek amacıyla hem niceliksel hem de niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Ülke genelinde şiddetin yaygınlığı, türü ve temel bileşenlerinin elde edilmesi ve kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili deneyimler hakkında veri toplamak amacıyla her iki araştırma yöntemi de kullanılmıştır.

Niceliksel araştırma yöntemiyle veri toplamak amacıyla Türkiye 12 coğrafi bölgeye ayrılmıştır kırsal ve kentsel düzeyde temsil edebilmesi için 51 il belirlenmiştir toplam 24.048 haneden oluşmaktadır. 18.144 hane halkı kent tabakalarından 5.904 hane halkı ise kır tabakalarından seçilmiştir. Örneklem seçimi Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) iş birliği ile yapılmıştır. Bu örneklem ile şiddetin türü, yaygınlığı ve dağılımının elde edilmesi amaçlanmaktadır.

4.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmasında kullandığı soru kağıtları ülke ihtiyaçlarına göre tasarlanmış hali kullanılmıştır. Hane halkı ve kadın soru kağıdı olmak üzere iki tane soru kağıdı kullanılmıştır. Soru kağıtlarının bilgi toplamak istediği konulardan bazıları; hane halkı nüfusu ve hanelerin konut özellikleri, kadınların temel özellikleri, evlilik tarihçesi, kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişinin temel özellikleri, kadınların şiddet konusunda tutumları, kadınların birlikte oldukları kişi ya da eşleri tarafından maruz kaldığı şiddet gibi konulardan oluşmaktadır. Araştırmada kadınlar 15-59 yaş grubundan seçilmiştir ve evlilik dışındaki birliktelikler yani erkek arkadaşı, nişanlı, sözlü gibi birliktelikler de dikkate alınmıştır. Türkiye’de yapılan diğer araştırmalardan farklı olarak 15 yaşından önce fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalıp kalmadıkları öğrenilmiştir eğer maruz kaldılar ise kim tarafından oluştuğu öğrenilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın niteliksel araştırma kapsamında, derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşmeler ile odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen cevaplar niceliksel araştırmada yer alacak soruların ifadelendirilmesi için kullanılmıştır. Derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşmeler şiddete uğrayan kadınların deneyimlerini anlama ve nasıl bir mücadele yöntemi geliştirdiklerini öğrenmeyi hedeflemiştir. Ayrıca şiddet uygulayan erkeklerle de derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Erkekleri aile içi şiddeti algılamaları, deneyimleri, neden ve sonuçları konusunda bakış açılarını öğrenmek amacıyla odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri erkekler dışında şiddet yaşayan kadınlara

psikolojik ve sosyal destek veren meslek sahipleri, hukuksal destek veren meslek sahipleri ve gazetecilerle de yapılmıştır.

Araştırmanın sahasında görev alacak olan 143 kadın 46 erkek görüşmeci, denetçi, ekip başı veya veri girişçi iki haftalık bir eğitim almıştır. Görüşmecilere görüştikleri kadınlardan onları rahatsız etmeden bilgi almak için ve konu ile ilgili duyarlılık kazanması için eğitim verilmiştir. Görüşmecilere toplumsal cinsiyet ve aile içi şiddet konuları anlatılmıştır. Eğitimin sonunda 3 günlük pilot çalışma yapılmıştır. Ekip başı ve denetçi haricinde (kadınlarla görüşme yapılacağı için) görüşmeciler kadınlardan seçilmiştir.

4.3. BULGULARIN ANALİZİ

Araştırmanın giriş kısmında çalışmanın arka planında Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili yapılan çalışmaların tarihçesinden bahsedilmektedir. Türkiye’de ilk olarak Aile Araştırma Kurumu (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü) tarafından 1994 yılında yapılan kadına yönelik şiddeti ortaya koyan araştırmanın yapıldığı 2008 yılında ise Altınay ve Arat’ın yaptığı hem alan araştırması hem de niteliksel çalışmasının yapıldığı ifade edilmektedir. Bu iki çalışma dışında ulusal düzeyde araştırma yapılmadığını ve şiddeti tüm boyutlarıyla ortaya koyan bir çalışmanın gerekliliğinden bahsedilmektedir. Kadına yönelik şiddet ile mücadele için gerekli olan verilere ulaşılması gerektiği ifade edilmektedir²⁶.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasının, en geniş çapta örnekleme sahip olduğu, yüz yüze görüşme tekniği bağlamında en büyük ölçekli çalışmaların başında geldiği, uluslararası karşılaştırma olanağı sağladığı, erkeklerin de şiddeti algılayış biçimlerinin öğrenildiği ve çocukluk döneminde cinsel istismar ile ilgili bilgi topladığı için pek çok açıdan öncü bir araştırma olduğu iddia edilmektedir.

Araştırmanın perspektifi incelendiğinde kadına yönelik şiddetin risk faktörleri ve yaygınlığı ortaya koyulmaya çalışılır iken aile içi şiddet “cinsiyete dayalı şiddet” olarak ele alınmaktadır²⁷. Araştırma ön kabullerle yapıldığını bu “cinsiyete dayalı şiddet” ifadesi erkeğin fail kadının da mağdur olarak ele alındığını düşündürmektedir. Kadına yönelik

²⁶ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON Institute Public Sector, BNB Consulting (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s..20.

²⁷ s. 21.

şiddetin risk faktörleri öğrenilmek istenirken risk faktörlerinden birinin “erkek cinsiyeti” olduğu ön kabulüyle çalışma yürütülmüştür.

Araştırma saha faaliyeti sürdürülürken kendi adıyla değil “Türkiye’de Kadın ve Aile” olarak farklı bir isimle yapılmıştır. Araştırmanın amacının kadın sağlığı, kadınların hayat deneyimleri veya aile ilişkileri gibi konular olarak aktarılmıştır görüşülen kadınlara da bu isim söylenmiştir. Araştırmanın esas amacı onay bölümünde cevaplayıcılara açıklanmıştır. Sorular ifade ediliş biçimi de esas amacı yansıtmamaktadır. Şiddet kelimesi soru kağıtlarında hiç geçmemektedir. Sorular sorulurken tecavüz, taciz, istismar gibi kelimelerin kullanımı tercih edilmemektedir.

Araştırmacılar verilen cevapları kendileri belirli tanımlamalar altında toplamışlardır. Örneğin kadına yönelik ekonomik şiddet altında kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma, ev harcamaları için para vermeme ve kadının gelirinin elinden alınması gibi davranışlar bu başlık altında toplanmıştır²⁸ ve bulguların yorumu da bu şekilde yapılmıştır. Tanımlamalarda belirtilen davranışların en az bir kez yaşanmış olması o şiddet biçiminin yaşandığı anlamını taşımıştır. Sorularda şiddet kelimesinin yer almaması da önemli noktadır kadınların şiddet olarak görmediği fakat anlattığı meseleler araştırmacılar tarafından şiddet olarak ele alınmıştır.

Araştırmada cevaplayıcıların temel özellikleri ise şu şekildedir; kadınların dörtte üçü kentsel yerleşim yerinde yaşamaktadır %20’si ise İstanbul’da yaşamaktadır. %43’ü ise sadece ilkokul kademesinde eğitim almıştır. Yaklaşık her 4 kadından birinin en az lise mezunu olduğu görülmektedir. Kadınların dörtte üçü evli %19’u hiç evlenmemiştir ve %5’ten fazlasının eşi ölmüş veya boşanmıştır. Cevaplayıcıların temel özellikleri böyle iken araştırma bulgularından elde edilen veriler ise şu şekildedir; yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranı %39’dur. Ancak fiziksel şiddet içeren davranışlar orta ve ağır şiddet olarak sınıflandırılmıştır ama %39 oranının hangi şiddet seviyesinde olduğu ifade edilmemektedir. Değerlendirme kısmında Türkiye’de her 10 kadından 4’ünün şiddete maruz kaldığı ifade edilmektedir ancak şiddetin ne derecede olduğu bilinmemektedir. Verilen %39’luk oran içerisinde tokat atma ya da bir şey fırlatma, itme, tartaklama ya da saç çekme, yumrukla ya da bir cisimle vurma, tekmeleme, sürüklenme, boğazını sıkma, bıçak veya silah gibi aletlerle tehdit etme ve bunları kullanma gibi birçok şiddet içeren davranışlar yer almaktadır. Şiddetin hangi

²⁸ s. 35.

derecede ve oranda olduğunun açık bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir bu yapılacak olan diğer çalışmalar ve şiddet ile mücadele için önem taşımaktadır.

Araştırmada kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle ortaya çıktığından bahsedilmektedir. Araştırmanın altında yatan perspektiflerden birinin de toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı olduğu görülmektedir. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları başlığında²⁹ belirli ifadeler katılıp katılmadıkları sorulmaktadır. İfadelerin arasında “bir kadının elindeki parayı kendi istediği gibi harcayabilmelidir” ifadesi de yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet ile ilgili yer alan bu ifade toplumsal cinsiyet eşitliği ile çelişmektedir. Erkek parasını istediği gibi harcadığında kadına ve ailesine ekonomik şiddet uyguluyor olarak görünmekte ve ailesi için harcaması beklenmekte ise kadından da aynı tutum beklenmelidir. Oysa kadının parasını dilediği gibi harcayabilmesi hak olarak görülmekte iken erkeğin kendi istediği gibi harcaması hak görülmemektedir. Eğer toplumsal cinsiyet eşitliği gerekliliğinden bahsediliyorsa kadın ve erkeğin harcamalarının ortak alınan karara bağlı olması gerekmektedir. Kadınların %34,2’si “kadının elindeki parayı istediği gibi harcayabilmeli” görüşüne katılmadığı belirtmiştir.

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları başlığında dikkat çeken diğer bir ifade ise “çocukları terbiye etmek için bazen dövme gerekebilir” ifadesidir. Kadınların %35,3’ü bu görüşe katılmadığını belirtmiştir geri kalan %64,7’si bu görüşe katılıyor demektir. Çocukların maruz kaldığı şiddet II. Bölümde ele alınmıştı ve şiddete maruz kalan çocuklar da ne gibi sonuçlar doğurduğu da ifade edilmişti. Her ne amaç ile şiddet uygulanıyor olursa olsun maruz kaldığı şiddet çocuk için yaralayıcıdır fakat kadınlara bu görüşe katılıp katılmadıkları durum normalize edilerek sorulmuştur. Bulguları değerlendirirken de %64,7’lik kısım ile ilgili herhangi bir yorum yapılmamıştır.

Fiziksel şiddete maruz kalmış kadınlara şiddetin nedenleriyle ilgili bir soru yöneltilmiştir. Kadınların şiddete gerekçe olarak gösterdiği en yaygın neden ise “erkeğin ailesiyle yaşanan sorunlar” olduğu dile getirilmiştir. Kadınların %32’si erkeğin ailesiyle yaşanan sorunları sebep olarak gösterirken %22’si ekonomik sıkıntılar %21’i ise erkekle ilgili nedenler cevabını vermişlerdir. Erkek ile ilgili nedenler arasında erkeğin sinirli olması, kadını kıskanması, kadının ihanetinden şüphelenmesi, erkeğin ayrılmak istemesi, erkeğin dışarıda zaman geçirmek istemesi, erkeğin sorumsuz olması gibi nedenler

²⁹ s. 58.

bulunmaktadır. Şiddetin nedenleri ile ilgili bu kategoriler kadınların bakış açısıyla oluşturulmuştur. Bulguları yorumlarken yapılan yorumlar erkeğin “erkek” olduğu için ve ataerkil egemen anlayış hâkim olduğu için şiddet uyguladığına dair değerlendirmeler yapılmaktadır ancak kadınların verdiği yanıtlar erkeğin ailesinden kaynaklanan problemlerden dolayı ve ekonomik sıkıntılardan dolayı şiddetin meydana çıktığı yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik sıkıntılar II. Bölümde ele alındığı da maddi sıkıntıların ve yoksulluğun aile içinde birtakım çatışmalara sebep olduğu açıklanmıştır. Fiziksel şiddet gören kadınların %22’si de bu sebepten kaynaklandığını ortaya koymuştur. Kadınlar şiddete sebep olan faktörler arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden veya ataerkil zihniyetten bahsetmemektedir.

Fiziksel şiddet gören kadınların %18,3’ü şiddetin kadınla ilgili nedenlerden kaynaklandığı cevabını vermişlerdir. Bu nedenler arasında kadının cinsel ilişkiyi reddetmesi, kadının erkeğin sözünü dinlememesi, kadının ev işlerini aksatması ve kadının kendini suçlaması gibi kısaca kadının şiddetten kendini sorumlu tuttuğu nedenler bulunmaktadır. Kadınların %21,4’ü ise şiddetin erkek ile ilgili nedenlerden kaynaklandığını dile getirmektedir. Bu bulguya göre kadınların şiddetin sebebi olarak erkekler ile ilgili nedenler kadar kendileriyle ilgili nedenlerden de kaynakladığını düşündükleri sonucuna varılmaktadır.

Şiddete maruz kalan kadınların %48,5’i yaşanan bu olayı kimseye anlatmamayı tercih etmektedir. Şiddete uğrayan kadınların %34’ü kendi ailesine anlatmaktayken %11,5’i erkeğin ailesine anlatmaktadır ve %22,3’ü arkadaşına veya komşusuna anlatmayı tercih etmektedir. Şiddet nedeniyle kurum ve ilgili yerlere başvurma sayısının oldukça düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların %92’si herhangi bir kuruma başvurmadığını belirtmiştir. Yaşadıkları şiddet sonucunda herhangi bir kuruma başvurmadıklarını belirten kadınların %64’ü yaşadıkları şiddetin çok ciddi bir sorun olmadığını ifade etmişlerdir. Herhangi bir kuruma başvurmayan ve yardım talebinden bulunmayan kadınların diğer sebepleri ise suçlanmaktan korkmaları, eşlerini sevmeleri veya affetmeleri ve çocuklarla ilgili sebepler izlemektedir.

Şiddet sonucu evlerini terk eden kadınların ilk gittiği yer %81 oranında kendi ailelerinin yanı olduğu sonucuna varılmıştır. Geri kalan kısmı ise %7 akrabalarına, %4 arkadaşlarına ve %4’ü ise eşinin ailesine gitmişlerdir. Evlerini terk etme sebepleri arasında %55,7 daha fazla tahammül edememek ve %10,3 oranında ise şiddet bulunmaktadır. Kadınlar yaşadıkları şiddeti çoğunlukla ailesiyle paylaşmakta ve evi terk

etme gibi bir durumda çoğunlukla ailelerinin yanına gitmeyi tercih etmektedirler. Arat ve Altınay'ın çalışmasında da benzer bir sonucu ulaşılmıştı. Bu sonuçlara göre kadınlar kurumlardan yardım almak yerine ailelerinden yardım almayı ve ailelerine sığınmayı tercih etmektedirler. Bu çalışmaya göre kadınlar şiddeti normalleştirdiği için bir sorun olarak görmemekte ve yardım talebinde bulunmamaktadır. Kadınların kurumsal destek almamasının sebebi olarak şiddeti normalleştirmesi gösterilmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların hem bireysel hem de kurumsal destekten yoksun olduğundan bahsedilmektedir oysa kadınlar herhangi bir yoksunluk durumundan dolayı değil kendileri ailelerinin yanına gitmek istedikleri için herhangi bir kuruma başvurmamaktadır.

Araştırmanın sonuç kısmında “aile ortamı kadınlar için ne kadar güvenli?”³⁰ başlığında hem kadınlar hem de toplum tarafından güvenli olduğu düşünülen aile ortamının aslında çok da güvenli olmadığından bahsedilmektedir. Bulgularda da belirtildiği gibi kadın evi terk ettiğinden yine bir aile ortamına gitmektedir. Kadınlar kendileri için güvenliği olduğunu düşünmektedir ki %81 oranında ailesinin yanına gitmeyi tercih etmektedir.

Şiddet neden bu kadar yaygın?³¹ başlıklı kısımda ise erkeklerin uyguladığı şiddeti kolayca gerekçelendirdiği ve şiddetten kendilerinin değil içinde buldukları koşullardan kaynaklandığı görüşüne karşıt bir eleştiri getirilmiştir. Erkekler “erkek” olduğu için yalnızca cinsiyetinden dolayı şiddetin tek risk faktörü olarak değerlendirilmektedirler. Erkeklerin iş ortamında yaşadığı stres veya evde eşiyile yaşadığı herhangi bir tartışma göz ardı edilmektedir. İş yaşamının getirdiği stres erkeklerin şiddeti rasyonalize etmek için dile getirdiği ifade edilmektedir. Oysa II. bölümde ele alındığı gibi iş ortamında yaşanan sıkıntılar ve maddi zorlukların insanı ne derece stres altına soktuğu ortaya koyulmuştu. Araştırmacılar tarafından şiddetin birçok risk faktörü göz ardı edilmektedir ancak şiddetin ortaya çıkmasına sebep olan pek çok risk faktörü bulunmaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle ailenin güçlendirilmesi politikasının kadının güçlendirilmesi bakış açısıyla yeniden ele alınması gerektiği belirtilmektedir. Kadına şiddet ile mücadele kapsamında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı mücadelede zorluklar yaşandığı iddia edilmektedir. Toplumun bir

³⁰ s.189.

³¹ s.187.

bütün olarak zihniyet değişimi sürecine girmesi yönünde çaba harcanması gerektiği ifade edilmektedir.

5. TÜRKİYE’DE ORTAÖĞRETİME DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERDE VE CEZA ve İNFAZ KURUMLARINDA BULUNAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARDA ŞİDDET VE BUNU ETKİLEYEN ETKENLERİN SAPTANMASI ARAŞTIRMA RAPORU (2007)

Bu araştırma ortaöğretime devam eden öğrencilerin ve ceza-infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü çocukların şiddet olaylarına karşı bakış açılarını ve algılarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Ortaöğretime devam eden öğrencilerde şiddetin boyutunun belirlenmesi ve etmenlerinin saptanması hedeflenmiştir. Öğrencilerin şiddet ile karşılaşmaları, şiddet uygulama durumları ve şiddet ile mücadele tutumları hakkında veri toplanmak araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Diğer bir taraftan ise ceza-infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü çocukların şiddete olaylarına karşı bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır. Suça itilen çocukların daha önce maruz kaldıkları şiddetin boyutunun ve etkenlerin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışma TBMM bünyesinde kurulan “Meclis Araştırma Komisyonu” tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın gerçekleştiği zamana kadar (2007) yapılan en kapsamlı durum kapsama çalışması olduğu belirtilmektedir. Ortaöğretim öğrencilerine ve tutuklu-hükümlü çocuklara belirlenen kapsamda anket uygulaması yapılmıştır.

5.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmada öğrencilere ve tutuklu-hükümlü çocuklara anket yapılmıştır. TÜİK uzmanlarının belirlediği ülkeyi temsil eden örneklem içinde yer alan ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilere gözlem altında anket uygulaması yapılmıştır. Çalışmada 261 ortaöğretim kurumuna devam eden öğrencilerden 26.009’unun sonuçları ele alınmıştır. Türkiye’de ortaöğretim hazırlık, 9, 10, 11 ve 12. sınıflarına devam eden öğrencilere anket uygulanmıştır. Suça itilen çocukların bakış açılarını öğrenmek amacıyla yapılan çalışmada ise 19 ildeki ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü çocuklara anket uygulanmıştır. Anket, mülakat tekniği uygulanarak 330 görevli kişi tarafından yapılmıştır. Anket uygulaması yapılan iller ise, Adana, Antalya, Ankara, İstanbul, Elazığ, İzmir, Diyarbakır, Şanlıurfa, Sivas, Aydın, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Konya, Kocaeli, Mersin, Samsun, Trabzon illeridir. Anket, bu illerdeki kapalı çocuk ve gençlik ceza infaz

kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerinde ve çocuk eğitim evlerinde bulunan 13-18 yaş aralığında olan 2115 çocuktan 1545'i tarafından cevaplanmıştır.

5.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmanın ilk kısmında ortaöğretim kurumlarında bulunan öğrencilerde şiddetin boyutunun belirlenmesi ve etmenlerinin saptanması, şiddet ile karşılaşma ve şiddet uygulama durumunun saptanması, şiddet içeren davranışlarla ilgili algıları ve şiddet ile mücadeleye yönelik tutumlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın amacına uygun olarak okul tabanlı, kesitsel tarzda bir saha araştırması uygulanmıştır. Çalışmanın istatistiksel analizleri, anketleri tam ve kullanılabilen olan 26.009 öğrenci için yapılmıştır. TÜİK tarafından rastgele belirlenen okullarda il içinde seçilen ve standart eğitim almış 1200 rehber öğretmen tarafından bu çalışma uygulanmıştır.

Veriler, sınıf ortamında gözlem altında anket uygulaması yöntemi ile toplanmıştır. Anket formunda 188 tane soru bulunmaktadır ve uygulama süresinin 40-60 dakika olduğu belirlenmiştir. Anketteki sorular ön deneme öncesi ve sonrası titizlikle incelenmiştir anketin son hali Milli Eğitim Bakanlığında Eğitim ve Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından onaylandıktan sonra uygulanmaya başlanmıştır.

Öğrencilere anket yapılmadan önce neden yapıldığı ve hangi amaçla kullanılacağı hakkında bilgi verilmiştir. Ankete katılmak istemeyen öğrenciler zorlanmamışlardır ve ankette isim sorulmamıştır. Anket 8 ana başlıktan oluşmaktadır ayrıca öğrencinin beyanına bağlı kalarak öğrencinin; aile ve okul içinde şiddet karşısında sergilediği tutum ve davranışlar ve şiddet ile mücadeleyle ilgili tutumları hakkında bilgi toplanmıştır.

Çalışmanın ikinci kısmında ise ceza ve infaz kurumlarında bulunan 13-18 yaş aralığında olan tutuklu ve hükümlü çocuk ve gençlerden veri toplanmıştır. Çalışmada Türkiye'de ceza ve infaz kurumlarında bulunan çocukların bazı sosyodemografik, aile, yaşam tarzı ve sosyal çevre özelliklerinin tanımlanması ve şiddet ile karşılaşma-uygulama durumu ve şiddet ile ilgi tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma verileri, denetimli serbestlik şube müdürlüklerinde görev yapan sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacılarla ve illerdeki okullarda görevli rehber öğretmenler olmak üzere toplam 330 kişi tarafından toplanmıştır. Anket formu yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Görüşme sırasında uygulayıcı ve çocuk özel bir ortamda bulunmuştur mahremiyetin korunmasına özen gösterilmiştir. Çalışma için görüşme yapacak uzmanlar özel bir eğitim aldıktan sonra yüz yüze görüşme yapmışlardır.

Çalışma verileri 15 Şubat-9 Mart 2007 tarihleri arasında toplanmıştır. Elde edilen verilerin elektronik ortama aktarılarak analize hazır hale getirilmiştir.

5.3. BULGULARIN ANALİZİ

Çalışmanın ilk kısmında ortaöğretime devam eden öğrencilerle yapılan ankette elde edilen veriler hem okul (devlet-özel) bazında hem de cinsiyet (erkek-kız) bazında ayrıntılanmıştır. Ortaöğretime devam eden öğrencilerin %78,2'sinin 15-17 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir³². Öğrencilerin madde kullanım davranışları ise şu şekildedir: haftada bir iki defa ya da daha fazla sigara kullananların oranı %15,6, haftada en az bir kere ya da daha fazla alkollü içki içenlerin oranı %5,4 ve en az bir kere uyuşturucu madde kullananların oranı ise %6,9 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm öğrencilerin sigara ile tanışma yüzdesi %37,0 iken alkol ile tanışma oranı ise %30'dur. Özel okullarda alkol ile tanışma yüzdesinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir³³.

Öğrencilerin delici-kesici alet taşıma oranı %9 iken silah taşıma oranı %6'dır. Silah veya alet taşıma nedenleri sorulduğunda öğrenciler %56 oranında güvensiz bir ortamda oldukları için taşıdıkları cevabını vermişlerdir. %20 oranında ise kendilerini daha iyi hissettikleri için taşıdıkları cevabını vermişlerdir. Elde edilen bu oranlar 15-17 yaş aralığı için yüksek görünmektedir. Ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilere çete üyesi olup olmadıkları da sorulmuştur öğrenciler %7,7 oranında çete üyesi oldukları cevabını vermişlerdir. Çete üyesi olan öğrenciler bunun nedeni olarak kendilerini güvende hissettikleri için (%42,3) ve yakın arkadaşının üye olmasını (%29,8) göstermişlerdir. Çete üyesi olma davranışında kızlar ve erkekler arasında fark vardır erkeklerin çete üyesi olma davranışı kızlara göre daha fazladır ve özel okul öğrencileri ile devlet okulu öğrencileri arasında bu davranış hakkında fark tespit edilmemiştir.

Öğrencilere kumar ve şans oyunu oynayıp oynamadıkları da sorulmuştur. Öğrencilerin çoğu (%74,8) oranında kumar veya şans oyunu oynamadıkları cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %19,1'i şans oyunu oynadığını belirtmiştir hem kumar hem şans oyunu oynayanların oranı ise %3,3'tür³⁴. Bu davranış da özel ve devlet okulu arasında belirgin bir fark yoktur ancak erkeklerin kızlara oranla daha fazla kumar veya şans oyunu oynadığı tespit edilmiştir. Öğrencilere neden kumar veya şans oyunu

³² Türkiye'de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde Ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu Ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet Ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu (2007). s.30.

³³ s.36.

³⁴ s.37.

oynadıkları hakkında bir soru yöneltilmemiştir eğer neden oynadıkları sorulsaydı 15-17 arası yaş grubunun bu konuda ne düşüklükleri hakkında herhangi bir çıkarım yapılabilirdi.

Öğrencilerin genel ruh sağlığı hakkında bilgi sahibi olmak için onlara kendilerine zarar verme davranışı ya da düşüncesinin olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin %62'si hayır cevabını verirken %27,4'ü düşündüğünü ve %10'u ise denediği yanıtını vermiştir. Kızların erkeklere göre bu davranışı daha çok düşündüğü belirtilmektedir³⁵. Öğrencilerin %62'si hayır cevabını verse bile geri kalan kısmı ya düşünmekte ya da denemektedir bu durum öğrencilerin ruh sağlıkları için desteğe ihtiyaç duyduklarını düşündürmektedir. Yine benzer bir oranda (%65) öğrenciler gelecekte her şeyin daha iyi olacağını düşünmektedir³⁶ geri kalan kısım ise hayata ve geleceğe karşı daha karamsar ve kaygılıdır. Ülkemizdeki gençlerin geleceğe karşı umutsuz olması üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır.

Öğrencilere düşüncelerinden en çok etkilendiği kişiler sorulmuştur. Öğrenciler %29 ailelerinin ve %16 oranında arkadaşlarının düşüncelerinden etkilendiğini belirtmektedir. Öğrencilere güvenilir bilgi kaynakları konusunda da soru sorulmuştur onlar ise %34,4 oranında aile büyüklerinin bilgilerine güvendiklerini söylemişlerdir. Aile büyüklerinin arkasından yazılı ve görsel basın, öğretmenler, din görevlileri, tanınmış kişiler ve arkadaşları gelmektedir. Öğrencilerin etkilendikleri kişilerin ve bilgilerine güvendikleri kişilerin başında ailelerinin gelmesi son derece önemlidir ancak öğrenciler zor durumda kaldıklarında sorununu paylaşma noktasında ilk olarak ailelerine başvurmamaktadır. Öğrenciler zor durumda kaldıklarında yaşadıkları sorunu ilk olarak arkadaşlarıyla (%54,3) ardından (39,4) oranında aile bireyleriyle paylaştıklarını belirtmişlerdir³⁷. Genellikle bilgi alma noktasında ve düşüncelerinden etkilenme noktasında aile ön planı çıkmaktayken sorunları paylaşma noktasında arkadaşlar ön plana çıkmaktadır. Aileler ile çocuklar arasında daha sağlıklı bir iletişim ortamı olduğunda çocuklar çekinmeden aileleriyle problemlerini paylaşabileceklerdir.

Öğrencilerin şiddet algılarıyla ilgili veri elde etmek adına onlara neyi şiddet olarak görüp görmedikleri sorulmuştur. Öğrencilerin %87,6'sı başkası tarafından kasıtlı olarak yaralanmayı, %70'i kaba söz ve davranışı, %74'ü kişinin duygularını incitecek sözler ya da davranışlarda bulunulmasını ve %83'ü mala zarar verilmesini şiddet olarak

³⁵ s.45.

³⁶ s.43.

³⁷ s.47-48.

algılanmaktadır. Tartaklama, el şakası yapma, hakarete uğrama, azarlanma, manevi değerlere hakaret edilmesi, alay edilme, baskı kurma, hayvanlara zarar verme de büyük oranda gençler tarafından şiddet olarak algılanmaktadır³⁸.

Öğrencilere şiddetin en çok olduğu yer de sorulmuştur.³⁹ Öğrenciler ilk sırada %39 oranında sokak cevabını ikinci sırada da %34 oranında okul ve çevresi cevabını vermişlerdir. Türkiye genelinde ortaöğretime devam eden erkek öğrenciler okul çevresinde şiddetin daha çok olduğunu kızlara göre daha fazla belirtmişlerdir. Verilen cevaplar öğrencilerin genellikle zamanının çoğunu geçirdiği yerlerden oluşmaktadır sokak ve okul çevresinin oranının yüksek olması muhtemelen bu sebeptendir. Aile ise cevaplara göre şiddetin çok olmadığı yerler arasında yer almıştır.

Öğrencilere ailelerinde şiddet davranışının olup olmadığı sorulduğunda ise %76 oranında yok cevabı alınmıştır. %24'lük kısım ise çocuklar arasında (%43), anne, baba ve çocuk arasında (%19,4) ve anne ve baba arasında (18,9) oranında şiddet olduğunu belirtmiştir. Aile içindeki şiddetin devlet okulunda okuyan öğrencilerin ailelerinde özel okulda okuyan öğrencilerin ailesinden daha fazla olduğu da tespit edilmiştir. Öğrencilere ailelerinin istemedikleri bir davranışı yaptıklarında ailelerinin yaklaşımının ne olduğu sorulmuştur. Ailelerin %94 oranında nasihat verdiği, %84 oranında konuşarak çözmeye çalıştığı, %68 oranında bağırıp kızdığı ve %14 oranında dövdüğü sonucuna ulaşılmıştır⁴⁰. Ailelerin istenmeyen durumlarda gösterdiği yaklaşım genellikle nasihat verme olurken %14 oranında dövme yani fiziksel şiddetin yaşanması olmaması gereken bir durumdur. Ailelere çocuklarla ve gençlerle sağlıklı iletişim konusunda bilgi verilmesi gerekmektedir aileler bu konuda daha bilinçli olduğunda fiziksel veya sözel şiddet en aza ineceği düşünülmektedir.

Öğrencilere son üç ay içinde karşılaştıkları fiziksel şiddet davranışları ve ne tepki verdikleri hakkında soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin %22'si son üç ayda fiziksel şiddet ile karşılaştığını belirtmiştir. Fiziksel şiddet ile karşılaşılan yerin %49 oranında okul ve çevresi olduğunu %27 oranında ise ev olduğunu belirtmişleridir. Şiddetin uygulayıcısı olarak %31 oranında arkadaş, %17 oranında öğretmen ve %13 oranında baba olduğunu söylemişleridir. Öğrencilerin bu durum karşısında gösterdikleri tepki ise %35 oranında şiddet ile karşılık verme,%35oranında hiçbir şey yapmama (saklama) ve %17 oranında

³⁸ s.55.

³⁹ s.56.

⁴⁰ s.57-58.

arkadaş ile paylaşma yer almaktadır aileye ve öğretmene haber verme seçenekleri ise son sıralarda yer almaktadır⁴¹. Erkek öğrenciler şiddet ile karşılaşma sıklığı ve ailesinin ekonomik durumunu kötü olarak algılayanlarda şiddet ile karşılaşmanın daha sık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik olarak yetersiz olan ailelerde öfke ve şiddet gibi bazı problemlerin çıkabileceği II. Bölümde bahsedilmiştir.

Öğrencilere son üç ay içerisinde sözel şiddet ile karşılaşmış ve karşılaşmadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin %53'ü evet cevabını vermiştir. Sözel şiddetin karşılaşıldığı yerlerin başında %60 oranında okul ve çevresi gelmektedir. Daha düşük oranlarda (%13, %18) sokak ve ev yer almaktadır. Sözel şiddetin uygulayıcısı olarak %47 oranında arkadaş başta gelmektedir. Sözel şiddete karşı gösterdikleri tepki ise %36 oranında şiddetle karşılık verme olduğunu söylemişlerdir bunu %32 oranında hiçbir şey yapmama ve %21 oranında arkadaşlarıyla paylaşma takip etmektedir⁴².

Sözel şiddete daha çok arkadaşları tarafından maruz kalmaları ve okul çevresinde bu durum ile karşılaşmaları bu yaş grubu için çok normaldir çünkü 15-17 arası yaş grubu vakitlerinin çoğunu okulda ve arkadaşlarıyla geçirmektedir. Elde edilen bulgulara göre kızların erkeklere oranla aile bireylerinden sözel şiddet görme oranı daha yüksektir. Uygulan şiddete şiddet ile karşılık verme oranı ise erkeklerde %43 iken kızlarda %27,8'dir.

Öğrencilere son üç ay içinde duygusal şiddet ile karşılaşma durumları da sorulmuştur. Duygusal şiddetin tanımı anket yapılırken şu kapsamda verilmiştir: görmezden gelme, gruptan dışlama, küçük düşürme, ayrımcılık yapma, baskı yapma ve eşyasına zarar verme vb. davranışlar. Öğrencilerin %36'sı duygusal şiddet ile karşılaştığını ifade etmiştir. Duygusal şiddet ile karşılaşılan yer %60 oranında okul ve çevresi, uygulayan kişi %55 oranında arkadaş ve gösterilen tepki %21 oranında şiddet ile karşılık verme ve %42 oranında hiçbir şey yapmama (saklama) olduğu ifade edilmiştir. Erkekler kızlara oranla daha fazla duygusal şiddete maruz kaldığını belirtmiştir (%38,4- %33,7). Kızlar ise erkeklere oranla evde daha fazla duygusal şiddete maruz kalmaktadır⁴³. O halde erkekler okul ve çevresinde duygusal şiddete daha sık maruz kalmaktadır diyebiliriz. Dikkat çeken bir nokta ise öğrencilerin herhangi bir şiddet ile karşılaştığında

⁴¹ s.63.

⁴² s.65-66.

⁴³ s.68.

gösterdiği tepkidir aslında daha yüksek olması beklenirken aileye ve öğretmene haber verme seçenekleri oldukça düşük yüzdededir.

Öğrencilere son üç ay içinde cinsel şiddet içeren davranışlarla karşılaşma durumları sorulmuştur. Öğrencilerin %15,8'i cinsel şiddet içeren davranışla karşılaştığını belirtmiştir. Cinsel şiddetle karşılaşan öğrencilerin karşılaştığı yer %44 oranında okul ve çevresi iken %36 oranında sokak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uygulayıcısı ise %46,7 oranında arkadaş %42 oranında diğer kişiler olduğu belirtilmiştir. Öğrenciler cinsel şiddet içeren davranışla karşılaştığında %39 oranında hiçbir şey yapmama (saklama) ve %42 oranında arkadaşları ile paylaşma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir⁴⁴. Aileleri ile paylaşma yüzdesi ise %12'dir bu durum oldukça önemlidir cinsel şiddete maruz kalan öğrencinin saklamak yerine ailesi veya öğretmenleriyle paylaşması en doğru yollar arasında yer almaktadır.

Öğrencilere şiddet uygulama hakkında soru sorulduğunda ise öğrencilerin %35'i fiziksel şiddet, %48'i sözel şiddet, %27'si duygusal şiddet ve %11'inin cinsel şiddet uyguladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler yine benzer şekilde en çok arkadaşlarına şiddet uygulamaktadır. Neden uyguladıkları sorulduğunda ise genellikle kendini ve hakkını korumak için şiddete başvurduklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler pişman olacaklarını bilseydiler ve haklarının yenmesi önlenseydi şiddete başvurmayacaklarını da belirtmişlerdir.

Elde edilen bu bulgulara göre öğrencilerin neredeyse yarısı maruz kaldığı şiddete tepki olarak yine şiddet göstererek tepki vermektedir. Şiddet ile karşılaştıkları durumda ise ailesi veya öğretmeni ile paylaşmak yerine saklamayı veya arkadaşlarıyla paylaşmayı tercih etmektedirler. Gençler arasında da şiddetin varlığı ve sıklığı yadsınmamalıdır. Genç arasındaki bu şiddeti önlememe noktasında aileler ve öğretmenler bilinçlendirilmelidir çünkü aile bireyleri ve öğretmenler onlar için rol model olabilmektedir. Okullarda da şiddeti en az seviyeye indirmek ve öğrencileri bilinçlendirmek adına iyileştirmeler yapılmalıdır.

Çalışmanın ikinci kısmında ise suça itilen 1545 genç ve çocukla yapılan ankete yer verilmiştir. Anket yapılan grubun %3,5'i kızdan oluşmaktadır. Grubun yaklaşık yarısının 17 yaşından küçük olduğu tespit edilmiştir. Çocukların neredeyse yarısının ilkokulu bitirmediği de belirtilmektedir. Ailelerinin öğrenim durumlarının da oldukça

⁴⁴ s.70

düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır özellikle annelerin %82'sinin ilkökul veya daha düşük öğrenim durumunda olduğu tespit edilmiştir. Ailelerin gelirlerini sağlayan kişinin ise %58,4 oranında baba olduğu ve ailelerin beşte birinin hem anne hem babanın işsiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklara yaşamları boyunca göç edip etmedikleri de sorulmuştur ve neredeyse yarısının (%45,6) köyden şehre göç ettiği tespit edilmiştir. Göç edenler geldikleri yerde mutlu olduklarını ve alışmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir (%32,4-%22,7)⁴⁵.

Suçta itilen çocuklara kardeş sayıları da sorulmuştur çocukların %41,5'i 2-4 arası kardeşe %33,4'ü de 5-7 arası kardeşe sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu veriye göre suçta itilen çocukların genellikle kalabalık ailelerde yaşadığı rahatlıkla söylenebilmektedir. Çocukların ekonomik durumları hakkında bilgi sahibi olmak adına bazı sorular sorulmuştur çocuklara; gelir düzeyleri, ailesinin binek otomobil sahibi olup olmadığı ve herhangi bir işte çalışıp çalışmadığı sorulmuştur. Çocukların; %58,5'i orta düzeyde gelir sahibi oldukları %28,7'sinin ailesinden bir ferden binek otomobil sahibi olduğu ve %68'inin işte çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalıştığını söyleyen çocukların üçte biri ağır bir işte çalıştığını belirtmiştir⁴⁶.

Suçta itilen çocuklara cezaevine girmeden önceki alışkanlıklarıyla ilgili sorular da yöneltilmiştir. Çocuklara sigara, alkol, uyuşturucu vb. kullanıp kullanmadığı ve kumar ve şans oyunu oynayıp oynamadığı sorulmuştur. Çocukların %40'ı sigara kullandığını belirtmiş ve %32'si sigara, alkol ve uyuşturucu gibi maddeleri iki veya daha fazla kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu verilerin çalışmanın ilk kısmında ortaöğretime devam eden öğrencilere oranla oldukça fazla olduğu görülmektedir. Çocukların %17'si şans oyunu oynadığını ve %8'i ise sadece kumar oynadığını ifade etmiştir⁴⁷.

Çocuklara delici-kesici alet ve ateşli silah taşıyıp taşımadıkları da sorulmuştur %47'si delici-kesici alet taşıdığını %29,2'sinin ateşli silah taşıdığını söylemiştir. Delici-kesici alet taşıyan erkeklerin oranı %47 iken kızlarda bu oran %40'dır, ateşli silah taşıma oranı ise erkeklerde %28 iken kızlarda %37'dir. Delici- kesici alet ve ateşli taşımanın kızlarda bu derece yaygın olması üzerinde durulması gereken bir durum olarak görülmektedir. Suçta itilen çocuklar güvensiz bir ortamda oldukları için (%67,5) ve

⁴⁵ s.198.

⁴⁶ s.200.

⁴⁷ s.202.

kendilerini iyi hissettikleri için (%12,8) delici-kesici ve ateşli silah taşıdıklarını ifade etmişlerdir⁴⁸. Ortaöğretime devam eden öğrencilerle yapılan ankete göre yüzdeler çok daha farklı olsa da taşıma nedenleri benzerlik göstermektedir.

Suçta itilen çocuklara bazı şiddet içeren davranışlar aktarılmıştır ve şiddet olarak algılayıp algılamadıkları sorulmuştur. Çocuklar hayvanlara acı çektirmeyi, tehdit etmeyi, kötü söz ve davranışı yüksek oranda şiddet olarak algılamaktadır (%89,6, %85,3, %79,5). Sert davranmayı %65,9, eksikliklerin yüze vurulmasını %48,9 ve alay edilmeyi %59,4 oranında şiddet olarak algılamaktadır⁴⁹. Suçta itilen çocuklar duygusal şiddeti daha düşük düzeyde şiddet olarak algılamaktadır.

Çocuklara kendilerini en çok güvende hissettikleri yer ve en çok tehdit altında hissettiği yer sorulmuştur. Çocukların kendini en çok güvende hissettiği yerin aile (%72,7) ve tehdit altında hissettiğinin yerin ise sokak (29,8) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kendisini en az tehdit altında hissettiği yerler okul ve aile olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuç aile kurumunun çocuklar için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Çocuklara ailesinde herhangi bir tipte şiddetin var olup olmadığı sorulmuş ve %61,7 oranında var olmadığı belirtilirken %16,6 oranında anne ile baba arasında şiddet olduğu belirtilmiştir. Çocuklara fiziksel şiddete uğrayıp uğramadıkları sorulmuş ve %30,8'i uğramadığını, %32'si iki ve daha fazla fiziksel şiddete uğradığını, %13'ü ise sadece bir kez fiziksel şiddete uğradığını ifade etmiştir. Şiddetin uygulayıcısı olarak %48 oranında diğer insanlar %22,9 arkadaşlar %17 baba gösterilmektedir⁵⁰. Bu durumda diğer insanlardan kastedilenin kim olduğunu öğrenmek gerekmektedir ancak çalışmada kapalı uçlu sorular sorulduğu için kastedilen insanların kim olduğu bilinmemektedir. Çalışmanın eksi taraflarından biri çocuklara kimin şiddet uyguladığının tam olarak ortaya koyamamasıdır. Çocuklar şiddetle en çok karşılaştığı yerin sokak olduğunu söylemektedir bu durumda diğer insanlar olarak tanımlanan kişilerin sokakta herhangi bir vesileyle tanışılan veya karşılaşılan insanlar olduğu düşünülmektedir. Çocuklar fiziksel şiddete uğradıktan sonra %36 oranında olayı sakladıklarını %34 oranında ise aynen şiddetle cevap verdiklerini söylemişlerdir. Çocuklar öğretmenlerine ve emniyet güçlerine haber vermeyi neredeyse tercih etmemektedir. Bu durumda çocukların başlarına gelen bir

⁴⁸ s.203.

⁴⁹ s.204.

⁵⁰ s.205-206.

şiddet olayıyla tek başına baş etmeye çalıştığını ve şiddet ile çözmeye çalıştığını göstermektedir.

Çocuklara göre şiddete kesinlikle yol açan nedenler arasında; %44,8 oranında anne babaların öfkeli davranış sergilemesi, %40 oranında ailenin maddi durumunun kötü olması, %53 oranında ailelerin çocuklarını sevmemesi, %41 oranında okuldaki örnek alınan kişilerin şiddet içeren davranışları, %54 oranında dini değerlerin ihmal edilmesi, %56,8 oranında ahlaki değerlerin önemsenmemesi, %49 oranında aile içi eğitimin yetersiz olması ve %48,6 oranında okuldaki eğitimin yetersiz olması yer almaktadır⁵¹. Bu durum göstermektedir ki suça itilen çocuklar ailelerindeki ve okullarında eksikliklerden büyük oranda olumsuz etkilenmektedir. Şiddetin risk faktörleri arasında aile ve eğitimden kaynaklı birçok sebebin olduğu açık olarak görülmektedir.

Çocuklar “töre ve namus konularında şiddet uygulanabilir” düşüncesine %54 oranında, “milli değerlere hakaret edildiğinde şiddet uygulanabilir” düşüncesine %62,7 oranında ve “gerektiğinde sonuç almak için şiddet uygulanabilir” düşüncesine %38,8 oranında katılmaktadır⁵².

Çocuklara zor bir karar vermek durumunda kaldıklarında ne yapacakları sorulmuştur çocuklar ise %58,9 oranında ailelerinden yardım alacaklarını söylemişlerdir. Çocuklara başı sıkıştığında kiminle paylaşacağı da sorulmuştur çocuklar %54 oranında ailesiyle %33 oranında ise arkadaşları ve dostlarıyla paylaşacakları yanıtını vermişlerdir⁵³. Gençliğe adım atan çocuklarda aile faktörünün ne derece önemli olduğu açık olarak görünmektedir. Aile çocukların hayatlarını şekillendirme noktasında oldukça önemli bir güce sahiptir. Aile ile çocuk arasında iletişim ne kadar sağlıklı olursa çocukların toplumsal yaşantısı ve ruhsal sağlığı o kadar sağlıklı olacaktır.

Çocuklara bazı önermeler sunularak şiddetin önlenmesi konusundaki düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Çocuklar; dürüstlüğü ve sözünde durmanın özendirilmesine %80,9 oranında, yardımseverlik ve fedakarlığın teşvik edilmesine %83 oranında, acıma ve merhamet duygularının geliştirilmesine %82 oranında, canının istediğini yapmak yerine başkasının hakkına saygı gösterilmesine %79,5 oranında, alkol ve keyif verici maddelerin kullanılmasının azaltılmasına %81 oranında, gençlerin adam yerine konulmasına %77 oranında ve devlet büyüklerinin, yöneticilerin ve bizim için önemli

⁵¹ s.207.

⁵² s.208.

⁵³ s.209.

kişilerin iyi örnek olmasına %83 oranında kesinlikle katılmaktadırlar⁵⁴. Çocukların bu önermelere büyük oranda katılması şiddetle mücadele noktasında iyileştirilmesi gereken noktaları bizlere hatırlatmaktadır.

Tutuklu ve hükümlü çocukların hayat ve gelecek hakkındaki düşünceleri de sorulmuştur. Çocukların %54'ü hayatı ayakta kalmak için mücadele edilen bir yer olarak görürken %19'u yaşamaya değer bir yer olarak görmektedir. Gelecekte ise çocukların yarısından fazlası umutludur denilebilir %64'ü gelecekte her şeyin daha iyi olacağını düşünmektedir. Ayrıca çocukların %54'ü bazen ölsem daha iyi olur diye düşünmektedir bu oldukça üzücü ve üzerinde durulması gerek bir tablodur. Yaşama sevinci azalan çocuklara cezaevindeyken ve oradan çıktıklarında çeşitli psikolojik destek verilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın her iki kısmında da yani ortaöğretime devam eden öğrencilerde de tutuklu ve hükümlü çocuklarda da “arkadaş” faktörü oldukça önemlidir. Yaş aralığı itibariyle ailelerden çok arkadaşlarla iletişim kurulmaktadır ve sosyal çevreleri de arkadaşlarına göre belirlenmektedir. Aileler çocuklarının okulda veya sokakta kimlerle arkadaşlık ettiği hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar. Sosyal çevre çocuklar ve gençler için oldukça önemli bir faktördür örneğin çalışmanın ikinci kısmında suça itilen çocuklarda görüldüğü gibi sosyal çevresinde hırsızlık yapan ya da alkol vb. madde kullanan kişiler varsa çocuğunda o çevreden etkilenmemesi düşük bir ihtimal olarak görülmektedir.

Çalışmada üzerinde durulması gereken diğer bir faktör ise “aile” dir. Anne ve babanın öğrenim durumu, gelir düzeyi ve aralarındaki iletişim en çok çocukları etkilemektedir. Anne ve babanın öğrenim durumunun yetersiz olması çocuğa verecekleri eğitim noktasında da etkili olmaktadır. Çocuk ailesinden öğrenmesi gereken birçok şeyi eksik veya yanlış öğrenmekte akranlarında geride kalabilmektedir. Anne ile baba arasındaki sağlıklı iletişim ve şiddet, anne ve babasını rol model alan çocuk için oldukça zarar verici olmaktadır. Ailede tanık olduğu şiddeti arkadaşları üzerinde de gösterebilmekte veya bir sorunun çözümü olarak şiddete başvurmayı tercih edebilmektedir.

Çocukların şiddete neden olan kaynaklar ve şiddetle mücadele noktasındaki fikirleri oldukça doğru ve yerindedir ancak şiddetle karşılaştığında veya herhangi bir zorbalıkla karşılaştığında ailesine, öğretmenine ya da herhangi yetkili birine haber

⁵⁴ s.214.

vermek yerine saklamayı tercih etmesi oldukça yanlış bir tercihtir. Bu durum çalışmaya katılan öğrencilerde ve tutuklu çocuklarda benzer özellik göstermektedir. Çocukların herhangi bir şiddet olayıyla karşılaştığında veya maruz kaldığında saklamak veya şiddet ile cevap vermek yerine ailesiyle bu durumu paylaşması gerekir çocuklar bu konu da gerek aileleri tarafında gerek öğretmenleri tarafında bilinçlendirilmelidir.

Çocuklar şiddet ile karşılaştığında tepki olarak yine şiddetle cevap verdiğinde şiddet daha da yaygınlaşmaktadır. Şiddeti önleme ve şiddetle mücadele noktasında geleceğin yetişkinleri olacak çocuklara ve gençlere problemleri şiddet ile çözemeyecekleri devlet tarafından aktarılmalıdır ve politikalar bu yönde geliştirilmelidir eğer bireylere daha çocukken bu fikir aşılırsa artan şiddet olaylarını önlemek için (aile içi, kadın, erkek) önemli bir adım atılmış olacaktır.

Çalışmada suça itilen çocuklara sunulan anket formunda yer alan şiddeti önleme noktasında bazı önermeler sunulmuştur. Bu önermeler çalışmanın, şiddet ile ilgili yapılan diğer çalışmalardan farklı olduğunu göstermektedir çünkü acıma, merhamet, dürüstlük, yardımseverlik, vicdan, insaf ve adalet gibi değerlere yer vermiştir. Seçenek olarak bu değerlerin sunulması diğer kadına yönelik şiddet araştırmalarından perspektifinin farklı olduğunu göstermektedir. Diğer çalışmalarda şiddet ile mücadele de evden uzaklaşma, bazı kurum ve kuruluşlara yönelme seçenekler arasında sunulurken affetme, acıma, insaf ve merhamet gibi değerlerimize yer verilmemektedir. Anket yapılan kadınlar da onlara sunulan seçeneklere göre cevap vermektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Şiddet toplumsal yaşantımızda sık sık karşılaştığımız bir toplumsal problemdir. Dünyada ve Türkiye’de şiddet giderek artmaktadır. Sadece yetişkinler arasında değil çocuklar ve gençler arasında da giderek yaygınlaşmaktadır. Aile içinde de şiddet kendini göstermektedir. Eşler arasında ve ebeveynlerle çocuk arasında fiziksel, sözel ekonomik ve cinsel şiddet görülebilmektedir.

Günümüzde şiddet ile ilgili çalışmalar daha çok kendini “kadına yönelik şiddet” olarak göstermektedir. Çalışmalar feminist bakış açısıyla ve kadın üzerinden yapılmaktadır. Oysa şiddet tek bir cinsiyete özel problem değildir cinsiyete özel olmadığı gibi sadece aile içinde yani “evde” kendini göstermemektedir. Günümüzde şiddetin her çeşidini gözlemleyebileceğimiz mekanlar bulunmaktadır örneğin alışveriş merkezleri, trafik, stadyum, okul, cezaevi gibi insanların birebir iletişim halinde olduğu birçok yerde şiddet gözlemlenebilmektedir.

Feminist bakış açısıyla ve ön kabullerle gerçekleştirilen şiddet çalışmaları şiddetin çok yönlü yapısını ortaya koyamamaktadır. Cinsiyet temelli ele alınan şiddet problemine yine cinsiyet temelli çözüm yolları önerilmektedir. Şiddet sadece “cinsiyet” ya da “toplumsal cinsiyet eşitliği” ile açıklanabilecek kadar küçük bir problem değildir. Çalışmamızda da şiddetin diğer risk faktörleri de ele alınmıştır örneğin alkol ve madde kullanımı, ekonomik yetersizlikler, çalışma koşulları gibi birçok faktörü ele almak şiddete neden olan kaynakları açıklama noktasında yardımcı olmaktadır.

Feminist bakış açısı ve yöntemle yapılan çalışmalar bizleri farklı sonuçlara götürmemekte aynı zamanda analizleri ve önerileri birbirine benzemektedir. Çalışmalarda yapılan analizler, şiddet probleminin kaynağı ile ilgili ortaya koyulanlar ve çözüme dair açıklamalar birbirine benzemektedir. Bu yüzden kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet tek taraflı bir bakış açısına hapsedilmiştir diyebiliriz (Gültekin ve Şahin, 2016a: 13).

Feminist çalışmaların kadına yönelik şiddete karşı çözüm önerilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği olduğu bilinmektedir. Şiddetin sadece “ataerkil egemen anlayış” dan ve “erkek” cinsiyetinden kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Çalışmamızda analiz edilen üç çalışma da benzerlikler taşımaktadır. Şiddet gibi çok boyutlu olan bir olgu tek boyuta indirgenmektedir. Çalışmaların bu bakış açısıyla gerçekleşmesi şiddetle mücadele ve şiddeti önleme noktasında yanlış ya da eksik politikalar geliştirmemize sebep olmaktadır.

Kadına yönelik şiddet araştırmalarındaki diğer bir benzerlik ise kadınların her zaman mağdur erkeklerin her zaman fail olmasıdır. Oysa medyaya daha az yansısı da karısından şiddet gören eşler, annelerin şiddet gören çocuklar da bulunmaktadır. Kadına yönelik eşlerinden kaynaklanan elbette şiddet vardır fakat bu diğer kişiler arasında gerçekteşen şiddet olaylarını göz ardı etmemize neden olmamalıdır.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet araştırmalarındaki dikkat çeken diğer bir nokta kadına şiddetin mekanı olarak “aile” nin görülmesidir. Analiz ettiğimiz çalışmalar göstermektedir ki kadın zor durumda kaldığında ya da eşi ile bir problem yaşadığında aklına ilk olarak ailesinin yanına sığınmak gelmektedir. Çocuklar ve gençlerde “aile” yi en güvenilir yer olarak görmektedir. Kadın ve çocukların bakış açıları bu şekilde iken “aile” yi şiddetin mekanı olarak yansıtmak yanlış politikaların yapılmasına neden olmaktadır.

Şiddet ile ilgili gerçekteştiren çalışmaların ön kabullerden ve taraflı yöntemlerden sıyrılması gerekmektedir. Çalışmalarda elde edilen verilerin gerçegi yansıtmaması alınacak önlemler açısından oldukça önemlidir. Gerçegi yansıtmayan ve bilimsellikten uzak veriler sorunu çözmek yerine daha da karmaşık hale getirebilir. Analiz ettiğimiz kadına yönelik şiddet araştırmalarında diğerleri gibi “feminist bakış açısıyla” ve ön kabullerle ele alınmıştır. Bu çalışmaların birbirinin tekrarı ve benzeri olduğu görülmüştür. Çalışmalar yasal yenilikler ve toplumsal yaşam adına farklılık ortaya koyamamıştır.

Günümüzde yaygın olarak ele alınan kadına yönelik şiddet çalışmaları “şiddet” olgusunu tek başına ele almaya engel olmaktadır diyebiliriz çünkü çok boyutlu olan bu olgu “cinsiyet” kavramı içerisinde sıkıştırılmaktadır. Şiddet olgusunun birçok risk faktörü var iken ve ortaya koyulması gerekliyken risk faktörünü “cinsiyet” e indirgemek bu sorun karşısında yapılabilecekleri sınırlandırmaktadır. Şiddet ile ilgili çalışmalar cinsiyet temelli değil de daha geniş kapsamlı yapılırsa daha gerçekteçi veriler elde edilebileceği görüşündeyiz.

Şiddet ile ilgili daha geniş kapsamlı bir çalışma yapıldığın da ortaya çıkacaktır ki şiddetin birçok risk faktörü bulunmaktadır. Aslında analiz ettiğimiz çalışmalarda da bu risk faktörleri anket sorularında da olsa ele alınmıştır fakat üzerinde durulmamış ve değerlendirme yapılmamıştır. Çalışmalarda yapılan anketlerde kadınlar alkol kullanımının, kumar alışkanlığının, ekonomik yetersizliğin ve fakirliğin üzerinde durmaktadır bunlar şiddetin önemli risk faktörleri arasındadır. Ayrıca gençlerle yapılan

anketlerde de fakirliğin, anne baba arasındaki iletişimsizliğin ve anne babanın yetersiz öğrenim durumunun üzerinde durulmaktadır. Görmekteyiz ki şiddeti tetikleyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu yüzden konu ile ilgili yapılan çalışmalar objektif ve ön kabullere yer vermeden gerçekleşmelidir.

Feminist bakış açısıyla gerçekleştirilen çalışmalar kadına yönelik şiddete çözüm olarak “toplumsal cinsiyet eşitliği” politikalarını sunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını uygulayan bazı ülkeler vardır. İzlanda, Finlandiya, Norveç ve İsveç toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını uygulayan devletler arasındadır. Kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik geliştirilen bu politikanın şiddeti önlemekten çok arttırdığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının kadına yönelik şiddeti önleyemeyeceği ve kalıcı bir çözüm olamayacağı bu ülkelerden anlaşılmaktadır. Ülke olarak kendi değerlerimizden oluşan ve bize ait politikalar geliştirmemiz gerekmektedir.

Şiddet ve kadına yönelik şiddet için yapılacak çalışmalarda bakış açısı değişmeli çalışmalar “cinsiyet temelli” gerçekleştirilmemeli ve kadın-erkek çatışması üzerine kurulan çalışmalardan vazgeçilmelidir. Toplum için önemli bir yapı olan aile kurumunun korunmasına yönelik yaklaşımlar geliştirilmelidir. Günümüzde yapılan çalışmalar ve izlenen politikalar aile yapısının parçalanmasına zemin hazırlamakta ve kolaylaştırmaktadır. Şiddet önemli bir problemdir ancak bu problemin altında yatan gerçek sebepler ortaya çıkarılmalıdır. Şiddet probleminin altında yatan sebepleri bulmak için farklı bakış açıları ile bu konuyu yaklaşmak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(1), 76-117.
- Adak, N. (2013). Madalyonun Öteki Yüzü. *Sosyoloji Araştırma Dergisi*, 16(2), 1-27.
- Altınay, A. G. ve Arat, A. (2008). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Altuntaş, C. (2010). Mobbing Kavramı ve Örnekleri Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma. *Journal of Yaşar University*, 5(18), 2995-3015.
- Atabek, E. (1982). *Alkol ve İnsan*. İstanbul: Kelebek Yayınları.
- Atlam, D. H. ve Yüncü Z. Üniversite Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Bozukluğu ve Ailesel Madde Kullanımı Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 20(3), 161-170.
- Aşkın, E. Ö. ve Aşkın, U. (2017). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Yoksulluk İlişkisi: Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Kapadokya Akademik Bakış*, 1(2), 16-37.
- Ayan, S. (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 206-214.
- Ayan, S. ve Kocacık, F. (2009). Çocuk İstismarı Sivas (Türkiye) Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 953-968.
- Ayan, S. (2010). *Aile ve Şiddet-Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Aydın, M. (Ed.). (2014). *Sistemik Aile Sosyolojisi*. Konya: Çizgi Yayınevi.
- Ayman, Z. ve Şenol, N. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Nedenleri, Sonuçları, Alınacak Önlemler. *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi*.
- Bal, H. (2015). *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Balci Y. G. Ayrancı U. (2005). Physical Violence Against Women: Evaluation Of Women Assaulted By Spouses. *Journal of Clinical Forensic Medicine* 12(5), 258-263.
- Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve Toplum*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Başkurt, İ. (2003). Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları. *İÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8, 73-114.
- Bayındır, G. (2018). Kumar ve Şans Oyunlarına Toplumsal Bakış: Niğde Örneği. *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 58-83.
- Bilir, P., Arı, P. Dönmez, D. Atik, Ç. ve San, A. (1991). Türkiye'nin 16 İlinde 4-12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Bozbeyoğlu, A., Koyuncu, E., Kardam, F. ve Sungur, A. (2010). Ailenin Karanlık Yüzü: Türkiye’de Ensest. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 1-37.
- Coşkun, İ. (2017). *Psikopatolojinin, Kumar Oynama Davranışı ve Alkol-Madde Kötiye Kullanımı İle İlişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik Analizinin Parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33-38.
- Dönmezer, S. (1996). Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafia Suçları. *Cogito: Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 6-7, 215-220.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2002). Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet, Genova.
- Erdoğan, G. (2009). Mobbing (Psikolojik Taciz). *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S:83, 318-352.

- Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları. *Cogito: Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 6-7, 143-163.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler, *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3): 128–134.
- Güler, N., Tel, H. ve Tuncay, F. Ö. (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı, *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(2): 51-56.
- Gültekin, M. ve Şahin, M. (2016'a). Türkiye’de ve Dünyada Kadına Yönelik Şiddet (3. Baskı). İstanbul: Sekam Yayınları.
- Gültekin, M. ve Şahin, M. (2016b). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile (4.Baskı). İstanbul: Sekam Yayınları.
- Gökkaya, B. V. (2018). Toplumsal Cinsiyet ve Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.
- Hobart, M. (1996). Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru. *Cogito: Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 6-7, 51-64.
- <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TmpFeU56TXo> (Erişim Tarihi: 25.03.2021).
- <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platfomu-2020-raporu> (Erişim Tarihi: 02.06.2021).
- <https://maltepehastanesi.com.tr/makale/tr/kumar-bagimlilik> (Erişim Tarihi: 31.03.2021).
- <https://morcati.org.tr/kadina-yonelik-siddet-nedir/> (Erişim Tarihi: 27.02.2021).
- [https://sozluk.gov.tr/ \(Çocuk\)](https://sozluk.gov.tr/ (Çocuk)) (Erişim Tarihi: 23.04.2021).
- [https://sozluk.gov.tr/ \(Güç\)](https://sozluk.gov.tr/ (Güç)) (Erişim Tarihi: 29.05.2021).
- [https://sozluk.gov.tr/ \(Kumar\)](https://sozluk.gov.tr/ (Kumar)) (Erişim Tarihi: 31.03.2021).
- [https://sozluk.gov.tr/ \(Saldırganlık\)](https://sozluk.gov.tr/ (Saldırganlık)) (Erişim Tarihi: 29.05.2021).
- <https://tr.euronews.com/2019/08/23/bm-raporu-kadinlar-icin-en-tehlikeli-yer-kendi-evleri-kadn-haklar-tecavuz> (Erişim Tarihi: 22.06.2021).
- <https://tr.euronews.com/2019/07/11/bm-raporu-dunya-genelinde-cinayetler-savaslardan-bes-kat-daha-fazla-can-aldi> (Erişim Tarihi: 22.06.2021).
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kumar> (Erişim Tarihi: 31.03.2021).
- <http://www.gazetevatan.com/istanbul-sozlesmesi-nedir-istanbul-sozlesmesi-kaldirildi-mi-ist-1379984-gundem/> (Erişim Tarihi: 08.06.2021).
- <https://www.haberturk.com/gundem/haber/812445-erkek-korunacak> (Erişim Tarihi: 04.05.2021).
- <https://www.haber3.com/guncel/3-sayfa/karimdan-dayak-yiyorum-haberi-1371078> (Erişim Tarihi: 04.05.2021).
- <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/content/kadina-yonelik-siddet> (Erişim Tarih: 27.02.2021).
- <http://www.kucukcekmece.bel.tr/Content/dosya/1949/aileicisiddetlemucadelekitabi-62616-4141879.pdf> (Erişim Tarihi: 01.03.2021).
- <http://www.radikal.com.tr/hayat/erkekler-de-siddet-magduru-922366/> (Erişim Tarihi: 04.05.2021).
- <http://www.umut.org.tr/kadin-cinayetleri-haritasi/> (Erişim Tarihi: 02.06.2021).
- <https://www.yedam.org.tr/kumar-bagimlilik> (Erişim Tarihi: 01.04.2021).
- <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/alkol-bagimlilik> (Erişim Tarihi: 24.03.2021).
- <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/kumar-bagimlilik/> (Erişim Tarihi: 31.03.2021).

https://15temmuzsehitleri.hoo.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/25/20/762052/dosyalar/2017_12/25161808_Cinsel_Ystismar.pdf?CHK=ba82552b86f7bccc2bd7655aaced28e2
(Erişim Tarihi: 01.05.2021).

Kalkan, M. ve Kaygusuz, C. Aile İçi Şiddete Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Bir Bakış. *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu*, 27-28 Nisan 2012, Ankara ss. 384-388.

Korkmaz, M. Demiray, E. ve Sevil. Ü, (Ed.). (2015). *Dünyada ve Türkiye’de Kadın ve Şiddet*, Ankara: Nobel Yayınları.

Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Kudat, A. (2007). *Al Kocayı Vur Sopayı*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.

Kutlu, Y. (2011). Kadının Madde Kullanımı ve Bağımlılığı. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 90-93.

Michaud Y. (1991). *Şiddet*, (Çev: C. Muhtaroglu). İstanbul: İletişim Yayınları.

Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, (Çev: S. Özge). Ankara: Yayın Odası.

Öğün, A. (1998). Türkiye’de Adam Öldürme Suçunda Etkili Olan Bazı Sosyal/Kültürel Özelliklere İlişkin Sosyolojik Bir Araştırma. *Polis Bilimleri Dergisi*, 1(2), 73-84.

Özcan, B. ve Sever, S. (2017). Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Alkol Kullanımı ve Çeşitli Kriterlere Göre Analizi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 261-276.

Özgentürk, İ., Karğın, V. ve Baltacı, H. (2012). Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(4), 55-77.

Öztürk, M. ve Çetin, B. I. (2009). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal of Yasar University*, 3(11), 2661-2698.

Pelendecioğlu, B. ve Bulut, S. (2016). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49-62.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*, İstanbul: Der Yayınları

Polat, O. (2017). *Şiddet*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1), 15-34.

Sayal, A., Demirkan, K. ve Işimer, A. (2005). Alkol Kullanımı ve Suç Oranı. *Gülhane Tıp Dergisi*, 47(1), 14-17.

Stone, A. (2016). *Feminist Felsefeye Giriş*, (Çev: Y. Cingöz ve B. Tanrısever). Otonom Yayıncılık: İstanbul.

Şenol, D. ve Yıldız, S. (2013). *Kadına Yönelik Şiddet Algısı: Kadın ve Erkek Bakış Açılılarıyla*, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.

Taştan, C. ve Yıldız, K. A. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri: 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

TBMM, (2007). Türkiye’de Orta Öğretime Devam Eden Öğrencilerde Ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu Ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet Ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması: Araştırma Raporu.

Tezcan, M. (1996). Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul. *Cogito: Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 6-7, 105-108.

Tınaz, P. (2006). İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing). *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 4(11), 13-28.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2016). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)*, Ankara.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2016). *Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı*, Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). *Çocuk ve Gençlik Özel İhtisas Komisyonu Çocuk Çalışma Grubu Raporu*, Ankara.

Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito: Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 6-7, 29-36.

Vahip, I. (2002). Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açıdan Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi* 13(4), 312-319.

Vatandaş, C. (2003). *Aile ve Şiddet Türkiye'de Eşler Arası Şiddet*, Ankara: Uyum Ajans.

